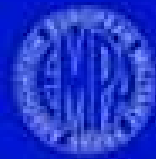

5

PRZEGLĄD MORSKI

"PRZEGLĄD MORSKI"
MAJ 2006

SPIS TREŚCI 5/2006**MORSKI ODDZIAŁ STRAŻY GRANICZNEJ
IM. PŁK. KAROLA BACZA**

Kontradm. Konrad WIŚNIEWSKI <i>Słowo wstępne</i>	3
Kmdr por. dr Grzegorz GORYŃSKI <i>Morski Oddział Straży Granicznej im. płk. Karola Bacza w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej</i>	5
Kmdr por. dr Grzegorz GORYŃSKI Kmdr ppor. mgr Wojciech HENINBORCH Por. mgr Anna LEWCZYK <i>Układ z Schengen. Nowe wyzwania dla funkcjonariuszy MOSG</i>	32
Kontradm. Konrad WIŚNIEWSKI <i>Współpraca Straży Granicznej, Urzędów Celnych i Policji w zwalczaniu przestępczości narkotykowej na morskim odcinku granicy RP</i>	54
Kmdr mgr Marek ILNICKI Por. mgr Izabela ZWIĄZEK <i>Działania w zakresie zapobiegania wywozowi zabytków przez granicę RP</i>	67
Kmdr por. dr Grzegorz GORYŃSKI <i>Poduszkowce do ochrony morskiej granicy RP</i>	76
Kpt. mgr Bartosz RUTKIEWICZ <i>Koncepcja wykorzystania poduszkowców w ochronie granicy państwowej</i>	81
Kmdr por. dr Grzegorz GORYŃSKI <i>„Skytruck” do ochrony granicy RP na Bałtyku</i>	86
Tadeusz GRUCHALLA <i>15 lat Straży Granicznej. Kalendarium Morskiego Oddziału SG</i>	90
Kmdr ppor. Adam KRYSIEWICZ <i>Streszczenia artykułów w języku angielskim</i>	100

„Nie istnieje droga na skróty do miejsca,
do którego dojść warto”

Beverly Sills

Słowo wstępne

Jak szybko płynie czas... Ta powszechnie znana myśl szczególnie dzisiaj mocno ciśnie się na usta. W tym roku bowiem Straż Graniczna obchodzi jubileusz 15-lecia istnienia. Skłania on do zastanowienia się, do refleksji nad przebytą drogą, nad dokonaniem jej funkcjonariuszy. A zdawać by się mogło, że nie tak dawno rozpoczynaliśmy budowę tej formacji. Wówczas nikt z nas nie kreślił tak dalekich planów i nie zastanawiał się, jaka ona będzie za te piętnaście lat. Dzięki zbiorowemu wysiłkowi osiągnęliśmy dużo, a w niektórych dziedzinach nawet bardzo wiele.

Na początku lat dziewięćdziesiątych, kiedy jeszcze nie formułowano planów instytucjonalnego włączenia Polski w struktury europejskie, podjęto działania mające na celu gruntowną zmianę istniejącego systemu ochrony granicy państwowej. Wówczas były one reakcją na gwałtowny wzrost ruchu granicznego, a wraz z nim na pojawiające się nowe, nieznane dotąd zagrożenia, takie jak: nielegalna migracja oraz przemyt na szeroką skalę towarów o dużej kumulacji zysku. Korzystając z bogatych doświadczeń własnych i służb granicznych państw członkowskich Unii Europejskiej, polska Straż Graniczna rozpoczęła długofalowy proces zmian dotyczący m.in.: wyposażenia technicznego, zakresu kompetencji, struktur organizacyjnych, zasobów kadrowych, które będą w pełni zgodne ze standardami UE (Układu z Schengen).

Wyzwania, przed jakimi stanęła Straż Graniczna, w tym i Morski Oddział SG, to wymóg odpowiedniej organizacji kontroli granicznej w przejściach granicznych, zapewnienia warunków skutecznej kontroli wjazdowej cudzoziemców, sprawnej kontroli ruchu towarowego, efektywnej współpracy policyjnej ze służbami granicznymi i celnymi wielu państw, a szczególnie regionu Morza Bałtyckiego. To również zdolność do koncentracji działań kontrolnych w przejściach granicznych na głównych kierunkach zagrożenia i skuteczne przeciwstawianie się nielegalnej migracji, fałszerstwom dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy państwowej, terroryzmowi, przemytowi -

narkotyków, materiałów radioaktywnych, broni i innych materiałów niebezpiecznych, towarów objętych podatkiem akcyzowym, samochodów pochodzących z kradzieży, powstrzymywanie na granicy osób poszukiwanych i niepożądanych.

Sumując dotychczasowe przygotowania polskiej Straży Granicznej do zadań wynikających z przyjętego i konsekwentnie realizowanego kierunku zmian, z całą odpowiedzialnością można powiedzieć, że już teraz stała się ona wysoce profesjonalną i nowoczesną formacją graniczną, skutecznie zwalczającą przestępczość transgraniczną, która spełnia standardy oraz oczekiwania unijne.

Mówiąc o naszym 15-leciu jako zmienionej, nowoczesnej i otwartej na potrzeby społeczeństwa formacji, nie sposób nie zaakcentować ogromnego wysiłku i poświęcenia funkcjonariuszy naszego Oddziału. To nade wszystko ich jubileusz. Przez te lata nie tylko skutecznie chronili morską granicę państwową, ale też dbali o bezpieczeństwo w strefie nadgranicznej, wykrywali i wychwytywali przemytników, a nawet rozbijali zorganizowane, międzynarodowe grupy przestępcze. Równolegle podnosili swe kwalifikacje i systematycznie doskonalili sprawność fizyczną. Nawet najlepiej wyposażone i zorganizowane instytucje, bez oddanych sprawie i poświęcających się służbie ludzi, nie odniosą sukcesów. Jestem dumny, że mogę kierować Tym Oddziałem i współpracować z tak obowiązkowymi funkcjonariuszami i doświadczonym zespołem pracowników cywilnych.

Składam podziękowanie Marynarce Wojennej RP, której życzliwość dowództwa i wspieranie naszych działań na Bałtyku odczuwamy na co dzień, podobnie, jak doświadczamy wspierania w już systematycznym prezentowaniu problematyki Straży Granicznej na łamach „Przeglądu Morskiego”, wydawanego przez dowództwo MW. Dziękuję urzędowi, instytucjom i samorządom, które w tym naszym jubileuszu 15-lecia istnienia mają także swój udział. Wspierali bowiem i nadal wspierają nasze poczynania, zarówno te związane z ochroną morskiej granicy państwowej, jak i bezpieczeństwem w strefie nadgranicznej.

KOMENDANT

Morskiego Oddziału Straży Granicznej

im. płk. Karola Bacza

konradmirał Konrad Wiśniowski

Kmdr por. dr Grzegorz GORYŃSKI

„Bezpieczeństwo jest fundamentem wszystkiego, co czynimy”

Henry Kissinger – Londyn 1975 r.

MORSKI ODDZIAŁ STRAŻY GRANICZNEJ IM. PŁK. KAROLA BACZA W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Miejsce bezpieczeństwa w racji stanu i polityce państw nie jest jedynie funkcją ich historycznych doświadczeń. Według Romana Kuźniara jest ono *...pierwotną, egzystencjalną potrzebą jednostek, grup społecznych, wreszcie całych narodów i państw. Idzie przy tym nie tylko o przetrwanie, integralność czy niezawisłość, lecz także o bezpieczeństwo rozwoju, o zapewnienie ochrony i wzbogacenie tożsamości jednostek, społeczności i narodów, o respektowanie imponderabiliów, takich jak honor czy tradycja, bez których narody tracą duszę, a jednostki poczucie patriotyzmu i gotowość do poświęceń*¹. Bezpieczeństwo jest zatem podstawą (fundamentem), na której pojedynczy ludzie i ich zbiorowości budują swoją przyszłość, pomyślny materialny byt oraz rozwój duchowy. Bez niego, jako fundamentu, nie można myśleć i mówić o stabilnym i demokratycznym państwie, o jego rozwoju gospodarczym, o nowoczesnej edukacji i wreszcie o otwartości na świat oraz korzystaniu z dorobku cywilizacyjnego innych narodów.

Natomiast Antoni Z. Kamiński, zajmujący się tą problematyką uznał, że głównym zadaniem państwa jest dbałość o bezpieczeństwo, bowiem w istocie państwa leżą powinności związane z utrzymaniem porządku w zbiorowości i zapewnienie mu bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego.²

Bezpieczeństwo to wartość o podstawowym znaczeniu dla jednostki ludzkiej i zbiorowości. Znany i często cytowany psycholog Abraham Maslow potrzebę bezpieczeństwa uważa za jedną z podstawowych potrzeb człowieka. Według niego, jeśli nie zostanie ona

¹ Polska polityka bezpieczeństwa 1989-2000, pod red. Romana Kuźniara, Wyd. Scholar, Warszawa 2001, s. 13-14.

² Tamże, s. 14; Cz. Znamierowski, Szkoła prawa. Rozważania o państwie, Oficyna naukowa S.c., Warszawa 1999, s. 78.

zaspokojona, człowiek nie odczuwa potrzeb wyższych (metapotrzeb) takich jak: przynależności i miłości, prestiżu i uznania oraz samorealizacji³.

Są to właśnie te potrzeby, które różnią ludzi od innych istot żywych. To one czynią z człowieka istotę myślącą i wciąż się rozwijającą. Wynika stąd, że właśnie państwo ma do odegrania rolę decydującą o tym, czy obywatele będą chcieli się rozwijać, będą zdolni do uczuć wyższych, będą czuli się związani z ojczyzną. Zapewnia ono realizację jednej z podstawowych dla jednostki potrzeb – bezpieczeństwa.

Teraz chciałbym wyjaśnić jak rozumiem pojęcie bezpieczeństwa, gdyż definicji tego słowa znaleźć można wiele. W języku potocznym – bezpieczeństwo – pojmujemy jako brak zagrożeń. Jeżeli nie dostrzegamy zagrożeń, wtedy mówimy, że jest bezpiecznie. W słowniku języka polskiego bezpieczeństwo zdefiniowano lapidarnie, jako *...stan niezagrożenia spokoju...*⁴, czyli jest to stan niczym niezagrożony lub chroniący przed niebezpieczeństwem. Podobnie inni autorzy określają je jako *... stan pewności, spokoju, zabezpieczenia oraz poczucia pewności...* i wskazują, że oznacza ono również brak zagrożenia oraz ochronę przed nimi⁵. Jerzy Kunikowski „bezpieczeństwem” nazywa *...pojęcie odzwierciedlające brak zagrożeń i jego poczucie. Zdolność narodu do ochrony jego wewnętrznych wartości przed zewnętrznymi zagrożeniami. Współczesny miernik szans istnienia, przetrwania i rozwoju państwa, społeczeństwa oraz jego obywateli*⁶. Szerzej pojęcie to wyjaśnia słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego. **Bezpieczeństwo** – czytamy w nim – *to stan, który daje poczucie pewności i gwarancje jego zachowania oraz szansę na doskonalenie. Jedną z podstawowych potrzeb człowieka, to sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni*⁷. Tym czymś może być na przykład: zdrowie, praca, określone dobra materialne, uczucia, szacunek.

Cezary Rutkowski bezpieczeństwo ujmuje jako *...subiektywny stan świadomości, w którym istniejący, prognozowany lub możliwy poziom zagrożeń nie wywołuje lęku, obawy, strachu o zachowanie (osiągnięcie) uznawanych wartości, realizację fundamentalnych interesów i celów*⁸.

³ B. Panasiuk, Potrzeby jako wyraz zależności „ludzi morza” od środowiska, „Przegląd Morski” (dalej PM) 2000 nr 3, s. 41-43.

⁴ Mały słownik języka polskiego pod red. S. Skorupki, H. Auderskiej i Z. Łempickiej, PWN, Warszawa 1968, s. 40.

⁵ R. Zięba, Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych, [w:] red. E. Haliżak, D. B. Bobrov, R. Zięba, Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, Wyd. Scholar, Warszawa 1997, s. 3.

⁶ J. Kunikowski, Wiedza i edukacja dla bezpieczeństwa, Wyd. Fundacja Rozwoju Edukacji Europejskiej i Bezpieczeństwa, Warszawa 2002, s. 165.

⁷ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Wyd. AON, Warszawa 2002, wyd. 4, s. 13.

⁸ Tamże, s.

Bezpieczeństwo jest zatem zjawiskiem, które zawsze towarzyszy człowiekowi oraz jego zbiorowościom (grupom, narodom, państwom, wspólnotom międzynarodowym). Łączą się z nim zwykle dwa inne pojęcia – zagrożenie i wyzwanie, które są początkowym etapem jego budowy. Budowanie bezpieczeństwa jest procesem ciągłym. Poprzez doskonalenie politycznych, ekonomicznych, militarnych, prawnych, społecznych, administracyjnych, kulturowych czy ekologicznych czynników oddziałujemy na otoczenie, dążymy do przywrócenia poczucia bezpieczeństwa lub jego wzmocnienia⁹.

W zależności od podmiotu wyróżniamy bezpieczeństwo: globalne, regionalne, narodowe, polityczne, militarne, społeczne, fizyczne, socjalne, psychiczne, strukturalne i personalne¹⁰.

Podobnie jak w przypadku słowa „bezpieczeństwo”, tak i w określeniach „bezpieczeństwo narodowe” oraz „bezpieczeństwo państwa” istnieje mnogość definicji. Bezpieczeństwo narodowe określane jest jako *...zdolność narodu do ochrony jego wartości wewnętrznych przed zagrożeniami zewnętrznymi...*, ale też jako *...stan świadomości społecznej, w którym istniejący poziom zagrożeń, dzięki posiadanym zdolnościom obronnym, nie budzi obaw, lęku o zachowanie (osiągnięcie) uznanych wartości*. Szerzej ten rodzaj bezpieczeństwa definiuje M. T. Taylor. Według niego BN jest *...nie tylko ochroną narodu i terytorium przed fizyczną napaścią, lecz również ochroną, za pomocą różnych środków – żywotnych interesów ekonomicznych i politycznych, których utrata zagroziłaby żywotności i podstawowym wartościom państwa*¹¹.

Zatem, bezpieczeństwo narodowe, uznawane jest jako: zdolność narodu do ochrony jego wartości, ale również określony stan świadomości społecznej lub stosunek wielkości potencjału obronnego, jakim to społeczeństwo dysponuje do skali zagrożeń.

Podobne znaczenie zawiera definicja **bezpieczeństwa państwa**, gdyż pojęcie bezpieczeństwa narodowego jest najstarszą formułą bezpieczeństwa państwa¹².

Najogólniej można je określić jako *... stan uzyskany w wyniku odpowiednio zorganizowanej ochrony i obrony przed możliwymi zagrożeniami, wewnętrznymi i zewnętrznymi, wyrażony stosunkiem potencjału obronnego do skali zagrożeń*¹³.

Powstanie i późniejszy rozwój państw narodowych oraz pojawienie się nowych zjawisk w stosunkach międzynarodowych, takich jak: integracja, globalizacja, terroryzm,

⁹ M. Karnowska, Rodzaje i pojęcia bezpieczeństwa, [w:] Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej Nr 1/2002, s. 82.

¹⁰ Słownik terminów..., op. cit., s. 13.

¹¹ Tamże, s. 15.

¹² A. Dawidczyk, Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI wieku, Wyd. AON, Warszawa 2001, s. 8.

¹³ Słownik terminów..., s. 16.

rozszerzają dotychczasowe pojęcie, komplikują przyjęcie jednoznacznej definicji bezpieczeństwa państwa. Termin „bezpieczeństwo” z językowego punktu widzenia jest stanem pewności, spokoju oraz przekonaniem o jego istnieniu. Natomiast w naukach społecznych wiąże się z potrzebami ludzkimi. Bezpieczeństwo jest niezwykle istotną potrzebą człowieka. W piramidzie Masłowa znalazło się ono na drugim miejscu, po potrzebach fizjologicznych. Bez niego, o czym wcześniej już sygnalizowałem, człowiek nie może zaspokajać kolejnych potrzeb wyższego rzędu. Zagwarantowanie stanu bezpieczeństwa wiąże się z zapobieganiem zagrożeniom i pokonywaniem ich, zarówno tych subiektywnych, wynikających ze stanu psychiki samego człowieka, jak też realnych, będących wynikiem zachowań różnych uczestników życia publicznego tak wewnątrz państwa, jak i poza jego granicami. Bezpieczeństwo państwa wiąże się z racją stanu i powszechnie kojarzone jest z bezpieczeństwem narodowym¹⁴.

W mowie potocznej zacierają się różnice znaczeniowe pojęć „bezpieczeństwo narodowe” i „bezpieczeństwo państwa”. Bywa, że używane są zamiennie. Literatura przedmiotu również tę obserwację potwierdza. W *Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* określenia te potraktowano równoznacznie, gdyż niewielkie są szanse na wyeliminowanie jednego z nich, bowiem zakorzeniły się one w naszej terminologii i są powszechnie stosowane. ***Bezpieczeństwo narodowe***, zgodnie z przyjętymi zasadami rozumiane jest szeroko ... ***jako stan, uzyskany w rezultacie odpowiednio zorganizowanej obrony i ochrony – podkreślenie G.G. – przed wszelkimi zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi, tak zewnętrznymi jak i wewnętrznymi, przy użyciu sił i środków pochodzących z różnych dziedzin działalności państwa***¹⁵.

Z przytoczonej wyżej definicji jasno wynika, że działania mające zapewnić bezpieczeństwo narodowe w szerokim tego słowa znaczeniu, podejmuje wiele formacji, instytucji i służb, które razem tworzą system bezpieczeństwa państwa. Od ich działań realizowanych samodzielnie i we współdziałaniu zależy czy Polak, a także cudzoziemiec, który w Polsce przebywa, czuć się będzie bezpiecznie, gdyż każdy człowiek, bez względu na miejsce zamieszkania czy swój status społeczny, chce w każdej swojej sytuacji życiowej być bezpieczny. Prawo do bezpiecznego życia jest pierwotnym i niezbywalnym jego prawem, a stan bezpieczeństwa i porządku publicznego wpływa na jego rozwój cywilizacyjny oraz kształt otoczenia. Zapewnienie powszechnego bezpieczeństwa jest jednym z podstawowych

¹⁴ K. A. Wojtaszczyk, *Istota bezpieczeństwa państwa a proces integracji europejskiej*, [w:] *Bezpieczeństwo Polski w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej*, pod redakcją naukową prof. dr. hab. Konstantego Adama Wojtaszczyka, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2002, s. 9-10.

¹⁵ Cyt. za *Słownik terminów...*, s. 173.

powinności państwa, które powołuje do tego zadania odpowiednie struktury organizacyjne. Jego strukturę podmiotową stanowią wszystkie instytucje, których działanie w węższym lub szerszym zakresie obejmuje zapewnienie ochrony osobom przed bezprawnym działaniem innych osób.

W świetle obowiązującego w Polsce prawa, podmiotami systemu bezpieczeństwa i porządku publicznego są: wojsko, policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Straż Graniczna, Straż Pożarna oraz inne organy policyjne, straże i inspekcje, którym ustawodawca przypisał uprawnienia kontrolne i egzekucyjne¹⁶. Na nich to w szczególności spoczywa obowiązek zapewnienia państwu, jako instytucji politycznej oraz jego obywatelom bezpieczeństwa. To one w sposób uporządkowany, według przyznanych im ról i instrumentów prawnych oraz jasnych reguł i relacji wynikających z przepisów prawa, mają tym zadaniom sprostać.

Ważną rolę w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej powierzono Straży Granicznej. Jej szczególna rola wynika z podstawowego zadania, jakie wykonuje – skutecznej ochrony granicy państwowej. *Wysokie rygory, które powinny charakteryzować pracę Straży Granicznej* – czytamy w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej – *są również pochodną postanowień układu z Schengen, które będą nas wiązać, a także z intensywności i specyfiki wyzwań oraz zagrożeń płynących ze strefy euroazjatyckiej*¹⁷.

Straż Graniczna w systemie bezpieczeństwa RP

Zachodzące w Polsce przemiany po 1989 r. dotyczyły również systemu ochrony granic. Podjęte przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej prace legislacyjne przyniosły pakiet nowych ustaw granicznych¹⁸, które zapoczątkowały szereg zmian w tej dziedzinie. W miejsce Wojsk Ochrony Pogranicza (powołanych 13 września 1945 r.) miała powstać nowa formacja. *Do ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego* – czytamy

¹⁶ W. Pokruszyński, K. Straszewski, T. Terlikowski, System bezpieczeństwa publicznego Polski, Wyd. AON, Warszawa 1996, s. 5-6; W. Pokruszyński, System bezpieczeństwa Polski, Wyd. AON, Warszawa 1993, cz. 3; Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP. Podręcznik dla studentek i studentów pod red. nauk. Ryszarda Jakubczaka, Bellona, Warszawa 2003, s. 351; W. Szymczyk, Wpływ zagrożeń pozamilitarnych na bezpieczeństwo narodowe, „Zeszyt problemowy TWO” nr 2/2002 na temat Współczesne zagrożenia Polski, s. 15-20; J. Pawłowski, Wybrane problemy bezpieczeństwa RP w kontekście walki z terroryzmem, „Zeszyt problemowy TWO” nr 2/2002 na temat Współczesne zagrożenia Polski, s. 34; T. Jemioło, Globalizacja. Szanse i zagrożenia, Wyd. AON, Warszawa 2000, s. 53.

¹⁷ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 22 lipca 2003 r., <http://www.msz.gov.pl/>.

¹⁸ Na 41 posiedzeniu Sejmu RP 12 października 1990 r., po burzliwej dyskusji uchwalono dwie ustawy: o ochronie granicy państwowej oraz o Straży Granicznej. 25 października 1990 r. na posiedzeniu Senatu RP rozpatrzono je, nie wnosząc zastrzeżeń. Treść ww. ustaw ogłoszona została w Dzienniku Ustaw RP 19 listopada 1990 r. (Dz. U. Nr 78, poz.461 i 462).

w art. 1 ustawy o Straży Granicznej – *tworzy się jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formację – Straż Graniczną.*

Prace organizacyjne zakończono 15 maja 1991 r. Minister Spraw Wewnętrznych rozformował Wojska Ochrony Pogranicza (przenosząc jednocześnie wszystkich żołnierzy zawodowych do rezerwy). W ich miejsce powołał nowy organ. 16 maja 1991 r. powstało 13 oddziałów Straży Granicznej: Warmińsko - Mazurski Oddział Straży Granicznej w Kętrzynie; Podlaski OSG w Białymstoku; Nadbużański OSG w Chełmie; Bieszczadzki OSG w Przemyślu; Karpacki OSG w Nowym Sączu; Beskidzki OSG w Cieszynie; Śląski OSG w Raciborzu; Sudecki OSG w Kłodzku; Łużycki OSG w Lubaniu; Lubuski OSG w Krośnie Odrzańskim; Pomorski OSG w Szczecinie; Bałtycki OSG w Koszalinie; Kaszubski OSG w Gdańsku oraz Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie. Natomiast 1 sierpnia 1991 r. powołano Morski Oddział Straży Granicznej. W następnym roku Kaszubski OSG i Bałtycki OSG zostały rozformowane. Całość sił i środków KOSG i część BOSG przekazano do MOSG, a z pozostałej części utworzono w Koszalinie Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej. Siedem lat później, w 1999 r., rozformowano Beskidzki OSG, a ochraniany przez ten oddział odcinek granicy przekazano Karpackiemu i Śląskiemu OSG. 24 sierpnia 2005 r. powstał Nadwiślański Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Warszawie, działający w na terenie 5 województw: mazowieckiego, kujawsko-pomorskiego, wielkopolskiego, łódzkiego i świętokrzyskiego¹⁹.

Straż Graniczna jest formacją typu policyjnego, będącą jednocześnie częścią administracji państwowej typu specjalnego. Komendant Główny jest jej centralnym organem administracji państwowej do spraw ochrony granicy państwowej oraz kontroli ruchu osobowego. Początkowo podporządkowany był on ministrowi spraw wewnętrznych, a od 1997 r. ministrowi spraw wewnętrznych i administracji. Komendanci: oddziałów, placówek, dywizjonów są w tych sprawach organami terenowymi.

W okresie funkcjonowania tej formacji, jej podstawowe zadania w niewielkim stopniu uległy zmianie, chociaż ustawa o Straży Granicznej była wielokrotnie nowelizowana, a jej zapisy dostosowywane do aktualnych potrzeb.

Do podstawowych obowiązków Straży Granicznej należy m.in.:

- ochrona granicy państwowej;
- organizowanie i przeprowadzanie kontroli ruchu granicznego osób i środków transportu;

¹⁹ G. Goryński, Morski Oddział Straży Granicznej (1991-2002), „Przegląd Morski” 2002 nr 7-8, s. 54.

- wydawanie zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej oraz wiz;
- rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie właściwości Straży Granicznej;
- zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego, a w zakresie właściwości Straży Granicznej, także w strefie nadgranicznej;
- nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przez statki przepisów obowiązujących na tych obszarach;
- ochrona granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej poprzez prowadzenie obserwacji statków powietrznych i obiektów latających, przelatujących przez granicę państwową na małych wysokościach oraz informowanie o tych przelotach właściwych jednostek Sił Powietrznych;
- zapobieganie transportowaniu przez granicę państwową, bez wymaganego w myśl odrębnych przepisów zezwolenia, odpadów, szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów jądrowych i promieniotwórczych, a także zanieczyszczaniu wód granicznych;
- zapobieganie przemieszczaniu przez granicę państwową, bez wymaganego w myśl odrębnych przepisów zezwolenia, środków odurzających i substancji psychotropowych oraz broni, amunicji i materiałów wybuchowych;
- wykonywanie zadań określonych w innych ustawach.

Straż Graniczna może także prowadzić postępowania w sprawach rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw określonych w kodeksie karnym, popełnionych przez funkcjonariuszy i pracowników Straży Granicznej w związku z wykonywaniem przez nich obowiązków służbowych. W zakresie ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego Straż Graniczna współdziała z organami ochrony granic innych państw. Organy administracji rządowej, jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i inne jednostki organizacyjne są obowiązane współdziałać z organami Straży Granicznej oraz zapewnić im niezbędne warunki do wykonywania zadań wcześniej wymienionych.

W porównaniu do pierwszego opublikowanego tekstu tej ustawy, w nowelizacji przeprowadzonej w 2002 r. skreślony został artykuł 4 mówiący, że w razie ogłoszenia

mobilizacji i w czasie wojny Straż Graniczna staje się z mocy prawa częścią Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, podległą ministrowi obrony narodowej²⁰.

Zakres uprawnień Straży Granicznej, w wyniku rosnącej przestępczości granicznej, był rozszerzany, aby mogła ona skutecznie realizować powierzone jej zadania. W celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń w zakresie wcześniej podanym, funkcjonariusze Straży Granicznej pełnią służbę graniczną, prowadzą działania graniczne, wykonują czynności operacyjno-rozpoznawcze i administracyjno-porządkowe oraz prowadzą postępowania przygotowawcze. Wykonują także czynności na polecenie sądu i prokuratury oraz innych właściwych organów państwowych.

Funkcjonariusze Straży Granicznej, realizując powierzone im zadania, mają prawo do:

- dokonywania kontroli granicznej;
- przeprowadzania kontroli osobistej, a także przeglądania zawartości bagaży, sprawdzania ładunków w portach i na dworcach oraz w środkach komunikacji lotniczej, drogowej, kolejowej i wodnej, w celu wykluczenia możliwości popełnienia przestępstw lub wykroczeń, zwłaszcza skierowanych przeciwko nienaruszalności granicy państwowej lub bezpieczeństwu w międzynarodowej komunikacji;
- wydawania wiz i innych zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej na podstawie odrębnych przepisów;
- legitymowania lub ustalania w inny sposób tożsamości osoby;
- zatrzymywania osób w trybie i przypadkach określonych w przepisach kodeksu postępowania karnego oraz innych ustaw, jak też doprowadzania ich do właściwego organu Straży Granicznej;
- przeszukiwania osób, rzeczy, pomieszczeń i środków transportu;
- obserwowania i rejestrowania, przy użyciu środków technicznych służących do rejestracji obrazu i dźwięku, zdarzeń na drogach oraz w innych miejscach publicznych;
- zatrzymywania pojazdów i wykonywania innych czynności z zakresu kontroli ruchu drogowego na obszarze strefy nadgranicznej;
- zatrzymywania i cofania z granicy państwowej do nadawcy szkodliwych materiałów jądrowych i promieniotwórczych, środków chemicznych i biologicznych, jak również odpadów;

²⁰ Ustawa z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 1990 r. nr 78, poz. 462) z późniejszymi zmianami. (Tekst ujednolicony według stanu prawnego na dzień 1 lipca 2002 r.)

- przebywania i poruszania się na gruntach bez uzyskiwania zgody ich właścicieli lub użytkowników oraz przechodzenia przez pola uprawne w czasie bezpośredniego pościgu, również z użyciem psa służbowego, jeżeli nie ma możliwości korzystania z innych dróg;
- żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz jednostek gospodarczych prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej;
- zwracania się o niezbędną pomoc do innych jednostek gospodarczych i organizacji społecznych, jak również zwracania się w nagłych wypadkach do każdej osoby o udzielenie pomocy doraźnej.

Ponadto, w określonych w ustawie przypadkach, funkcjonariusze Straży Granicznej mogą stosować kontrolę operacyjną, tj. podjąć niejawną: kontrolę treści korespondencji, kontrolę zawartości przesyłek, stosowanie środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawny informacji i dowodów oraz ich utrwalenie, a w szczególności: obrazu, treści rozmów telefonicznych i innych informacji przekazywanych za pomocą sieci telekomunikacyjnych²¹.

W przypadkach związanych z zagrożeniem nienaruszalności granicy państwowej lub niepodporządkowania się wydanym poleceniom oraz bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia własnego lub innej osoby, funkcjonariusze Straży Granicznej mogą użyć środków przymusu bezpośredniego, a w szczególności broni palnej.

Realizacja przez Straż Graniczną jednego z zasadniczych zadań, jakim jest: ochrona granicy państwowej przed przekraczaniem jej wbrew przepisom i kontrola ruchu granicznego, polega generalnie na zapewnieniu nienaruszalności tej granicy, zapobieganiu nielegalnej migracji i przemytowi przez nią broni, amunicji, jak również materiałów i substancji niebezpiecznych. Realizując, samodzielnie lub wspólnie z innymi instytucjami, te i pozostałe określone ustawami zadania, Straż Graniczna ochrania Rzeczpospolitą Polską i jej mieszkańców przed niebezpieczeństwami, jakie mogą nam zagrażać lub uszczuplać naszą zasobność. Stojąc na straży polskiej granicy państwowej czynnie uczestniczy w niemilitarnym systemie bezpieczeństwa Polski. Od 1 maja 2004 r. jest także współodpowiedzialna za bezpieczeństwo 25 państw tworzących Unię Europejską i za ich obywateli.

Zadania i rozwój organizacyjny MOSG

²¹ Tamże; Szerzej A. Lewczyk, Prawne aspekty ochrony granicy morskiej i polskich obszarów morskich, „Przegląd Morski” 2002 nr 7-8, s. 85-87.

Wejście w życie „ustaw granicznych” oraz ustawy o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej z dnia 21 marca 1991 r., doprowadziło do zmiany istniejącego systemu ochrony morskiej granicy państwa. Poszerzono go o zadania mające na celu ochronę interesów ekonomicznych i ekologicznych na polskich obszarach morskich (morskie wody wewnętrzne, morze terytorialne i wyłączna strefa ekonomiczna). W strukturze Straży Granicznej oddziałem, przed którym zostały postawione te zadania jest Morski Oddział Straży Granicznej.

W wyniku przeprowadzonej wiosną 1992 r. reorganizacji nadmorskich struktur Straży Granicznej przeformowano MOSG na nowy etat. Do istniejącego już oddziału: składającego się z 3 dywizjonów i szkieletowo obsadzonej komendy, włączono siły i środki rozformowanych oddziałów SG: Kaszubskiego w Gdańsku i Bałtyckiego w Koszalinie oraz przejęto nadmorską część oddziału Pomorskiego w Szczecinie.

Morski Oddział Straży Granicznej, funkcjonujący od 2 czerwca 1992 r. w zmienionej, całkowicie nowej strukturze organizacyjnej, zapewnia właściwą realizację zapisów ustawowych. Jednocześnie fakt ten spowodował, że na wybrzeżu morskim powstała jednolita struktura organizacyjna SG. Jest ona nowoczesna, a realizowane przez jej funkcjonariuszy zadania ukazują policyjno-administracyjny charakter²². Podobną formę organizacyjną mają organy ochrony granic państw zachodnich. W analogicznym kierunku przekształcano je w innych państwach Europy Środkowowschodniej²³.

W efekcie przeprowadzonych zmian na wybrzeżu powstał nowoczesny system ochrony morskiej granicy, pozwalający na ścisłą współpracę z Urzędem Ochrony Państwa, a obecnie Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Policją, Urzędami Morskimi, Izbami Celnymi, Marynarką Wojenną oraz formacjami granicznymi innych państw²⁴.

Niniejsza współpraca regulowana jest poprzez następujące akty prawne:

²² Obecnie w Polsce istnieje podział kompetencji w stosunku do morskiej granicy. Za jej ochronę odpowiedzialna jest SG RP. Za obronę, na wypadek wojny, MW, a za administrację polskich obszarów morskich Urzędy Morskie podległe Ministerstwu Transportu i Budownictwa; G. Goryński, *Ochrona interesów...*, op. cit., s. 50.

²³ G. Goryński, *Morski Oddział Straży Granicznej Anno i Budownictwa*. G. Goryński, *Ochrona interesów...*, op. cit., s. 50.

²³ G. Goryński, *Domini 2000*, „Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej” nr 1/2000, Koszalin, s. 10-12.

²⁴ Powołana do życia 16 maja 1991 r. Straż Graniczna (w tym dniu obchodzone jest święto tej formacji) nawiązuje do międzywojennej nazwy, chlubnych tradycji oraz bogatych doświadczeń Straży Granicznej II RP, Korpusu Ochrony Pogranicza, Wojsk Ochrony Pogranicza oraz Marynarki Wojennej.

- Rozporządzenie MSWiA z dnia 29.12.2004 w sprawie szczegółowych zasad współdziałania Straży Granicznej z Siłami Powietrznymi i Marynarką Wojenną Sił Zbrojnych RP w zakresie ochrony granicy państwowej;
- Plan Współdziałania MOSG z Marynarką Wojenną w zakresie ochrony granicy państwowej na morzu;
- Zasady Współdziałania Straży Granicznej z Marynarką Wojenną w sprawie określenia zasad współdziałania Straży Granicznej z Wojskami Lotniczymi i Obrony Powietrznej oraz Marynarką Wojenną w zakresie ochrony granicy państwowej;
- Ustawa z dnia 18.04.1985 o rybactwie śródlądowym z późn. zm.;
- Porozumienie pomiędzy Komendantem MOSG w Gdańsku a Komendantem Wojewódzkim Państwowej Straży Rybackiej w Szczecinie, Gdańsku o współdziałaniu w celu zapewnienia porządku prawnego na wodach śródlądowych występujących w strefie nadgranicznej woj. zachodniopomorskiego i pomorskiego;
- Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 20.08.1999 w sprawie współpracy Urzędów Morskich z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną;
- Plan Współpracy Urzędu Morskiego w Szczecinie, Słupsku i Gdyni z MOSG na 2005 r.;
- Uzgodnienia między Dyrektorem Izby Celnej w Gdyni, Olsztynie, Szczecinie a Komendantem MOSG w sprawie zasad koordynacji i współpracy Izby Celnej i MOSG;
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z późniejszymi zmianami, Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach, z późn. zm.;
- Porozumienie między Komendantem MOSG a Dyrektorem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Gdańsku o współdziałaniu jednostek organizacyjnych MOSG i Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Gdańsku;
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji z późn. zm.;
- Porozumienia pomiędzy Komendantem Wojewódzkim Policji w Gdańsku, Olsztynie i Szczecinie a Komendantem MOSG w Gdańsku w zakresie współdziałania Komendy Wojewódzkiej Policji i MOSG w Gdańsku;
- Porozumienia pomiędzy Dyrektorem Izby Celnej, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Komendantem Wojewódzkim Policji i Komendantem MOSG w sprawie

współdziałania w zwalczaniu nielegalnego wywozu za granicę i przywozu z zagranicy zabytków;

- Porozumienie pomiędzy Komendantem MOSG w Gdańsku a Prezesem Zarządu Okręgu Polskiego Związku Wędkarskiego Gdańsku;
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie sposobu współdziałania inspektorów rybołówstwa morskiego z organami kontroli skarbowej, organami Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Inspekcji Weterynaryjnej, Policji, Państwowej Straży Rybackiej, Straży Granicznej oraz terenowymi organami administracji morskiej;
- Porozumienia Komendanta MOSG w Gdańsku z Okręgowymi Inspektorami Rybołówstwa Morskiego Gdyni, Słupsku i Szczecinie;
- Porozumienie pomiędzy Dyrektorem Izby Celnej w Szczecinie, Gdyni, Komendantem MOSG, Zachodniopomorskim, Pomorskim Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Roślin i Nasiennictwa w sprawie zasad współdziałania w zakresie kontroli wprowadzonych na polski obszar celny, wyprowadzanych z polskiego obszaru celnego i przemieszczanych w ramach procedury tranzytu przez polski obszar celny roślin, produktów roślinnych przedmiotów;
- Ustawa z dnia 6.09.2001 r. o transporcie drogowym z późn. zm;
- Porozumienie w sprawie współdziałania pomiędzy Komendantem MOSG w Gdańsku a Zachodniopomorskim i Pomorskim Wojewódzkim Inspektorem Transportu Drogowego w Szczecinie i w Gdańsku.

Ważną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa naszym rodakom oraz odwiedzającym Polskę gościom w zakresie infrastruktury materialnej, a mówiąc szerzej bezpieczeństwa państwa, spoczywa na urzędach państwowych, agencjach, inspekcjach i profesjonalnych służbach. Do takich wyspecjalizowanych instytucji należy również Morski Oddział Straży Granicznej.

Piętnaście lat temu, kiedy tworzono Straż Graniczną nie formułowano jeszcze planów instytucjonalnego włączenia Polski w struktury europejskie. Podjęto tylko działania mające na celu gruntowną zmianę istniejącego dotąd systemu ochrony granicy państwowej. Była ona odpowiedzią na przemiany polityczno-ustrojowe zachodzące w Polsce i państwach Europy Środkowowschodniej, jak też na gwałtowny wzrost przestępczości granicznej, szczególnie o podłożu migracyjnym, której należało położyć kres. W późniejszym jednak czasie poglądy elit politycznych na bezpieczeństwo Polski i jej miejsce w Europie ewoluowało w kierunku

NATO oraz wspólnot europejskich. Droga do NATO i Unii Europejskiej nie była prosta i łatwa. Doprowadziła ona nas jednak do upragnionego celu.

1 maja 2004 r., z chwilą wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, nasz kraj wziął na siebie odpowiedzialność nie tylko za skuteczną ochronę polskiej granicy państwowej i zapewnienie na niej bezpieczeństwa, ale także za duży, liczący blisko 1500 km, jej odcinek granicy zewnętrznej. Istotną rolę w realizacji tych zadań spełnia dziś Morski Oddział Straży Granicznej im. płk. Karola Bacza, który do realizacji obecnych i przyszłych zadań, po przystąpieniu Polski do Układu z Schengen, przystosowuje się i przygotowuje wielopłaszczyznowo od kilku już lat. Starając się o członkostwo w tych strukturach, Rzeczpospolita Polska dokonała szeregu zmian nie tylko w prawodawstwie „granicznym”, ale także i całym systemie zarządzania ochroną granicy państwowej²⁵.

Zagrożenia, zadania i organizacja MOSG

Ochroniana przez funkcjonariuszy MOSG granica morska liczy 440 km (z czego 395,3 km na 12-milowej granicy wód terytorialnych – długość linii brzegowej polskiej części Bałtyku wynosi 524 km). Ponadto działania oddziału obejmują: 29,5 km odcinek granicy z Republiką Federalną Niemiec na Zalewie Szczecińskim oraz 11,3 km odcinek z Federacją Rosyjską na Zalewie i Mierzei Wiślanej. Ogółem funkcjonariusze MOSG ochraniają 481,3 km, tj. ok. 15% całkowitej długości granicy RP. Natomiast terytorialny zasięg działalności oddziału obejmuje: polskie obszary morskie o powierzchni 36 724 km² oraz 60 nadmorskich gmin, które tworzą strefę nadgraniczną.

Głównymi zagrożeniami występującymi na morskim odcinku granicy między innymi są:

- nielegalna migracja obywateli Afryki, Azji i WNP przez terytorium RP do Europy Zachodniej;
- zorganizowany, o charakterze międzynarodowym, przemyt narkotyków do Polski;
- przemyt towarów w polskich portach morskich i przystaniach oraz na statkach i innych jednostkach pływających, w tym: środków psychotropowych i promieniotwórczych oraz broni, kradzionych jachtów i łodzi motorowych, samochodów, pokładowego sprzętu elektronicznego, towarów objętych podatkiem akcyzowym (alkoholu i papierosów);

²⁵ Plan działania w zakresie wdrożenia dorobku prawnego Schengen w Polsce. (zaktualizowany w lipcu 2003 r.), s. 23, (maszynopis w posiadaniu autora).

- naruszanie przepisów bezpieczeństwa żeglugi;
- naruszanie interesów ekonomicznych oraz naruszanie prawa na polskich obszarach morskich przez:
 - nielegalne połowy i handel odłowionymi rybami przez polskie i obce jednostki rybackie;
 - wystawianie kłusowniczego sprzętu połowowego;
 - nieprzestrzeganie norm ekologicznych przez jednostki różnych bander;
 - próby wwozu odpadów chemicznych i śmieci, a także produktów żywnościowych, które nie spełniają norm polskich;
 - spuszczenie do wód morskich i kanałów portowych zużytego oleju i zanieczyszczonych wód zęzowych;
 - wyrzucanie na pełnym morzu i w polskiej Wyłącznej Strefie Ekonomicznej materiałów toksycznych, szkodliwych dla ludzi i środowiska²⁶.

Do podstawowych zadań realizowanych przez funkcjonariuszy MOSG należy zaliczyć:

- ochronę granicy morskiej przed nielegalną migracją;
- organizowanie kontroli ruchu granicznego w przejściach granicznych oraz zapewnienie sprawności odpraw i płynności ruchu granicznego;
- wykrywanie przestępstw i wykroczeń granicznych oraz ściganie ich sprawców;
- zwalczanie przemytu zorganizowanego i przeciwdziałanie przemytowi narkotyków, broni oraz substancji radioaktywnych przez przejścia graniczne i z otwartego morza;

²⁶ P. Gawliczek, J. Pawłowski, Zagrożenia asymetryczne, Wyd. AON, Warszawa 2003, s. 86-90; W. Szymczyk, Wpływ zagrożeń pozamilitarnych na bezpieczeństwo narodowe, „Zeszyt problemowy TWO” nr 2/2002 na temat Współczesne zagrożenia Polski, s. 10; K. Kubiak, Zagrożenie terrorystyczne wybrzeża i obszarów morskich – próba oceny, [w:] Polityczne i militarne aspekty bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Akademię Marynarki Wojennej w Gdyni 21-22 listopada 2001 r. pod red. Jerzego Przybylskiego i Bogdana Zalewskiego, Wyd. AMW, Gdynia 2002, s. 405 i in.; tenże, Działania terrorystyczne przeciwko zbiornikom jako zagrożenie bezpieczeństwa Europy, [w:] Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego. Wybrane problemy, pod red. Piotra Mickiewicza i Krzysztofa Kubiaka, Wyd. Bernardinum, 2004, s. 33-35; tenże, Marynarka Wojenna RP w systemie bezpieczeństwa państwa, [w:] Bezpieczeństwo Polski w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej, pod red. nauk. prof. dr. hab. Konstantego Adama Wojtaszczyka, Wyd. UW, Warszawa 2002, s. 88-89; M. Studzińska, Problem nielegalnej migracji w aspekcie traktatu z Schengen, [w:] Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego. Wybrane problemy, pod red. Piotra Mickiewicza i Krzysztofa Kubiaka, Wyd. Bernardinum, 2004, s. 66-67; W. Kustra, Potencjalne formy i sposoby organizowania przetrzutu nielegalnych imigrantów w basenie Morza Bałtyckiego, [w:] Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego. Wybrane problemy, pod red. Piotra Mickiewicza i Krzysztofa Kubiaka, Wyd. Bernardinum, 2004, s. 93-95; G. Łyko, Współczesny terrorizm jako zagrożenie bezpieczeństwa demokratycznego państwa, [w:] Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego. Wybrane problemy, pod red. Piotra Mickiewicza i Krzysztofa Kubiaka, Wyd. Bernardinum, 2004, s. 122-123.

- zapewnienie porządku publicznego i bezpieczeństwa w przejściu granicznym i strefie nadgranicznej;
- zabezpieczenie interesów ekonomicznych RP na polskich obszarach morskich;
- wykrywanie zanieczyszczeń środowiska morskiego i ustalanie jego sprawców;
- udział w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych na morzu.

Od 24 sierpnia 2005 r. MOSG²⁷, jako jedna z 14 jednostek organizacyjnych Straży Granicznej (12 oddziałów i 2 ośrodki szkolenia), realizuje zadania w ochronie granicy państwowej w oparciu o następujące graniczne jednostki organizacyjne:

- 13 placówek w: Elblągu, Krynicy Morskiej, Gdańsku, Gdańsku - Rębiechowie, Gdyni, Władysławowie, Łebie, Ustce, Darłowie, Kołobrzegu, Rewalu, Międzyzdrojach i Świnoujściu;
- 2 dywizjony (Kaszubski Dywizjon SG w Gdańsku i Pomorski Dywizjon SG w Świnoujściu)²⁸.

Realizacja zadań mających wpływ na bezpieczeństwo RP

²⁷ Pod koniec 1999 r. w MOSG przeprowadzono istotne zmiany organizacyjne. W ich wyniku 1 stycznia 2000 r. zniesiono cztery GPK w: Dziwnowie, Darłowie, Łebie i w Helu oraz Bałtycki Dywizjon SG w Kołobrzegu. 31 grudnia 1999 r. nastąpiło przekazanie GPK SG w Elblągu z MOSG do Warmińsko - Mazurskiego Oddziału SG. Na początku 2000 r. utworzono trzy nowe strażnice: w Rewalu, Darłowie i w Gdańsku.

²⁸ W ramach realizacji trzeciego etapu reorganizacji struktur organizacyjnych SG od 02.01.2003 r. nastąpiło połączenie podległych MOSG wybranych strażnic SG i GPK w jeden organ. Nowo utworzone graniczne jednostki organizacyjne MOSG, które nazywają się „Graniczna Placówka Kontrolna w ...”, przyjęły wszystkie etaty strażnic i GPK, jak też podległych im funkcjonariuszy i sprzęt. Ta istotna zmiana w funkcjonowaniu granicznych jednostek MOSG podyktowana została realizacją przyjętego i wdrożonego w SG programu dostosowania systemu ochrony granic RP do standardów Układu z Schengen (z 14.06.1985 r.) oraz porozumienia wykonawczego o realizacji tegoż Układu (z 19.06.1990 r.), a dotyczącego stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach państw UE. Zmiany, jakie od stycznia 2003 r. stały się faktem, poprzedzono programem pilotażowym. 15 października 2002 r., w ramach tegoż programu, połączono w jeden organ SG pod nazwą „Graniczna Placówka Kontrolna we Władysławowie”, tamtejszą strażnicę i GPK. Ich połączenie w jeden organ wpłynęło pozytywnie na kierowanie i zarządzanie ochroną morskiego odcinka granicy państwowej m.in. przez:

- kompleksowe planowanie wykonania zadań w bezpośredniej ochronie granicy państwowej w terenie (realizowanych dotąd przez strażnicę SG) i kontroli ruchu granicznego (przeprowadzanej poprzednio przez GPK), przez jeden organ SG odpowiedzialny za cały odcinek granicy państwowej;
- lepsze koordynowanie i nadzorowanie wszystkich zadań w bezpośredniej ochronie granicy państwowej i w strefie nadgranicznej;
- możliwość przemiennego wykorzystania, w zależności od sytuacji operacyjnej, funkcjonariuszy do działań w terenie lub do kontroli ruchu granicznego, a także ich sprawniejsze kierowanie i bardziej ekonomiczne wykorzystanie;
- bardziej mobilne i manewrowe wykorzystanie przydzielonych środków.

Trzy działające dotychczas samodzielnie strażnice SG w: Dźwirzynie, Ustce i Gdańsku od 2 stycznia 2003 r. zostały połączone z GPK w Kołobrzegu, Ustce i Gdańsku. W oparciu o dwie kolejne Strażnice SG w: Darłowie i Łebie oraz o część sił i środków GPK w Ustce tego dnia powołano także GPK w Darłowie i GPK w Łebie. Od 24 sierpnia 2005 r. zmieniono nazwy wszystkich GPK na „Placówki Straży Granicznej.” G. Goryński, MOSG na drodze do Unii Europejskiej, „Przegląd Morski” 2003 nr 10, s. 9-10.

Ochrona granicy morskiej²⁹ przez MOSG oraz wszystkich innych zadań ustawowych, jak też zabezpieczenie interesów Polski na Bałtyku, realizowana jest w oparciu o współdziałające ze sobą siły i środki: komendy oddziału³⁰, placówek i dywizjonów.

Funkcjonariusze placówek SG (dalej PSG) przeprowadzają odprawy graniczne w ruchu:

- pasażerskim (dla podróżujących promami, statkami turystyczno-pasażerskimi oraz samolotami);
- handlowym (statki towarowe, promy pasażersko-samochodowe wraz ze środkami transportu);
- rybackim (łódzie, kutry i pełnomorskie jednostki rybackie);
- sportowo-żeglarskim (jachty i inne jednostki sportowo-żeglarskie)³¹.

Ponadto dokonują oni pomiarów stopnia stężenia promieniotwórczego importowanych towarów oraz przeciwdziałają wwozowi do Polski różnego rodzaju odpadów chemicznych i substancji szkodliwych dla środowiska naturalnego, w tym niesprawnego sprzętu gospodarstwa domowego czy niesortowanej odzieży³².

Każdego roku odnotowujemy powolny, aczkolwiek systematyczny wzrost liczby odprawionych osób i środków transportu. W tym roku, jak również w latach następnych, przewidujemy utrzymanie się tych tendencji wzrostowych w ruchu osobowym i środków transportu przez przejścia graniczne na odcinku MOSG, szczególnie w Gdańsku, Gdyni, Świnoujściu i Gdańsku Rębiechowie.

Funkcjonariusze placówek SG pełnią służbę graniczną. Ponadto prowadzą działania graniczne, wykonują czynności operacyjno-rozpoznawcze i administracyjno-porządkowe oraz czynności na polecenie sądu i prokuratury, a także innych właściwych organów państwowych. Zapewniają także bezpieczeństwo w przejściach granicznych i strefie nadgranicznej.

Funkcjonariusze dywizjonów SG sprawują nadzór nad powierzonymi im odcinkami (rejonami) odpowiedzialności przy pomocy jednostek pływających wykonujących zadania w strefie przybrzeżnej i na pełnym morzu. W ramach obserwacji morza i morskich wód wewnętrznych Straż Graniczna nadzoruje żeglugę jednostek, które dokonują swobodnego

²⁹ T. Kantak, Polska granica morska, „Przegląd Morski” 2003 nr 10, s. 25-29.

³⁰ R. Michalak, Działalność Wydziału Lotniczego MOSG, „Przegląd Morski” 2003 nr 10, s. 51.

³¹ E. Bukowski, Ruch graniczny w przejściach granicznych Morskiego Oddziału Straży Granicznej (1991-2001), „Przegląd Morski” 2002 nr 7-8, s. 118-119;

³² M. Ilnicki, D. Biernacki, Działania Straży Granicznej organizujące przepływ przez granicę państwową osób i przedmiotów, które mogą stanowić zagrożenie terrorystyczne, [w:] Aspekty bezpieczeństwa nawodnego i podwodnego oraz lotów nad morzem. VII Konferencja Morska pod patronatem dowódcy MW RP admirała floty Romana Krzyżelewskiego, Wyd. AMW, Gdynia 2004, s. 184-185.

przepływu, wykrywa i obserwuje obiekty latające, a także ujawnia zanieczyszczenia środowiska naturalnego i oznaki wszelkich katastrof morskich oraz inne zjawiska mające wpływ na bezpieczeństwo na morzu (na polskich obszarach morskich), w tym także związane z bezpieczeństwem żeglugi i rybołówstwem³³.

Nielegalna migracja

Przemyt ludzi do Polski występuje od początku istnienia Straży Granicznej. Szczególnie bardzo aktywny jest, biegnący przez Polskę, wschodni kanał przerzutu ludzi. Wędrują nim do nas uchodźcy z ogarniętych zamieszkami etnicznymi lub wojną państw azjatyckich oraz w mniejszym stopniu afrykańskich, m.in.: Afganistanu, Indii, Iraku, Iranu, Kamerunu, Maroka, Sri Lanki. Usiłują oni przez terytorium byłego ZSRR, a później przez Ukrainę lub Białoruś dostać się do Polski. Wskutek uszczelnienia naszych granic lądowych (zachodniej i wschodniej), także drogą morską zaczął się zorganizowany przerzut osób ze wschodu na zachód Europy, głównie do państw skandynawskich: Szwecji i Danii oraz Republiki Federalnej Niemiec. Według danych, na terenie Unii Europejskiej przebywa już kilka milionów nielegalnych migrantów, a chętnych na wyprawę do niej czeka (bez względu na cenę) kolejnych kilka milionów. Jednorazowy ich transport liczy od kilkunastu do kilkudziesięciu osób.

Zorganizowaną grupę przestępczą, zajmującą się przerzutem do Wielkiej Brytanii i Włoch obywateli Ukrainy, rozbili 14.09.2005 r. funkcjonariusze MOSG, działając wspólnie z policjantami z Komendy Wojewódzkiej Policji w Gdańsku. Zatrzymali oni 13 osób, głównie mieszkańców Słupska, Ustki i Kobylnicy, w tym dwie Ukrainki i jednego policjanta. Ponad pół roku rozpracowywali omawianą grupę i dokumentowali jej przestępczą działalność.

Mechanizm funkcjonowania tej grupy był następujący. Polacy i Ukraińcy wspólnie poszukiwali na Ukrainie osób mających, które chciały wyjechać do Wielkiej Brytanii lub Włoch. Po wpłaceniu kilku tysięcy euro osoba taka przyjeżdżała legalnie do Słupska lub

³³ Bezpośrednie zadania ochrony interesów RP na polskich obszarach morskich wykonują funkcjonariusze MOSG na jednostkach pływających samodzielnie lub z udziałem inspektorów Urzędów Morskich i Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego. Do podstawowych zadań w tym zakresie należy:

- kontrolowanie, czy statki są uprawnione do działalności jaką prowadzą i czy mają przewidziane prawem zezwolenia;
- kontrolowanie, czy żegluga, rybołówstwo lub inna działalność wykonywana jest zgodnie z polskim prawem i umowami międzynarodowymi;
- wykrywanie zanieczyszczeń środowiska morskiego spowodowanych działalnością na morzu oraz ich sprawców.

Ustki. Tu otrzymywała doskonale podrobiony polski dokument (paszport lub dowód osobisty), a następnie przez kurierów była przemykana poza granice Polski.

W trakcie działań zatrzymano Polaka zajmującego się podrabianiem dokumentów. Ujawniono u niego profesjonalny do tego celu sprzęt oraz dużą liczbę różnych, utraconych w wyniku przestępstw, dowodów osobistych i paszportów.

Podobną sprawę funkcjonariusze MOSG rozwikłali w październiku 2003 r. na południu Polski, zatrzymując 16 Polaków, w tym oficera policji, organizujących nielegalny wyjazd osób do USA. Prowadzącym czynności w tej sprawie oficerom Wydziału Operacyjno-Śledczego MOSG pomagali policjanci XX Wydziału Centralnego Biura Śledczego KGP i amerykańskiego FBI oraz służby graniczne innych państw, szczególnie Danii.

Doskonale zorganizowaną grupę przestępczą działającą na terenie południowej Polski funkcjonariusze MOSG odkryli w trakcie prowadzonych od dziesięciu miesięcy działań sprawdzających Polaków, którym nie pozwolono wjechać do Stanów Zjednoczonych AP, a którzy do kraju powracali liniami lotniczymi. Mechanizm działania tej grupy był prosty. Jej członkowie wyszukiwali chcących wyjechać do USA Polaków, którzy nie otrzymali amerykańskiej wizy. Chętni na nielegalny wyjazd musieli im zapłacić od 8,5 do 9 tysięcy dolarów USA i oczekiwać na przerzut. Następnie członkowie grupy „organizowali” paszport z wklejoną amerykańską wizą. Paszporty takie pochodziły z kradzieży, lub były odkupywane od właściciela, bądź wypożyczane. Następnie „klienci”, zgodnie z poleceniem organizatorów tego nielegalnego procederu, legalnie wyjeżdżali do Francji, skąd udawali się do: Berlina, Frankfurtu, Kopenhagi, Sztokholmu lub Londynu, aby z portów lotniczych w tych miastach, z fałszywym już paszportem, lecieć do USA. Szacuje się, że ta grupa przestępcza w ciągu kilku lat przemyciła do USA kilkaset osób, w tym dzieci.

Ujawniane przez funkcjonariuszy MOSG oraz służb granicznych państw bałtyckich przypadki sugerują, że należy liczyć się z faktem nielegalnej migracji do Polski. Drogą lądową lub morską osoby takie będą próbowały przedostać się na nasze terytorium, a następnie drogą lądową na zachód Europy. Będzie to szczególnie aktualne, gdy Polska zostanie członkiem Układu z Schengen, a nasza północna, morska granica stanie się jej granicą zewnętrzną „Obszaru Schengen”.

Do zadań Straży Granicznej należy także przeciwdziałanie skutkom nielegalnej migracji. W oparciu o przepisy ustawy o cudzoziemcach, obowiązującej od 27 grudnia 1997 r. funkcjonariusze Straży Granicznej upoważnieni są do kontroli legalności oraz zasadności wjazdu i pobytu cudzoziemców na terytorium RP. Na odcinku Morskiego Oddziału Straży

Granicznej, w latach 1998-2005, za naruszenie porządku prawnego funkcjonariusze tego oddziału zatrzymali 3463 cudzoziemców, z czego znakomita większość została z Polski wydalona. W tym czasie 31 277 obcokrajowcom nie zezwolono na wjazd do Polski.

Przeciwdziałanie nielegalnej, zorganizowanej migracji wymaga współdziałania służb granicznych państw leżących nad Bałtykiem. Odbywane w czasie istnienia Morskiego Oddziału Straży Granicznej liczne spotkania jego kierownictwa z przedstawicielami podobnych służb czyni tę współpracę owocniejszą. W ramach „Konferencji współpracy służb granicznych państw Morza Bałtyckiego” przedstawiciele poszczególnych państw dużo uwagi poświęcają wykorzystywaniu codziennych narzędzi wymiany informacji oraz uzgadniają ich dalszy rozwój.

Służby graniczne państw nadbałtyckich zbudowały sieć narodowych centrów koordynacyjnych, które za pośrednictwem Międzynarodowego Centrum Koordynacyjnego (MCK) na bieżąco wymieniają informacje o zagrożeniach na granicach. System ten pozwala szybko reagować i umożliwia ich skuteczne monitorowanie. Współpracujące służby graniczne państw nadbałtyckich są ważnym elementem w procesie zwalczania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Wspólnie są one w stanie podejmować skuteczne działania. Bez niej zapobieganie nielegalnej, zorganizowanej migracji, przemytowi na wielką skalę czy innym przestępstwom byłoby o wiele mniej efektywne. Rozwiązanie „bałtyckie” jest unikalne w świecie i stanowi doskonały przykład dla innych państw, jak zwalczać przestępczość transgraniczną, np. na Morzu Czarnym. Dlatego też w roli obserwatora, na spotkaniu szefów Narodowych Centrów Koordynacyjnych oraz ekspertów do spraw bezpieczeństwa portów morskich, zorganizowanej w ramach przewodnictwa polskiej Straży Granicznej „Konferencji Współpracy Służb Granicznych Państw Regionu Morza Bałtyckiego” (BSRBCC) 17 i 18 lutego 2003 r. w Gdańsku, uczestniczyli przedstawiciele Policji Granicznej Rumunii. Efekty tak powstałej sieci narodowych centrów koordynacyjnych obserwowano już niebawem.

Na podstawie informacji przekazanych przez funkcjonariuszy Morskiego Oddziału Straży Granicznej, w 2001 r. szwedzkie służby graniczne zatrzymały przemyt 10,2 kg amfetaminy oraz 40 000 paczek papierosów. Służby graniczne Litwy i innych państw, w oparciu o dane z MOSG, wykryły przemyt papierosów o wartości szacunkowej 31 000 000 złotych.

W 2002 r. natomiast, na podstawie informacji MOSG i CBŚ KGP, holenderscy policjanci na polskim jachcie ujawnili 1,2 mln tabletek extasy o wartości ok. 30 000 000 złotych.

Przemyt 262 100 paczek papierosów o szacunkowej wartości ponad 1 miliona złotych, udaremniły 12 maja 2003 r., działające wspólnie, polskie, duńskie, szwedzkie i niemieckie

Służby Graniczne na statku m/v ASTRAKHANETS noszącym banderę rosyjską. Trzy dni wcześniej, po załadunku 5 242 000 sztuk papierosów zakupionych legalnie w składzie celnym w Rzepinie, zgłoszono wyjście z gdańskiego portu tego rybackiego statku do Murmańska. Z posiadanych przez MOSG informacji wynikało, że wyroby tytoniowe kupowane wcześniej we wskazanym składzie celnym przez jedną z firm, nie docierają do tego portu. Podejrzewano, że przypadki takie mogły mieć miejsce w przeszłości. W związku z powyższym, za pośrednictwem Międzynarodowego Centrum Koordynacyjnego funkcjonującego wówczas w MOSG, przesłano do Narodowych Centrów Koordynacyjnych (NCK) państw nadbałtyckich informację o wyjściu jednostki m/v ASTRAKHANETS z Gdańska, inicjując na Bałtyku, w systemie natychmiastowym, wspólne działania służb granicznych polegające na skrytej obserwacji jednostki. W rezultacie ruch m/v ASTRAKHANETS był nieprzerwanie obserwowany przez współdziałające służby Danii, Niemiec, Szwecji i Polski. MCK Polski pełniło rolę koordynatora działań, zapewniając sprawny obieg informacji pomiędzy NCK poszczególnych państw a MCK Polski za pomocą informatycznego systemu wymiany informacji. Przekazywanie skrytej obserwacji statku w momencie przekraczania przez niego granicy obszarów morskich poszczególnych państw odbywało się w sposób płynny. Po przejściu przez wody duńskie statek przemieścił się na wody niemieckie, gdzie obserwowany był przez Federalną Straż Graniczną oraz Urząd Celny Niemiec. Jednostka rosyjska podejrzanie manewrowała po wodach niemieckich, zmieniając często kurs. Nocą 12.05.2003 r., funkcjonariusze UC Niemiec podjęli skrytą obserwację (za pomocą specjalistycznych urządzeń wykrywczych) jachtu bandery niemieckiej. Udokumentowali oni fakt dobicia jachtu do m/v ASTRAKHANETS a następnie, w wyniku kontroli jachtu w porcie, ujawnili na jego pokładzie 1,75 milionów sztuk papierosów. Zatrzymano również m/v ASTRAKHANETS, stwierdzając brak takiej samej liczby papierosów.

Sprawny przebieg opisanej powyżej operacji świadczy o bardzo wysokim profesjonalizmie współpracujących służb granicznych na Morzu Bałtyckim. Przeprowadzona i zakończona sukcesem operacja była praktyczną realizacją uzgodnionych i przewidzianych wcześniej procedur działania. Potwierdza ona także ocenę ekspertów o bardzo wysokiej skuteczności kontroli wód basenu Morza Bałtyckiego przez współdziałające od wielu lat służby graniczne państw nadbałtyckich.

Przemyt towarów

Międzynarodowa współpraca pozwala lepiej przeciwdziałać wszelkiego rodzaju przemytowi (narkotyków, broni, środków promieniotwórczych, alkoholu, papierosów) przetrzucanych drogą morską.

Wielokrotnie służby graniczne, policja, urzędy celne Polski oraz państw nadbałtyckich ujawniły i udaremniły wwiezienie na swoje terytorium narkotyków drogą morską. W tej statystyce zapisały się również działania funkcjonariuszy MOSG (więcej o tym w kolejnym artykule). Przywołam pamięci tylko dwa przypadki. Pierwszy miał miejsce 28 maja 1995 r. Z kinstonów statku CARAIBE funkcjonariusze MOSG wydobyli 221 kg kokainy. Drugi zaistniał 18 stycznia 1994 r. w Gdyni. Na terminalu kontenerowym funkcjonariusze MOSG, działając wspólnie z UOP i UC, na polskim statku „Lublin II” ujawnili 517,8 kg kokainy.

W okresie piętnastoletniej działalności MOSG prób przemytu ujawniono bardzo dużo. Znaczącą grupę przemyconych towarów stanowił alkohol i papierosy, tzn. produkty objęte podatkiem akcyzowym.

Między innymi, 24 grudnia 1992 r. na kutrze DAR-165, załoga SG-322 ujawniła 16 691 litrowych butelek spirytusu „Royal”, a nieco wcześniej, na kutrze DZI-35 próbowano przywieźć z Niemiec do Polski 170 tys. paczek papierosów Golden American. Rekordowy przemyt 17 292 litrów spirytusu o rynkowej wartości 1 mln 200 tys. zł. udaremniłi funkcjonariusze MOSG na terenie Bałtyckiego Terminalu Kontenerowego. Spirytus do Gdyni przyłynął drogą morską na pokładzie statku „Lauren”. Czynności kontrolno-sprawdzające podjęto z uwagi na uzasadnione podejrzenie, że w 40-stopowym kontenerze może znajdować się zawartość inna niż deklarowano. Odbiorcą wspomnianego towaru (materiałów budowlanych) miała być firma z południowej Polski.

Ponad 45 tys. pochodzących z przemytu paczek papierosów ujawnili w kilku miejscach (magazynach) na terenie województw: pomorskiego i warmińsko-mazurskiego funkcjonariusze MOSG podczas likwidacji kanału przemytniczego. Zza wschodniej granicy przez Braniewo i Elbląg trafiały one w dużych ilościach do Trójmiasta. Ogólna wartość papierosów wynosiła ponad 210 tys. zł. W trakcie działań, prowadzonych od października do grudnia 2001 r., ujęto kilkanaście osób (w tym kilku cudzoziemców) organizujących ten proceder. Rekordową jednak liczbę przemyconych papierosów zza wschodniej granicy do Polski, które trafić miały do jednego z państw Unii Europejskiej, funkcjonariusze MOSG z kołobrzесьkiego GPK wspólnie z policjantami CBS KGP ujawnili 8 lutego 2003 r. w okolicach Myśliborza. W specjalnie do tego przygotowanych pomieszczeniach piwnicznych posesji należącej do Wiesława B. znaleźli 189 200 paczek papierosów bez polskich znaków skarbowych akcyzy o wartości ok. 1 miliona złotych.

Inny problem, to przemyt do Polski kradzionych za granicą jachtów lub luksusowych samochodów. 15 maja 1995 r. funkcjonariusze MOSG zatrzymali w Świnoujściu jacht PART II pod banderą holenderską. Podejrzewali (zresztą słusznie), że jest kradziony. W wyniku dochodzenia ustalono, iż wspomniany jednomasztowiec został skradziony na początku maja w Rostoku. Wartość jachtu ATIEDE – bo tak brzmiała jego prawdziwa nazwa – według dostarczonych przez właściciela dokumentów wynosiła 350 tys. marek niemieckich.

Każdego roku funkcjonariusze MOSG samodzielnie lub we współpracy z innymi służbami ujawniają kilkadziesiąt samochodów kradzionych w Europie Zachodniej³⁴.

Międzynarodową grupę, trudniącą się kradzieżami i przemytem przez granice Europy luksusowych samochodów, zatrzymali 21 i 22 maja 2005 r. funkcjonariusze MOSG. W skład grupy wchodziłoby obywatele: Polski, Niemiec, Tunezji, Mauretanii oraz byłego ZSRR. Wśród nich były osoby zajmujące się kradzieżami samochodów, fałszowaniem dokumentów, informatycy i kurierzy.auta to: BMW, porsche, mercedesy i audi najwyższej klasy, kradzione głównie na terenie Niemiec. Łącznie było to kilkadziesiąt samochodów, za które grupa otrzymała od 30 do 40 tys. euro za sztukę. Miejscem przechowywania i przerabiania samochodów była Belgia, natomiast fałszowania dokumentów i elektronicznych urządzeń zabezpieczających je, Polska. Samochody wywożono z Belgii do krajów arabskich i byłego ZSRR. Główni organizatorzy przestępczego procederu to bracia – Radosław i Dariusz K., mieszkańcy Trójmiasta. Ogółem w tej sprawie zatrzymano 19 osób: w Trójmieście 9, w Warszawie 3, w Belgii 4, we Francji 2 i w Szwecji 1. Sukces polskiej Straży Granicznej nie byłby tak duży, gdyby nie partnerska współpraca z policjami: Niemiec, Belgii, Włoch, Francji, Szwecji oraz prokuraturami tych państw. Funkcjonariusze Morskiego Oddziału Straży Granicznej przez kilkanaście miesięcy rozpracowywali grupę i dokumentowali jej przestępczą działalność pod nadzorem i koncepcyjnym wsparciem Prokuratury Okręgowej w Gdańsku.

Warto wspomnieć także i o innych przedmiotach, które wyjeżdżający z naszego kraju usiłują nielegalnie wywieźć. Są to m.in.: środki płatnicze i dzieła sztuki. Z ich przemytem funkcjonariusze MOSG spotykają się każdego roku.

Bywają też inne przestępstwa, z jakimi spotykają się funkcjonariusze MOSG. 4 października 2000 r., na podstawie własnych informacji, w jednym z mieszkań na gdańskiej Zaspie ujawnili 1 246 300 doskonale podrobionych dolarów amerykańskich oraz 13 231 sztuk

³⁴ K. Wiśniowski, Działania i zamierzenia MOSG w zakresie bezpieczeństwa publicznego, - Wystąpienie komendanta MOSG na sesji Sejmiku Województwa Pomorskiego, Gdańsk, listopad 2003 r., s. 8-9 (maszynopis w posiadaniu autora).

falszywych banknotów 20 zł. NBP. W trakcie zasadzki zatrzymali 28 letniego mieszkańca Gdańska, który usiłował dostać się do tego mieszkania. To szczególna sprawa. Nigdy dotąd w historii Straży Granicznej nie wykryto tak wielkiej liczby podrobionych dolarów.

Szacunkowa wartość ujawnionego przez funkcjonariuszy MOSG przemytu w latach 1993-2005 wynosi 106 792 788 PLN.

**Organizacja Morskiego Oddziału Straży Granicznej im. płk. Karola Bucza w Gdańsku
(stan na 1.03.2006 r.)**

Komendant	– kontradm. Konrad WIŚNIEWSKI
Zastępcy Komendanta	– kmdr Marek ILNICKI – kmdr Marek BORKOWSKI
Księgowy Budżetu	– kmdr por. Janusz CZUPRYŃSKI

Komenda MOSG:

1. Wydział Graniczny;
2. Wydział Operacyjno-Śledczy;
3. Wydział Koordynacji Działań;
4. Wydział Łączności i Informatyki;
5. Wydział Kadr i Szkolenia;
6. Wydział Finansów;
7. Wydział Techniki i Zaopatrzenia;
8. Wydział Techniki Morskiej;
9. Wydział Morski;
10. Wydział Lotniczy;
11. Wydział Prezydialny;
12. Wydział Ochrony Informacji Niejawnych;
13. Samodzielna Sekcja Nadzoru i Kontroli;
14. Samodzielna Sekcja Analizy Ryzyka;
15. Zespół samodzielnych stanowisk;
16. Samodzielna Kompania Odwodowa.

Graniczne jednostki organizacyjne MOSG:

a) dywizjony – 2

- Pomorski Dywizjon Straży Granicznej – komendant kmdr Jan SZLACHTA;
- Kaszubski Dywizjon Straży Granicznej – komendant kmdr Jacek ŚWIATOWSKI.

b) placówki SG – 13

- Placówka SG w Świnoujściu – obsługuje przejścia graniczne: morskie Świnoujście i drogowe Świnoujście – Ahlbeck, komendant mjr Zbigniew CZAJKA;
- Placówka SG w Międzyzdrojach – komendant kpt. Waldemar KRZYSZTOFIK;
- Placówka SG w Rewalu – obsługuje morskie przejścia graniczne w: Dziwnowie, Mrzeżynie, komendant mjr Krzysztof PIETRZAK;
- Placówka SG w Kołobrzegu – obsługuje morskie przejście graniczne w Kołobrzegu, komendant mjr Roman BERNACKI;
- Placówka SG w Darłowie – obsługuje morskie przejście graniczne w Darłowie, komendant por. Mikołaj KACZANOWICZ;
- Placówka SG w Ustce – obsługuje morskie przejście graniczne w Ustce, komendant mjr Eugeniusz KOŁPACZYŃSKI;
- Placówka SG w Łebie – obsługuje morskie przejście graniczne w Łebie, komendant ppłk Krzysztof MALUCHNIK;
- Placówka SG we Władysławowie – obsługuje morskie przejścia graniczne we: Władysławowie, Jastarni i Helu, komendant mjr Mariusz WOLNIAK;
- Placówka SG w Gdyni – obsługuje morskie przejście graniczne w Gdyni, komendant mjr Sławomir MAJSTROWICZ;
- Placówka SG w Gdańsku – obsługuje morskie przejścia graniczne w: Gdańsku Nowym Porcie, Gdańsku Porcie Północnym i Górkach Zachodnich, komendant mjr Bogdan GRANDICKI;
- Placówka SG w Gdańsku Rębiechowie – obsługuje lotnicze przejścia graniczne w Gdańsku Rębiechowie, komendant mjr Marek KONKIEL;
- Placówka SG w Krynicy Morskiej – komendant mjr Stanisław KOWALCZYK;
- Placówka SG w Elblągu – obsługuje morskie przejścia graniczne w Elblągu i Fromborku, komendant mjr Cezary BOGDAŃSKI.

Przejścia graniczne podległe MOSG w Gdańsku
(rodzaj i zakres ruchu granicznego)

L. P.	Nazwa miejscowości	Rodzaj przejścia granicznego	Dozwolony rodzaj ruchu
1	Gdańsk Nowy Port	morskie	osobowy, towarowy
2	Gdańsk Port Północny	morskie	towarowy
3	Gdynia	morskie	osobowy, towarowy
4	Gdańsk Rębiechowo	lotnicze	osobowy, towarowy
5	Darłowo	morskie	osobowy, towarowy
6	Dziwnów	morskie	osobowy (tylko dla pływań sportowych) towarowy (tylko dla rybołówstwa polskiego)
7	Gdańsk Górki Zachodnie	morskie	osobowy (tylko dla pływań sportowych) towarowy (tylko dla rybołówstwa polskiego)
8	Hel	morskie	osobowy, towarowy
9	Jastarnia	morskie	osobowy (tylko dla pływań sportowych) towarowy (tylko dla rybołówstwa polskiego)
10	Kołobrzeg	morskie	osobowy, towarowy
11	Łeba	morskie	osobowy (tylko dla pływań sportowych) towarowy (tylko dla rybołówstwa polskiego)
12	Mrzeżyno	morskie	towarowy (tylko dla rybołówstwa polskiego)
13	Ustka	morskie	osobowy, towarowy
14	Władysławowo	morskie	osobowy, towarowy
15	Świnoujście	morskie	osobowy, towarowy, M.R.G.
16	Świnoujście	drogowe	osobowy: pieszy, rowerowy bez silników i autobusowy ruch wahadłowy między Świnoujściem a Ahlbeckiem, M.R.G.

17	Elbląg	morskie	osobowy, towarowy
18	Frombork	morskie	osobowy, towarowy

Źródło: opracowanie własne.

* * *

Zapoczątkowany w pierwszych latach dziewięćdziesiątych proces tworzenia w Polsce nowego modelu (systemu) ochrony granicy państwowej zaowocował powstaniem innej, jakże odmiennej od poprzedniej, formacji o nazwie Straż Graniczna i uzyskaniem przez nią stricte policyjnego charakteru. Obecnie, polska Straż Graniczna odpowiedzialna jest za ochronę zewnętrznej granicy Unii Europejskiej oraz bezpieczeństwo granicy wewnętrznej. W niedalekiej przyszłości koncentrować będzie swoje działania na wykrywaniu, zapobieganiu oraz zwalczaniu przestępczości granicznej oraz kontroli przepływu osób na teren naszego kraju i „Obszaru Schengen”³⁵. Struktury formacji będą musiały odpowiadać zarówno nowej sytuacji „Zjednoczonej Europy, jak też warunkom wewnętrznym i wynikającym z nich zmodyfikowanym formom realizacji zadań. Tym obowiązkom będzie mogła sprostać jedynie w pełni zawodowa, właściwie wyszkolona oraz wysoko wykwalifikowana kadra funkcjonariuszy.

W efekcie, do służby na granicy przygotować trzeba uniwersalnego funkcjonariusza, posiadającego rozległą wiedzę teoretyczną i duże umiejętności praktyczne w dziedzinie kontroli ruchu granicznego i ochrony granicy. System naboru musi wyłonić kandydatów mających predyspozycje do służby w Straży Granicznej, chcących ten zawód wykonywać i w pełni identyfikować się z tą formacją. Funkcjonariusz winien zawsze wiedzieć: od czego zależy jego „kariera zawodowa” oraz, czy jakość wykonywanych obowiązków, postawa w służbie oraz poziom wykształcenia i wyszkolenia ma wpływ na jego drogę rozwojową. Do naboru i szkolenia funkcjonariuszy należy przywiązywać szczególne znaczenie.

Kontynuując tę myśl przytoczę słowa twórcy i organizatora Straży Granicznej II Rzeczypospolitej gen. bryg. Stefana Paślawskiego, skierowane do podwładnych: *Kiedy trwałe*

³⁵ P. Stocki, Wdrażanie wymagań Układu z Schengen do systemu ochrony granic RP, Uniwersytet Gdański, 2001, s. 98 (maszynopis pracy dyplomowej udostępniony przez autora); I Bieniecki, Wybrane problemy współpracy Morskiego Oddziału Straży Granicznej z formacjami ochrony granic państw regionu Morza Bałtyckiego (1991-2001), Biuletyn Centralnego Ośrodka Straży Granicznej nr 1/2001, Koszalin, s. 98; tenże, Współpraca Morskiego Oddziału Straży Granicznej z formacjami ochrony granic państw regionu Morza Bałtyckiego w latach 1991-2001, [w:] Polityczne i militarne aspekty bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Akademię MW 21-22 listopada 2001 r. pod red. Jerzego Przybylskiego i Bogdana Zalewskiego, Wyd. AMW, Gdynia 2002, s. 370.

podwaliny położone zostały pod nową budowę Straży i kiedy wyposażenie Straży w niezbędne środki bądź już nastąpiło, bądź jest w toku, od Was samych, od wszystkich oficerów i szeregowych bez różnicy stopnia zależy, czy wartość służby granicznej stanie się tak wielką, jak tego oczekuje Rzeczpospolita. Pamiętajcie bowiem, że karabiny, telefony, samochody, statki, wreszcie organizacja najdoskonalsza nawet, na nic się zdadzą i zawód sprawią, jeżeli ludzie, którym tę organizację i ten sprzęt do rąk dano, nie mają ducha. Więc najważniejszą jest sprawą, abyście z krwi i kości byli strażnikami. Byście nie służyli dla większej lub mniejszej gaży, byście nie dla nagrody pieniężnej upędzali się dniem i nocą za przestępcą granicznym. Gaża, czy nagroda pieniężna musi być dla prawego strażnika tylko środkiem do podtrzymania jego bytu. Ale celem jego życia musi być walka o bezpieczeństwo granicy Państwa, walka bezustanna i nieprzerwana, walka w której strażnik nie waha się życie swoje rzucić na szalę³⁶.

Myśl gen. Stefana Paślowskiego wypowiedziana 78 lat temu do dziś zachowała swoją aktualność. Musimy zawsze pamiętać, że pomimo nowoczesnego i liczego sprzętu, ułatwiającego w znaczący sposób realizację naszych powinności, to zawsze człowiek – funkcjonariusz jest najistotniejszym ogniwem naszego systemu. Bez jego umiejętności, systematycznie uzupełnianej wiedzy i zdobywanego doświadczenia nawet najlepsza technika sama nie wykona obowiązków.

Morski Oddział Straży Granicznej ze swoimi jednostkami pływającymi i statkami powietrznymi wpisał się na stałe w pejzaż polskiego wybrzeża. Jego działalność zapewnia ochronę granicy morskiej Rzeczypospolitej Polskiej oraz właściwą realizację innych zadań wynikających ze zobowiązań naszego kraju wobec partnerów Unii Europejskiej. Od początku funkcjonowania MOSG, jego funkcjonariusze podjęli zdecydowane działania przeciwdziałające: zorganizowanej – nielegalnej migracji, przemytowi przez granicę różnych towarów - w tym narkotyków oraz zapobiegające naruszaniu prawa na polskich obszarach morskich. Szczególnie ostatnie lata – wbrew zapowiedziom sceptyków – przyniosły dowody nasilania się zorganizowanej przestępczości na morskim odcinku granicy, a także wyraźne efekty w jej zwalczaniu. Miniony okres działalności Morskiego Oddziału Straży Granicznej udowodnił wszystkim potrzebę jego funkcjonowania oraz potwierdził, jak ważną rolę w systemie bezpieczeństwa RP spełniają jego funkcjonariusze.

³⁶ Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie, sygn. KGSG, 1045/68, MS KSG, rozkaz nr 68 z 12 grudnia 1928, s. 2.

Kmdr por. dr Grzegorz GORYŃSKI
Kmdr ppor. mgr Wojciech HENINBORCH
Por. mgr Anna LEWCZYK

UKŁAD Z SCHENGEN. NOWE WYZWANIA DLA FUNKCJONARIUSZY MOSG

Obowiązujące obecnie w państwach członkowskich Unii Europejskiej standardy kontroli osób, przekraczających jej granice, ukształtowane zostały w ponad trzydziestoletnim okresie doświadczeń oraz ewolucji obowiązującego obecnie wszystkich członków Wspólnoty prawodawstwa. Idea tworzenia „Europy bez granic”, która zakładała integrację państw europejskich w dziedzinie: gospodarczej, politycznej, społecznej i obronnej, zapoczątkowana została 18 kwietnia 1951 r. powstaniem Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali. Efektem podjętych wówczas wysiłków integracyjnych jest aktualny kształt Zjednoczonej Europy. Istotą powstania obecnie istniejącej Unii Europejskiej było wzajemne uregulowanie stosunków pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi oraz stworzenie nowego porządku prawnego, na rzecz którego państwa te ograniczały swoje suwerenne prawa w wielu dziedzinach, przyjmując prymat prawa wspólnotowego nad prawem wewnętrznym. Bezpośrednim wynikiem podjętych dążeń jest zapewnienie harmonijnego rozwoju państw członkowskich oraz ustanowienie szeregu swobód m.in. w zakresie przepływu przez granice państw członkowskich: osób, kapitału, towarów, usług i technologii.

Wprowadzenie na obszarze Unii Europejskiej zasady swobodnego przepływu osób oraz regulacji graniczno-wizowych wprowadzonych dla cudzoziemców przekraczających jej granicę zewnętrzną jest najistotniejszym obecnie wyzwaniem dla polskiej Straży Granicznej, z punktu widzenia niniejszego tematu. 14 czerwca 1985 r. Belgia, Holandia, Niemcy, Francja i Luksemburg zmaterializowały te dążenia podpisaniem tzw. Układu z Schengen¹, do którego w następnych latach przystąpiły kolejne państwa². Wagę zawartego aktu państwa sygnatariusze wyraziły w jego preambule następująco:

¹ Właściwa nazwa to Układ pomiędzy rządami państw Unii Gospodarczej Beneluksu oraz Republiki Federalnej Niemiec i Republiki Francuskiej dotyczący stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Schengen, 14 czerwca 1985 r.), Układ z Schengen i Porozumienie Wykonawcze do Układu, Warszawa, kwiecień 1998 r., wyd. Departament ds. Migracji i Uchodźstwa MSWiA 11/1998, Seria: Dokumenty, Zeszyt 2; Układ z Schengen, Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Warszawa 1995, Materiały i Dokumenty nr 151.

² Do Układu z Schengen należy obecnie 13 państw Unii Europejskiej: Austria (28.04.1995), Belgia, Dania (10.12.1996), Finlandia (10.12.1996), Francja, Grecja (6.11.1992), Hiszpania (wraz z Wyspami Kanaryjskimi 25.06.1991), Holandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia (wraz z Maderą i Azorami 25.06.1991), Szwecja (10.12.1996) i Włochy (27.11.1990). Status obserwatora posiada Norwegia i Islandia, które nie są członkami

(...) – mając świadomość, że coraz bliższy związek pomiędzy narodami państw członkowskich Wspólnot Europejskich musi znaleźć swój wyraz w swobodnym przekraczaniu granic wewnętrznych przez wszystkich obywateli państw członkowskich i w swobodnym przepływie towarów i usług;

– dążąc do wzmocnienia solidarności między narodami poprzez usunięcie przeszkód w swobodnym przekraczaniu wspólnych granic pomiędzy państwami unii gospodarczej Benelux, Republiki Federalnej Niemiec i Republiki Francuskiej;

– uwzględniając postęp, jaki się dokonał w obrębie Wspólnot Europejskich w odniesieniu do swobodnego przepływu osób, towarów i usług;

– żywiąc wolę zniesienia kontroli przepływu obywateli państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej na wspólnych granicach oraz ułatwienia przepływu usług.

Układ ten, jak się później okazało, wywarł duże znaczenie w stopniowym znoszeniu barier dla swobodnego ruchu osób.

Główną ideą Układu³ z Schengen są, o czym już na wstępie mówiono, dążenie państw do zlikwidowania kontroli osób na wspólnych granicach oraz ułatwienia w transporcie towarów. Zawarty w 1985 r. Układ zawiera tylko ogólne zasady i założenia, jakie w przyszłości zostaną przyjęte i wdrożone przez państwa w wyniku działań krótko i długoterminowych. Działania krótkoterminowe objęły m.in. wzrokową kontrolę samochodów osobowych bez ich zatrzymywania, i tylko wrywkową, dokładniejszą kontrolę, skrócenie czasu kontroli zorganizowanego transportu pasażerskiego czy utworzenie wspólnych punktów kontroli granicznej. Długoterminowe działania miały natomiast w przyszłości obejmować takie przedsięwzięcia, które będą zapobiegać wjazdowi na Obszar Schengen osób, które nie są obywatelami państw członkowskich Unii oraz podejmowanie działań zapewniających ochronę porządku wewnętrznego.

Porozumienie Wykonawcze do Układu z Schengen (zwane dalej PWUS) z 1990 r. wprowadziło podział istniejących granic państwowych na: wewnętrzne i zewnętrzne. Te pierwsze, są to wspólne granice lądowe stron układu oraz ich porty lotnicze krajowe i porty morskie przeznaczone do regularnych połączeń promowych z terenu strony Układu i na jej teren bez przerywania podróży w portach położonych poza tym obszarem. Granicami zewnętrznymi są natomiast te granice lądowe i morskie oraz porty lotnicze i morskie stron

Unii. Umowy o stowarzyszeniu nie podpisały należące do UE Wielka Brytania i Irlandia; J. Ruszkowski, E. Górnicz, M. Żurek, Leksykon integracji europejskiej, PWN, wyd. II, Warszawa 2002, s. 238-240.

³ W różnych źródłach dokument ten różnie jest nazywany. Większość znawców przedmiotu określa go jako Układ. W literaturze niemieckiej, a w ślad za nią i w polskiej, podawany jest także jako Traktat.

układu, które nie są granicami wewnętrznymi. Granice zewnętrzne mogą być przekraczane tylko w przejściach granicznych w określonych godzinach. Odnośne regulacje prawne zawarte są w ustawach krajowych poszczególnych państw sygnatariuszy. Państwa te mogą jednak dopuścić pewne wyjątki. Dla przykładu, w prawodawstwie RFN uwzględniono przypadki wystawiania pozwoleń na przekraczanie granicy dla poszczególnych osób lub grup osób, na podstawie których przysługuje im prawo do przekraczania granicy państwowej poza strefą przejścia granicznego np. rolnicy posiadający po obydwu stronach granicy grunty⁴.

Kolejną, bardzo istotną zasadą wynikającą z PWUS jest zróżnicowanie statusu cudzoziemców poprzez wprowadzenie kategorii cudzoziemca z kraju trzeciego. Jest nią osoba nie będąca obywatelem jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej⁵.

Porozumienie Wykonawcze do Układu z Schengen (art. 6) określa, że ruch graniczny przy przekraczaniu granic zewnętrznych podlega kontroli ze strony właściwych urzędów według jednolitych zasad, w ramach właściwości państwowej, według prawa państwowego i przy uwzględnieniu interesów wszystkich stron Układu na ich terytorium. Przez jednolite zasady należy rozumieć:

- kontrolę osób obejmującą nie tylko sprawdzanie dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy i innych warunków wjazdu, pobytu, podejmowania pracy i wyjazdu, lecz także nadzór techniczny przy ściganiu przestępczości granicznej oraz ochronę przed zagrożeniami dla bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego stron Układu według prawa państwowego, zwłaszcza w odniesieniu do rewizji;
- wszystkie osoby należy poddać przynajmniej jednej kontroli, która umożliwi stwierdzenie tożsamości na podstawie przedłożonych lub okazanych dokumentów podróży;
- cudzoziemcy z kraju trzeciego podlegają przy wjeździe szczegółowej kontroli w rozumieniu punktu 1;
- przy wyjeździe przeprowadzane są kontrole zalecane w interesie wszystkich stron Układu na podstawie prawa o cudzoziemcach i dla celów ścigania i ochrony przed

⁴ V. Westphal, E. Stoppa, Prawo europejskie dla Straży Granicznej, Lubeka 1999, s. 8; M. Kielc, Schengen w teorii i praktyce, Problemy ochrony granic – biuletyn nr 12, Kętrzyn 2000, wyd. Centrum Szkolenia Straży Granicznej – dalej CSSG, s. 69-70; Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen, Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Warszawa 1995, Materiały i Dokumenty nr 152.

⁵ M. Zdanowicz, Ruch osobowy i zniesienie kontroli na wewnętrznych granicach państw w Układzie z Schengen i Porozumieniu Wykonawczym a prawo polskie, [w] Wschodnia granica RP zewnętrzną granicą Unii Europejskiej. Materiały z konferencji pod redakcją J. Białocerkiewicza (dalej Wschodnia granica RP), Kętrzyn 2001, wyd. CSSG, s. 14.

zagrożeniami dla bezpieczeństwa państwa oraz porządku publicznego stron Układu. Kontrole te mają miejsce jedynie w przypadku cudzoziemców z krajów trzecich;

- jeżeli kontrole takie z powodu szczególnych okoliczności nie mogą być przeprowadzone, należy ustalić priorytety. Kontrola przeprowadzana przy wjeździe ma pierwszeństwo nad kontrolą przy wyjeździe.

Artykuł 6 PWUS nie określa nowych uprawnień kontrolno-interwencyjnych dla funkcjonariuszy służb granicznych (Straży Granicznej lub policji granicznej). Kontrole przeprowadzane są na podstawie przepisów prawa krajowego. Podczas ich dokonywania (na granicach zewnętrznych) należy jednak uwzględniać interesy innych państw sygnatariuszy Układu. Według tych postanowień na Straży Granicznej spoczywać ma odpowiedzialność za realizację tego obowiązku. Straż Graniczna spełni więc swoistą funkcję gwaranta wobec innych państw Układu z Schengen i przyjmie rolę rzecznika interesów stron Układu. W związku ze zniesieniem kontroli na granicach wewnętrznych państw sygnatariuszy, nastąpiła naturalna konieczność wzmocnienia ochrony ich zewnętrznych granic oraz przyjęcia jednolitych zasad tej kontroli⁶.

Aby zmniejszyć ryzyko związane z niekontrolowanym przepływem osób, powstałe po zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych oraz zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, strony Układu uznały za konieczne podjęcie następujących działań:

- koordynację wspólnej polityki wizowej wobec krajów trzecich;
- ujednoczenie prawa o cudzoziemcach i azylu;
- rozszerzenie współpracy policyjnej i granicznej w zakresie: przestępczości zorganizowanej – nielegalnej migracji, handlu narkotykami, przestępczości celnej i podatkowej, przemytu na dużą skalę, a ostatnio zapobiegania terroryzmowi.

Przekraczanie granic zewnętrznych państw PWUS połączone jest z przeprowadzaniem kontroli, którą realizuje się stopniowo. Wszystkie osoby podlegają minimalnej kontroli umożliwiającej stwierdzenie ich tożsamości. Przy wjeździe na Obszar Schengen obywatele państw trzecich poddawani są wnikliwej kontroli obejmującej, oprócz dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy, również pojazdy i bagaż. Obywatele Unii kontroli wnikliwej podlegają tylko w pojedynczych przypadkach, gdy istnieją przesłanki świadczące o tym, iż niosą one ze sobą zagrożenie porządku publicznego, bezpieczeństwa i zdrowia. W szczególności sposób, w ramach istniejących możliwości, powinny być traktowane także osoby

⁶ V. Westphal, E. Stoppa, op. cit., s. 29; W. Kubacki, Kontrola graniczna na zewnętrznych i wewnętrznych granicach Unii Europejskiej, [w] Integracja RP z Unią Europejską. Zadania Straży Granicznej. Materiały z konferencji, Kętrzyn 2000, wyd. CSSG, s. 57-61.

korzystające z immunitetów lub przywilejów. Kontrole graniczne (art. 5 ust. 1 PWUS) przy wjeździe obywateli państw trzecich przeprowadzane są w sposób bardzo skrupulatny i koncentrują się na następujących aspektach:

- kontroli dokumentów uprawniających do przekraczania granicy;
- kontroli spełniania dalszych warunków dotyczących wjazdu, pobytu, zezwolenia na pracę i wyjazdu;
- kontroli w rejestrze osób poszukiwanych;
- przeciwdziałania niebezpieczeństwom zagrażającym bezpieczeństwu narodowemu i porządkowi publicznemu wszystkich państw sygnatariuszy Układu z Schengen.

Kontrola graniczna obywateli państw trzecich odnosi się zatem nie tylko do ustalenia kryteriów formalnych wjazdu, takich jak: posiadanie paszportu czy też ewentualnie wymaganej wizy, lecz także do sprawdzenia czy dana osoba spełnia warunki wymagane w poszczególnych państwach sygnatariuszach PWUS (np. przy podjęciu działalności zarobkowej⁷).

Cudzoziemiec z kraju trzeciego może wjechać na terytorium państw stron Układu z Schengen, jeżeli jego pobyt nie będzie przekraczał 3 miesięcy i spełni warunki określone w PWUS (art. 5 ust.1), posiada ważne dokumenty uprawniające go do przekroczenia granicy; wizę, jeżeli jest wymagana; środki gwarantujące jego utrzymanie i powrót; okaże ponadto dokumenty, które uzasadniają cel i okoliczności jego pobytu oraz czy nie jest wskazany jako osoba objęta odmową wjazdu i nie stwarza zagrożenia dla porządku publicznego, bezpieczeństwa narodowego lub stosunków międzynarodowych jednej ze stron. Jeżeli nie spełnia on wszystkich tych warunków musi być wydany zakaz wjazdu na terytorium państw sygnatariuszy, chyba że któreś z państw uzna za konieczne odstępianie od tej zasady z przyczyn humanitarnych, z uwagi na interes narodowy lub na podstawie zobowiązań międzynarodowych. W takich przypadkach zezwolenie na wjazd ogranicza się tylko do terytorium danego państwa członkowskiego, o czym musi ono poinformować pozostałe państwa członkowskie.

Porozumienie Wykonawcze oprócz możliwości wjazdu z ważną wizą dopuszcza także możliwość wjazdu bezwizowego, kiedy przepisy krajowe zwalniają obywateli państw trzecich z obowiązku posiadania wizy oraz reguluje ono krótkoterminowe prawa do przejazdu

⁷ D. Magierak, Układ z Schengen – urzeczywistnieniem Europy bez granic, „Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej” nr 1/2002, Koszalin 2002, s. 121-123; M. Molęda, Standardy kontroli granicznej na granicy zewnętrznej Unii Europejskiej w aspekcie zadań realizowanych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej w międzynarodowych portach lotniczych na przykładzie GPK Gdańsk – Rębiechowo, [w] Integracja RP z UE, s. 63-65; M. Zdanowicz, op. cit., s. 15-16.

dla posiadaczy krajowych tytułów do pobytu i posiadaczy wiz krajowych. W tym miejscu należy podkreślić, że odmowa wjazdu na terytorium państw Układu z Schengen może dotyczyć tylko cudzoziemców z kraju trzeciego, podobnie jak poddaniu ich szczegółowej kontroli przy wjeździe i wyjeździe. Mamy tu zatem przykład odmiennego traktowania cudzoziemców z państw trzecich od cudzoziemców będących obywatelami innych państw stron Układu.

Układ Schengen wyzwaniem dla Straży Granicznej RP

Jednym z ważniejszych aspektów procesu powstawania Unii Europejskiej był Układ z Schengen. Unia Europejska powstała w wyniku postanowień Traktatu z Maastricht zawartego 7 lutego 1992 r., który wszedł w życie 1 listopada 1993 r. Składa się ona przede wszystkim z następujących organizacji: Wspólnoty Europejskiej, Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali oraz Europejskiej Wspólnoty Atomowej. Z tych trzech wspólnot – Wspólnota Europejska odgrywa zdecydowanie najistotniejszą rolę. Do tego dochodzą jeszcze dwa obszary działalności politycznej: Wspólna Polityka Zagraniczna i Polityka Bezpieczeństwa oraz Współpraca na Płaszczyźnie Prawa i Spraw Wewnętrznych, które zostały określone w traktacie o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej. Tym samym Unia Europejska opiera się na trzech filarach: pierwszy tworzą Wspólnoty Europejskie, drugi to Wspólna Polityka Zagraniczna i polityka Bezpieczeństwa oraz trzeci, który tworzy Współpraca na Płaszczyźnie Prawa i Spraw Wewnętrznych⁸.

Działalność Wspólnot Europejskich stanowiących pierwszy filar Unii Europejskiej obejmuje szereg dziedzin z zakresu: polityki, gospodarki i prawa. Zajmuje się także tworzeniem rynku wewnętrznego rozumianego jako przestrzeni bez granic wewnętrznych, która zapewnia wolny obrót kapitału, towarów i usług oraz swobodne przemieszczanie ludności. Drugi filar Unii Europejskiej, Wspólna Polityka Zagraniczna i Polityka Bezpieczeństwa, określa w szczególności wspólne wytyczne z zakresu tych dziedzin oraz polityki obronnej. W gestii trzeciego filara, który stanowi Współpraca na Płaszczyźnie Prawa i Spraw Wewnętrznych, wchodzi różne dziedziny współpracy policyjnej i prawnej. Wraz z podpisaniem 2 października 1997 r. traktatu amsterdamskiego, który wszedł w życie 1 maja 1999 r. Unia Europejska uległa dalszej rozbudowie. Przeniosła z trzeciego do pierwszego

⁸ D. Lasok, Zarys prawa Unii Europejskiej, Toruń 1995, TNOiK, s. 29-40; J. Galster, Z. Witkowski, Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej z uwzględnieniem Traktatu Amsterdamskiego i Traktatu z Nicei, Toruń 2002, TNOiK, s. 205-206; M. Jędrzejowski, System prawa Unii Europejskiej, [w] Integracja z UE, s. 13-14.

filara zagadnienia dotyczące cudzoziemców, (m.in. przyznawanie wiz, udzielanie azylu, imigracja i ruch osobowy), tzn. zostały one zintegrowane z traktatem o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej. W wyniku tego do zakresu kompetencji Unii Europejskiej należy teraz ustanawianie bezpośrednio obowiązujących regulacji prawnych dotyczących tych graniczo-wizowych obszarów działania, które odtąd rangą przewyższają przepisy wewnętrzne poszczególnych państw. Prawo azylowe i o cudzoziemcach, w krótszej lub dłuższej perspektywie czasu ustąpiło miejsca jednolitym regulacjom unijnym.

W wyniku traktatu amsterdamskiego, całość regulacji prawnych z Schengen, na które składają się: Układ z Schengen z 14 czerwca 1985 r.; Porozumienie Wykonawcze do Układu z Schengen z 19 czerwca 1990 r.; protokoły przystąpienia i umowy do Układu z 1985 r. oraz Porozumienia Wykonawczego z 1990 r. z Włochami, Hiszpanią i Portugalią, Grecją, Austrią, Danią, Finlandią i Szwecją z dołączonymi Aktami Końcowymi i deklaracjami; decyzje i deklaracje przyjęte przez Komitet Wykonawczy powołany przez Porozumienie Wykonawcze z 1990 r., jak też akty wykonawcze do Porozumienia przyjęte przez organy, którym Komitet Wykonawczy przyznał zdolność podejmowania decyzji w tym zakresie – określanych jako „acquis Schengen” – przeniesiona została do zakresu prawa Unii Europejskiej⁹.

Odtąd Unia Europejska wyposażona została w kompetencje umożliwiające jej tworzenie bezpośrednio w tych dziedzinach obowiązującego prawa przed regulacjami prawnymi poszczególnych krajów członkowskich. Kompetencje te obejmują następujące aspekty:

- zatwierdzanie przepisów wizowych w przypadkach, gdy pobyt zaplanowany jest na najwyżej trzy miesiące, włącznie z jego zakończeniem;
- ustalanie norm i procedur, w oparciu o które przeprowadzane są kontrole na granicach zewnętrznych Unii;
- określanie kryteriów i procedur związanych z wyznaczaniem państwa członkowskiego Unii odpowiedzialnego za rozpatrywanie wniosków o udzielenie azylu;
- ustalanie norm minimalnych przy przyjmowaniu azylantów określających przyjmowanie statusu azylanta i procedurę udzielania azylu;
- uchwalanie praw i warunków, na podstawie których obywatele państw trzecich, legalnie przebywający na terytorium danego państwa członkowskiego, mogą również przebywać na terytorium innych państw członkowskich;

⁹ J. Galster, Z. Witkowski, op. cit., s. 69-74; M. Zdanowicz, op. cit., s. 13.

- podejmowanie środków z zakresu polityki imigracyjnej w odniesieniu do długoterminowych pobytów, łącznie z pobytami służącymi łączeniu rodzin oraz do nielegalnej imigracji i nielegalnego pobytu, łącznie z deportacją;
- zatwierdzanie środków zapewniających, iż podczas przekraczania granic wewnętrznych żadne osoby (obywatele Unii czy państw trzecich) nie będą poddawane kontroli¹⁰.

Utworzenie początkowo, w ramach państw grupy Schengen, a później w ramach Unii Europejskiej, obszaru swobody podróżowania spowodowało określenie założeń jednolitej polityki wizowej oraz imigracyjnej w celu zapewnienia kontroli nad przepływem osób wewnątrz tego obszaru. Mechanizm ujednoczonej polityki wizowej na obszarze Unii wprowadzony został w 1995 r. Rozporządzeniem Rady Unii Europejskiej nr 2317/95 z dnia 25 września tego roku, w sprawie określenia krajów trzecich, których obywatele muszą uzyskać wizę w celu przekroczenia zewnętrznej granicy państw członkowskich. Politykę wizową Unii Europejskiej oraz zasad przekraczania jej granic zewnętrznych regulują jeszcze m.in.:

- Wspólne Działanie z dnia 4 marca 1996 r. przyjęte przez Radę Unii Europejskiej na podstawie art. K. 3 Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie tranzytowej wizy lotniskowej;
- Rekomendacja Rady Unii Europejskiej z dnia 4 marca 1996 r. w sprawie lokalnej współpracy konsularnej w sprawach wiz;
- Wspólne Stanowisko z dnia 25 października 1996 r. przyjęte przez Radę Unii Europejskiej na podstawie art. K. 3(2)(a) Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie kontroli przedgranicznej oraz szkoleń (96/622/JHA).

Zaostrzenie polityki wizowej, a zwłaszcza określenie listy krajów trzecich (lista ta jest weryfikowana), których obywatele muszą posiadać wizy podczas przekraczania zewnętrznych granic państw członkowskich¹¹ (zał. 1), ma powstrzymać niekontrolowany napływ cudzoziemców z państw trzecich. Każde państwo według własnego uznania może jednak suwerenną decyzją rozszerzyć tę listę o dodatkowe kraje. Ponadto każde z państw członkowskich UE nakłada na bezpaństwowców oraz uchodźców palestyńskich czy osoby posiadające paszport wydany przez władze Autonomii Palestyńskiej obowiązek wizowy¹².

¹⁰ V. Westphal, E. Stoppa, op. cit., s. 17.

¹¹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 2317/95 z dnia 25 września 1995 roku.

¹² A. Tkacz, Prawne aspekty zwalczania nielegalnej migracji. Wybrane problemy działania Unii Europejskiej, [w] Wschodnia granica RP, s.26; W. Trojan, Minimalne gwarancje azyłowe *acquis* Unii Europejskiej w

Szeroka interpretacja prawa wspólnotowego czyni więc wyraźny podział na obywateli Unii Europejskiej i cudzoziemców, różnicując prawo tych ostatnich do wjazdu i pobytu na terytorium UE (załącznik 2 i 3). W zasadzie wobec obywateli państw trzecich stosuje się następujące reguły:

- odmienne zasady kontroli wjazdu, pobytu i wyjazdu (ważny dokument tożsamości uprawniający do przekraczania granic; środki finansowe na wjazd, pobyt, wyjazd; sprawdzenia czy dana osoba nie jest poszukiwana przez wymiar sprawiedliwości lub nie figuruje w Systemie Informacyjnym z Schengen¹³ (SIS);
- obowiązek wizowy (czarna lista państw, których obywatele muszą uzyskiwać wize we wszystkich państwach członkowskich; szara lista państw wynikająca z niejednolitej praktyki państw członkowskich UE – jedne państwa wymagają wiz inne natomiast nie; lista biała – obywatele tych państw nie muszą w żadnym z państw UE uzyskiwać wize);
- obowiązek meldunkowy;
- wprowadzenie wspólnej polityki w zakresie rozpatrywania wniosków o azyl;
- wprowadzenie odpowiedzialności przewoźnika za przywóz osób nie spełniających warunków wjazdu¹⁴.

Z powyższego jasno wynika, że strony należące do Układu z Schengen zobowiązały się do wprowadzenia jednakowo surowych zasad kontroli na granicach zewnętrznych. Państwo, dokonujące tam kontroli, ponosi szczególną odpowiedzialność za skuteczność systemu kontroli oraz szczelność swoich granic.

Wize państw sygnatariuszy Układu z Schengen ważnym narzędziem bezpieczeństwa UE¹⁵

kontekście granicznej praktyki państw członkowskich wobec uchodźców. Proces harmonizacji prawa polskiego w tym zakresie, [w] Integracja RP z UE, s. 109.

¹³ P. Wawrzyk, Porozumienia z Schengen w Systemie bezpieczeństwa Wewnętrznego Unii Europejskiej, [w:] Bezpieczeństwo Polski w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej, pod red. nauk. prof. dr. hab. Konstantego Adama Wojtaszczyka, Wyd. UW, Warszawa 2002, s. 57.

¹⁴ J. Białocerkiewicz, Kontrola wjazdu i pobytu cudzoziemców na terytorium Unii Europejskiej – implikacje dla Rzeczypospolitej Polskiej, [w] Wschodnia granica RP, s. 60.

¹⁵ Przez określenie „WIZA” przyjęto uważać – upoważnienie lub decyzję wydaną przez państwo członkowskie Układu z Schengen, która wymagana jest przy wjeździe na jego terytorium w celu: - zamierzonego pobytu w danym państwie członkowskim bądź w kilku państwach członkowskich przez łączny okres nie dłuższy niż trzy miesiące; - tranzytu przez terytorium danego państwa członkowskiego, bądź kilku państw członkowskich i tranzytu przez międzynarodowe strefy portów lotniczych oraz przemieszczania się pomiędzy portami lotniczymi w danym państwie członkowskim.

Jednolite dla wszystkich państw Schengen zasady kontroli ruchu osobowego na granicach zewnętrznych, które określone zostały niezależnie od ich własnych krajowych rozwiązań prawnych, obejmują również sprawdzanie obowiązku wizowego. Strony Układu zobowiązały się prowadzić wspólną politykę odnośnie ruchu osobowego, zwłaszcza do regulacji związanych z wizami. W tej dziedzinie postanowiły wzajemnie wspierać się i zobowiązały do osiągnięcia wzajemnego porozumienia przy dalszym harmonizowaniu polityki wizowej. Owa regulacja dotycząca wiz może być zmieniona tylko za zgodą wszystkich stron. Wspólne regulacje, w postaci wprowadzenia jednolitej wizy obowiązującej na terytorium wszystkich stron, do której zobowiązali się sygnatariusze Układu z Schengen, przejęły funkcję wcześniejszych wiz krajowych przyznawanych na pobyty krótkoterminowe (o ważności nie dłuższej niż 3 miesiące). W art.11 ust.1 PWUS określono, że ta wiza może być:

- wizą wydaną na jeden lub kilka wjazdów, przy czym ani czas trwania nieprzerwanego pobytu, ani całkowity czas trwania pobytów następujących po sobie, licząc od daty pierwszego wjazdu, nie może wynosić więcej niż trzy miesiące w półroczu;
- wizą tranzytową uprawniającą posiadacza do jedno-, dwu- lub wyjątkowo kilkukrotnego przejazdu przez terytorium strony w celu udania się na terytorium kraju trzeciego, przy czym czas przejazdu nie może przekroczyć pięciu dni.

Zasadniczo do przyznawania wiz zobowiązane są przedstawicielstwa dyplomatyczne i konsularne poszczególnych państw sygnatariuszy, na którego terytorium leży główny cel podróży. Udzielać ich, w wyjątkowych wypadkach, mogą także urzędy kontroli granicznej.

W praktyce zasadniczo rozróżnia się trzy kategorie wiz Schengen:

1. typ „A” – wiza lotnicza tranzytowa uprawniająca do przebywania w strefie tranzytowej lotniska podczas międzylądowania. Ze względu na krotkość wizy typu A mogą być; jedno, dwu i wielokrotne (do 3 miesięcy ważności). Wiza taka nie uprawnia do wjazdu na terytorium państw sygnatariuszy;
2. typ „B” – wiza tranzytowa (do 5 dni): jedno, dwu lub wielokrotna. Dwie ostatnie z ważnością do 6 miesięcy;
3. typ „C” – wiza na pobyt krótkotrwały (do 3 miesięcy). Uprawnia cudzoziemca do wjazdu na terytorium państw sygnatariuszy oraz nieprzerwanego lub łącznego pobytu (kilka pobytów) na ich terytorium do 3 miesięcy na pół roku, licząc od momentu pierwszego wjazdu. Ze względu na krotkość, rozróżniamy wizy pobytowe jedno i wielokrotne (o ważności do 5 lat).

Każde państwo może ponadto niezmiennie przyznawać wize (krajowe) na pobytu długoterminowe (powyżej 3 miesięcy) w oparciu o własne przepisy prawa. Wize krajowe nie mają jednak statusu wiz z Schengen. Są one wystawiane na jednolitej etykiecie wizowej Schengen. Aby uniknąć pomyłek z wizą wystawioną w oparciu o postanowienia Układu z Schengen, w polu „Rodzaj wizey” jest ona oznakowana literą „D”. Ponadto posiada adnotację o ważności dla kraju wystawiającego i państw tranzytowych¹⁶.

Od 2001 r. wydaje się również wizę „D+C”. Uprawnia ona do pobytu krótkoterminowego, do 3 miesięcy (od daty wjazdu) na terytorium państw Układu z Schengen oraz pobytu długoterminowego na terytorium państwa wystawiającego. Natomiast w grudniu 2002 r. został wprowadzony nowy wzór zezwolenia na pobyt (wize narodowej) na jednolitym blankiecie wizowym wystawianym przez państwa Unii Europejskiej¹⁷.

Wiza krajowa wystawiana jest na podstawie art. 18 i art. 25 PWUS oraz prawa krajowego na pobyt powyżej 3 miesięcy. Służy do tego jednolity blankiet wizowy Schengen. Oznakowana jest w polu „Rodzaj wizey” literą „D” oraz w języku państwa wydającego wpisuje się informację „Niemcy + 1”. Na podstawie tego zapisu cudzoziemiec z kraju trzeciego ma prawo do jednokrotnego wjazdu przez granicę zewnętrzną państw sygnatariuszy Układu z Schengen do państwa wystawiającego wizę (Niemcy) pod warunkiem spełnienia zapisów art. 5 ust. 1 lit. a, d i e PWUS. Czas pobytu w celu przejazdu tranzytem jest ograniczony do niezbędnego czasu podróży i nie może przekroczyć 5 dni¹⁸.

Budowa i zabezpieczenie blankietów wiz Schengen jest znormalizowane. Stosowana przez państwa Unii Europejskiej naklejka wizowa ma określone wymiary oraz zabezpieczenia.

Okres ważności wizey określają trzy regulacje:

- czasokres ważności – określa, w jakiej przestrzeni czasu wjazd i pobyt na terytorium państw sygnatariuszy z Schengen jest dopuszczalny;
- maksymalnie dopuszczalne korzystanie z wizey wyrażone w dniach;
- liczba legalnych wjazdów. Dozwolony jest jeden, dwa lub nieograniczona liczba wjazdów¹⁹.

¹⁶ M. Kielc, Schengen w teorii..., op. cit., s. 73-74; tenże, Wize Schengen, „Problemy ochrony granic – biuletyn”, nr 18, Kętrzyn 2001, wyd. CSSG, s. 37-39; M. Kielc, I. Sadowski, Schengen w teorii i praktyce. Na przykładzie Niemieckiej Straży Granicznej – Bundesgrenzschutz (na podst. materiałów seminaryjnych), Kętrzyn 2001, wyd. CSSG, s. 32; D. Magierak, op. cit., s. 123-124.

¹⁷ M. Kielc, Wizey..., op. cit., s. 39-44.

¹⁸ Tenże, Schengen w teorii..., op. cit., s. 77-78.

¹⁹ Zabezpieczenia występujące w blankiecie wizowym Schengen można podzielić na zabezpieczenia: w papierze, w druku, widoczne w świetle UV i zabezpieczenia specjalne. M. Kielc, R. Starewicz, Opis, budowa i zabezpieczenie blankietów wizowych Schengen, Kętrzyn 2001, wyd. CSSG, s. 18.

Wizy państw sygnatariuszy udzielane są zasadniczo z adnotacją dotyczącą ważności na obszarze wszystkich państw Schengen. Jeżeli obywatel kraju trzeciego nie dysponuje dokumentem podróży uznawanym przez wszystkie państwa sygnatariuszy, wówczas może ona zostać udzielona jedynie z ograniczeniem do obszaru tych państw, które dany dokument akceptują. W odniesieniu do obywateli tzw. państw problematycznych, do których z góry zakłada się, że stanowią oni zwiększone ryzyko nielegalnej imigracji lub zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego, na ogół stosuje się procedurę konsultacyjną. Wówczas przyznanie wizy uzależnione jest od zgody urzędów centralnych tych państw sygnatariuszy, które wyraziły życzenie takiej konsultacji.

Kolejnym problemem, który pragnę zasygnalizować, są regulacje prawne związane z prawem wjazdu, przejazdu i krótkiego pobytu (do 3 miesięcy) dla posiadaczy krajowych tytułów do pobytu lub posiadaczy wiz krajowych. Zagadnienia te reguluje art. 5 ust. 3 oraz art. 18 i 21 PWUS. Postanowienia tam zawarte są tak skonstruowane, że na ich podstawie można wyprowadzać skutki prawne dla pojedynczych przypadków, a realizacja i skuteczność tych postanowień nie wymagają żadnego wewnątrzpaństwowego aktu wykonawczego. Do krajowych tytułów do pobytu zalicza się:

- pozwolenia na pobyt wystawione na podstawie decyzji administracyjnej;
- prawa pobytowe gwarantowane bezpośrednio ustawą lub rozporządzeniem²⁰.

Państwa sygnatariusze są zobowiązane (art. 23 ust.3 PWUS) do przekazywania Komitetowi Wykonawczemu listy dokumentów wystawianych przez nie jako tytułu do pobytu. Łącznie jest ich do tej pory ponad 100. Listy te mają jedynie charakter informacyjny i nie są wiążące prawnie. Zawarte w Porozumieniu Wykonawczym do Układu z Schengen regulacje nawiązujące do posiadania tytułu do pobytu mają na celu zapewnienie pochodzącemu z kraju trzeciego obywatelowi, który legalnie, z prawem do pobytu (obojętnie, jakiego rodzaju) mieszka w jednym z państw sygnatariuszy Układu z Schengen, prawa do podróżowania po terytoriach krajów sygnatariuszy. Do tytułów uprawniających do pobytu zalicza się więc nie tylko pozwolenia na pobyt, wystawione na podstawie decyzji urzędowej (aktu administracyjnego), ale również prawa pobytowe gwarantowane bezpośrednio ustawą lub rozporządzeniem. Cudzoziemiec pochodzący z kraju trzeciego, który mieszka w jednym z państw sygnatariuszy Układu z Schengen na podstawie krajowego tytułu do pobytu ma prawo do:

²⁰ Prawa pobytowe gwarantowane rozporządzeniem muszą być wyraźne i nie mogą być w myśl PWUS wykluczone. Oprócz tego, zgodnie z art. 1 PWUS nie dotyczy to tymczasowych praw pobytu dla cudzoziemców, którzy złożyli wnioski o przyznanie albo przedłużenie tytułu do pobytu lub osób ubiegających się o azyl.

- swobodnego poruszania się przez 3 miesiące co pół roku na całym Obszarze Schengen (art.21 ust.1 oraz art. 5 ust.1 lit. a, c i e PWUS);
- prowadzenia działalności zarobkowej (art.21 ust.1 PWUS):
 - posiadając zezwolenie na pracę,
 - będąc zgodnie z prawem na stałe zatrudnionym w przedsiębiorstwie, którego siedziba znajduje się w jednym z państw UE lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego (do 3 miesięcy), w ramach wolnego obrotu w zakresie świadczenia usług w innym państwie Unii;
- niezwłocznego przejazdu tranzytem (do 5 dni) w celu powrotu do państwa będącego sygnatariuszem Układu z Schengen, które jest miejscem jego stałego pobytu.

Powyższe zapisy nie dotyczą sytuacji w takim państwie, po którym cudzoziemiec chce podróżować, a w stosunku do niego obowiązuje zakaz wjazdu.

Posiadacz wizy (wielokrotnej typu „C”) państw sygnatariuszy z Schengen jest, stosownie do art. 19 ust.1 PWUS, uprawniony do swobodnego przemieszczania się po terytorium tych państw, po uprzednim, zgodnym z prawem, wjeździe na ich terytorium. Warunki te określa art. 5 ust. PWUS. Omówiono je już we wcześniejszej części niniejszego opracowania. Jeżeli cudzoziemcowi wiza zostanie określona przestrzennie (terytorialnie), wówczas może on poruszać się tylko na terytorium tych państw, których ona dotyczy. Natomiast prawo pobytu wynikające z art. 19 PWUS wygasa wówczas, jeżeli wiza utraci swoją ważność, a także wtedy, gdy cudzoziemiec nie spełnia warunków art. 5 ust. 1 PWUS koniecznych do otrzymania wizy oraz wjazdu na terytorium państw sygnatariuszy Układu z Schengen. W szczególności może tak się stać, gdy: dokument podróży straci ważność, cudzoziemiec utraci środki finansowe zapewniające mu utrzymanie podczas pobytu, znajdzie się on tymczasowo w rejestrze systemu informacyjnego Schengen (SIS) lub zakłóca bezpieczeństwo i porządek publiczny.

Obywatele państw trzecich, nie objęci obowiązkiem posiadania wizy, stosownie do art. 20 ust. 1 PWUS mogą swobodnie poruszać się po terytorium państw sygnatariuszy, ale tylko najwyżej przez okres trzech miesięcy w przeciągu pół roku od daty pierwszego wjazdu oraz jeżeli spełniają wymienione w art. 5 ust.1 litera a, c, d, oraz e PWUS warunki. Porozumienie Wykonawcze do Układu z Schengen nie określa państw, których obywatele są zwolnieni z obowiązku posiadania wizy. Dlatego też państwa sygnatariusze określają w drodze krajowego aktu prawnego, przy zachowaniu zobowiązania do wspólnej polityki

wizowej, którzy cudzoziemcy państw trzecich są zwolnieni z obowiązku posiadania wizy na ich terytorium.

Prawa wjazdu na Obszar Schengen obywatelom krajów trzecich można odmówić. Państwa sygnatariusze Umowy z Schengen są zobowiązane tak uczynić na podstawie postanowień art. 5 ust. 2 PWUS. Porozumienie samo w sobie nie zawiera bezpośrednich kompetencji w zakresie podejmowanych w tym kierunku kroków przez Straż Graniczną. Zobowiązania międzypaństwowe wynikające z Układu z Schengen nie stanowią z reguły jeszcze podstawy prawnej do wkroczenia w sferę praw osobistych. Elementem zasady państwa prawa (wszystkie państwa UE, stosownie do art. 6 traktatu o utworzeniu UE, zobowiązane są do przestrzegania tej zasady) jest działanie władzy wykonawczej w oparciu o ustawy. Oznacza to, że urzędy ingerujące w prawa osobiste jednostki muszą posiadać umocowanie ustawowe. Dlatego też cofnięcie cudzoziemca z granicy może odbyć się tylko na podstawie przepisów prawa krajowego. Wynikające z przepisów prawa krajowego kompetencje konieczne do interwencji muszą być przygotowane przez ustawodawcę tak, aby cofnięcie z granicy mogło być przeprowadzone, gdy cudzoziemiec nie spełnia jednego z warunków określonych w art. 5 ust 1 PWUS. Oto przykład ilustrujący taką sytuację. *Obywatel państwa trzeciego z Ameryki Południowej zwolniony z obowiązku posiadania wizy chce przekroczyć zewnętrzną granicę Obszaru Schengen w Hiszpanii (na lotnisku w Madrycie). W Hiszpanii nie zachodzą żadne okoliczności uniemożliwiające jemu wjazd do tego państwa. Jednakże figuruje on w belgijskim rejestrze SIS i na tej podstawie obowiązuje dla niego zakaz wjazdu. W takiej sytuacji hiszpańska Straż Graniczna musi znaleźć w hiszpańskich przepisach podstawę prawną umożliwiającą cofnięcie tego cudzoziemca z granicy.*

Państwa sygnatariusze Układu z Schengen, stosownie do art. 26 PWUS, mają także obowiązek wprowadzić do swoich krajowych systemów prawnych regulacje dotyczące środków i sankcji wobec przedsiębiorstw transportowych towarzystw lotniczych, armatorów, kolei, które przewożą obywateli państw trzecich, wobec których obowiązuje zakaz wjazdu na Obszar Schengen. Przedsiębiorstwa transportowe zobowiązane są do odtransportowania obywateli państw trzecich, w stosunku do których obowiązuje zakaz wjazdu, a którzy dotarli do granicy zewnętrznej drogą: lądową, morską i powietrzną, korzystając z usług tychże przedsiębiorstw. Na żądanie urzędów kontroli granicznej przedsiębiorstwo to ma obowiązek odtransportowania takiego cudzoziemca na terytorium państwa trzeciego, z którego został on przywieziony lub do państwa trzeciego, które wystawiło dokument podróży albo też do każdego innego państwa trzeciego, do którego ma on zagwarantowany wjazd. Ponadto

państwa sygnatariusze Układu z Schengen powinny zobowiązać przedsiębiorstwa transportowe do podjęcia wszelkich niezbędnych kroków zmierzających do ustalenia, czy obywatele państw trzecich udający się do państw sygnatariuszy drogą morską lub powietrzną posiadają wymagane dokumenty podróży gwarantujące prawo ich wjazdu na terytorium państw sygnatariuszy. Należy także ustanowić sankcje wobec towarzystw transportowych przywożących obywateli państw trzecich na Obszar Schengen nie posiadających wymaganych dokumentów podróży. Obowiązek kontroli dokumentów oraz ewentualne sankcje dotyczyć mogą także towarzystw transportowych organizujących przewozy osób autobusami w komunikacji międzynarodowej. Zapis ten nie dotyczy jednak ruchu przygranicznego. Powyższe zobowiązania i możliwość stosowania sankcji w odniesieniu do towarzystw lotniczych są zgodne z Porozumieniem o międzynarodowym cywilnym ruchu lotniczym z dnia 7 grudnia 1944 r.²¹.

Powyższe opracowanie nie byłoby pełne bez oddzielnego zasygnalizowania problematyki wiz w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii oraz Irlandii. Państwa te są jedynymi krajami Unii Europejskiej, które nie przystąpiły do Układu z Schengen i nie wprowadziły wizy Schengen. Wyraziły jednak wolę uczestniczenia w niektórych postanowieniach dorobku prawnego Schengen. Porozumienia z Wielką Brytanią zostały zatwierdzone dzięki decyzji Rady z dnia 29 maja 2000 r. W Wielkiej Brytanii i Irlandii, tak jak w państwach członkowskich Układu z Schengen, używa się tych samych naklejek wizowych. Różnica polega jednak na tym, że w górnej części naklejki znajduje się ograniczenie ważności terytorialnej do terytorium tych dwóch państw. Posiadacze ważnych wiz Schengen wizę do Wielkiej Brytanii czy Irlandii otrzymują w ciągu kilku dni. Te same zasady obowiązują, gdy chodzi o sytuację odwrotną. Podróżujący do Wielkiej Brytanii lub Irlandii obywatele Indii muszą natomiast zgłaszać się po odrębne wizy²².

Rozwój sytuacji politycznej w należących do Unii Europejskiej państwach oraz kształtowanie się w jej obrębie idei i trendów, ma bezpośredni wpływ na kształtowanie prawa wspólnotowego, także dotyczącego cudzoziemców, m.in. wspólnej polityki wizowej i wiz. Dorobek Schengen najlepiej obrazuje nam, jak dużo w kwestii prawa granicznego można uczynić, urzeczywistniając ideę Europy bez granic. Od pewnego czasu o tym najlepiej mogą się przekonać Polacy, jadący na przykład do Francji. 1 maja 2004 r. Polska dołączyła do

²¹ V. Westphal, E. Stoppa, op. cit., s. 35 – 37.

²² I. Marczuk, Prawo o cudzoziemcach w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, „Problemy ochrony granic – biuletyn” nr 22, Kętrzyn 2002, wyd. CSSG, s. 44-45; K. Cholawo Sosnowska, Koncepcje polskich partii politycznych w zakresie osiągnięcia europejskich standardów bezpieczeństwa

grona państw członków Unii Europejskiej. W nieodległej natomiast przyszłości, zdaniem ekspertów będzie to koniec roku 2007, polska Straż Graniczna stanie przed szczególnym wyzwaniem. Od tego okresu (po przystąpieniu naszego kraju do Układu z Schengen) na jej barki złożona zostanie odpowiedzialność za zabezpieczenie przyszłej, zewnętrznej granicy Obszaru Schengen oraz za bezpieczeństwo ludności pogranicza. Wiele podobnych zadań funkcjonariusze Morskiego Oddziału Straży Granicznej obecnie już realizują.

Proces dostosowawczy Straży Granicznej do wymogów Unii Europejskiej ważnym elementem poprawy bezpieczeństwa RP

Podstawowym zadaniem systemu ochrony granicy państwowej RP jest zapewnienie maksymalnej szczelności przed zorganizowaną przestępczością graniczną, przy jednoczesnym zagwarantowaniu swobody ruchu granicznego i płynności kontroli granicznej osób i środków transportu. W tym kierunku zmierzają wszystkie działania dostosowawcze realizowane przez Straż Graniczną. Szczególną uwagę poświęcono tym odcinkom granicy, które po 1 maja 2004 r. stały się granicą zewnętrzną Unii Europejskiej. Tutaj skupiono większość działań związanych z: rozbudową infrastruktury granicznej, kierowaniem w pierwszej kolejności funkcjonariuszy do służby na tych odcinkach, wyposażaniem granicznych jednostek organizacyjnych (początkowo strażnic i granicznych placówek kontrolnych, obecnie placówek Straży Granicznej oraz dywizjonów) w nowoczesny sprzęt służący do ochrony granicy.

Rzeczpospolita Polska, zgłaszając zamiar wstąpienia do UE, stanęła przed koniecznością wdrożenia wszystkich regulacji związanych z ochroną granicy i kontrolą osób ją przekraczających, które zawarte są w dorobku prawnym Unii Europejskiej (acquis Schengen). Polski rząd w *Strategii Zintegrowanego Zarządzania Granicą Państwową* oraz w *Planie Działania Schengen* wyznaczył ramy tych działań. W 2002 r. rozwijając zawarte w tych dokumentach plany o charakterze ogólnopaństwowym, stworzono *Koncepcję systemu ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego dostosowanego do standardów Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1995 r. i Porozumienia wykonawczego z dnia 19 czerwca 1990 r. o realizacji układu dotyczącego stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach*. Obecnie realizacja tej koncepcji osiągnęła etap końcowy.

Od 2002 r. Straż Graniczna realizuje następujące cele zawarte w *Koncepcji systemu ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego...*:

- dostosowanie standardów ochrony granicy do zagrożeń nielegalną migracją i inną przestępczością graniczną, w tym przenikaniem przez granicę niepożądanych osób, przedmiotów i substancji;
- uzyskanie standardów kontroli ruchu granicznego pozwalających na swobodne przemieszczanie się przez granice osób i przedmiotów w ramach UE oraz skuteczne stosowanie procedur kontroli zgodnych z przepisami UE na granicy zewnętrznej;
- dostosowanie struktury organizacyjnej Straży Granicznej do charakteru nowych zadań, przeprowadzanie ewolucyjnej alokacji sił i środków związanych ze zmianą roli granic (zewnętrzne i wewnętrzne);
- wdrożenie zmodyfikowanego systemu zarządzania i programowania procesów kadrowych oraz szkoleniowych;
- zmodyfikowanie i udoskonalenie systemu współpracy międzynarodowej;
- uzyskanie standardów infrastruktury teleinformatycznej pozwalających na zgodne z zasadami Schengen korzystanie ze zbiorów i baz danych, gwarantujących właściwą ochronę informacji;
- wprowadzenie takich zmian w ustawach i aktach wykonawczych, które dostosowują prawo krajowe do przepisów unijnych;
- wdrożenie systemu monitoringu procesu dostosowawczego, wykorzystującego programy twiningowe oraz szczegółowe oceny harmonogramu i procesu realizacji koncepcji²³.

Realizacja przyjętych w Straży Granicznej działań dostosowawczych przyniosła szereg efektów w postaci nowych uregulowań prawnych i organizacyjnych oraz przedsięwzięć logistycznych. Dotychczas zrealizowano następujące zamierzenia:

1. Nastąpiło pełne wdrożenie nowych instrumentów prawnych wprowadzonych nowelizacją ustawy o Straży Granicznej z 11 kwietnia 2002 r., które określają sposoby dokonywania kontroli operacyjnej i czynności operacyjno-rozpoznawczych, niejawnego nadzorowania, wytwarzania, przemieszczania, przechowywania i obrotu przedmiotami przestępstwa, a także nabycia, zbycia lub przejęcia takich przedmiotów. Opracowano i wdrożono w życie przepisy o wykonywaniu czynności operacyjno-

rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych. Stworzono również możliwości korzystania przez Straż Graniczną z sił i środków Policji podczas stosowania nowych uprawnień.

2. Wprowadzono szereg nowych uregulowań prawnych, które określają cele i kierunki polskiej polityki migracyjnej, w tym m.in. w zakresie skutecznego monitorowania napływu cudzoziemców, ich kontroli przed wjazdem, na granicy, w czasie przejazdu, pobytu i wyjazdu. Te rozwiązania wprowadziła ustawa o cudzoziemcach oraz ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP, które weszły w życie 1 września 2003 r. Do najważniejszych należą zapisy regulujące pobyt na podstawie wiz pobytowych, udzielanie zezwoleń na zamieszkanie, na czas oznaczony oraz zezwoleń na osiedlenie się, jak też wprowadzające nową instytucję – *zgoda na pobyt tolerowany* – udzielana tym cudzoziemcom, których z terytorium RP wydalić nie można ze względu na wystąpienie okoliczności ściśle w ustawie określonych.
3. W latach 2002 i 2003 Straż Graniczna przyjęła i wprowadziła całościowy system zarządzania kadrami. Obejmuje on z powiązane ze sobą i komplementarne podsystemy: naboru, szkolenia i doskonalenia zawodowego, jak również programowania drogi zawodowej oraz typowania rezerwy kadrowej.
4. W 2002 r. wprowadzono nowy model szkolenia zawodowego funkcjonariuszy Straży Granicznej.
5. Planowo przebiegało wdrożenie harmonogramu uzawodowienia Straży Granicznej rozpisanego na lata 2003-2006. Od 25 listopada 2005 r. SG stała się formacją całkowicie zawodową. W tym okresie realizowano program uzawadawiania, zwiększając każdego roku o 1325 funkcjonariuszy służby przygotowawczej (zawodowej), łącznie o 5300, z czego 80% z nich kierowana jest do jednostek SG na granicy zewnętrznej.
6. W ramach realizowanego w latach 2002-2003 trzyetapowego Programu dostosowania struktur Straży Granicznej do standardów Schengen, osiągnięto pełną integrację służb ochraniających granicę lądową i morską (poza przejściami granicznymi) i kontroli ruchu granicznego, a także pionów operacyjnego i dochodzeniowo-śledczego.
7. Straż Graniczna wdrożyła zalecenia UE dotyczące organizacji i kontroli ruchu granicznego. Tę kwestę reguluje m.in. rozporządzenie Ministra Spraw

²³ Informacja KGSG, Straż Graniczna Rzeczypospolitej Polskiej w procesie dostosowawczym do wymogów Unii Europejskiej, kwiecień 2004 r. (maszynopis) w posiadaniu autora.

Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie kontroli granicznej dokonywanej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej. Zasady i procedury tam określone zgodne są z wymogami UE, a w szczególności z zapisami obecnego Wspólnego Podręcznika Schengen.

8. W ramach rozbudowy (uzupełniania) infrastruktury granicznej na granicy zewnętrznej Unii Europejskiej, uwzględniającej naturalne cechy granicy i strefy nadgranicznej, jak też obecne i prognozowane zagrożenia, Straż Graniczna wybudowała i włączyła do ochrony wschodniego odcinka granicy państwowej 21 nowych obiektów. Łącznie, po wybudowaniu ostatniego w Janowie Podlaskim, na odcinkach stanowiących zewnętrzną granicę UE funkcjonują **62** graniczne jednostki organizacyjne. Pozwoli to docelowo na skrócenie długości ochranianego odcinka średnio do niecałych 22 km. Ten standard pozwala m.in. na: efektywniejsze wykorzystanie posiadanych sił i środków, dobre współdziałanie z sąsiadami oraz szybkie dotarcie do każdego miejsca na granicy i w strefie nadgranicznej.
9. Straż Graniczna ustaliła właściwy model infrastruktury granicznej. Składają się na nią budynki oraz inne stałe, niezbędne bazy pomocnicze i techniczne dla granicznych jednostek organizacyjnych, wydziałów lotniczych oraz zespołów jednostek pływających. Określono również niezbędną liczbę ośrodków strzeżonych i aresztów deportacyjnych, stacji retransmisyjnych i infrastruktury związanej ze środkami ochrony granicy – wieże obserwacyjne, zautomatyzowany system radiolokacyjnego nadzoru polskich obszarów morskich, itp. Siedziby granicznych jednostek organizacyjnych SG wyposażone są m.in. w: pomieszczenia dla służby dyżurnej, pomieszczenia do przechowywania uzbrojenia, sprzętu specjalistycznego, techniki specjalnej, dokumentacji, środków łączności i informatyki oraz administracyjne i socjalne, jak też izby krótkotrwałych zatrzymań, garaże i lądowiska. Priorytetowo w zakresie rozbudowy infrastruktury objęto granicę zewnętrzną.
10. W pierwszej połowie 2003 r. Straż Graniczna przeprowadziła ocenę infrastruktury organizacyjnej i technicznej koniecznej na wewnętrznej granicy UE. Ze stroną niemiecką dokonano oceny funkcjonowania wspólnych przejść granicznych. Posłużyła ona opracowaniu koncepcji organizacji obustronnej kontroli granicznej. Podobne przedsięwzięcia zrealizowano na granicy z: Litwą, Słowacją i Czechami.

11. Za pierwszoplanowe zadanie w kontaktach międzynarodowych Straż Graniczna uznaje stosunki z sąsiednimi służbami granicznymi. Ze względu na priorytety wynikające z procesu dostosowania do wymogów UE (Schengen), głównym partnerem Straży Granicznej RP jest i będzie w przyszłości Federalna Policja RFN. Dotychczasowe formy współpracy z naszym niemieckim partnerem umożliwiają wspólne planowanie i organizowanie ochrony najbardziej zagrożonych odcinków granicy polsko-niemieckiej. Dobre efekty przynosi także organizowanie wspólnych patroli (na lądzie i na morzu), w których funkcjonariusze jednej strony pełnią rolę konsultantów na terytorium drugiego państwa. Na polsko-niemieckiej granicy ponadto działają jeszcze połączone punkty kontaktowe. Nastąpiła również wymiana oficerów łącznikowych. W czwartym kwartale 2003 r. służby graniczne z Polski i Niemiec podjęły nową formę współpracy: utworzenie i rozpoczęcie działalności przez wspólne polsko-niemieckie grupy dochodzeniowo-śledcze. Te dobrze przyjęte formy współpracy służb granicznych przenoszone są na pozostałe odcinki.
12. Dużą wagę Straż Graniczna przywiązuje do współpracy regionalnej, w tym do współpracy w ramach Konferencji Szefów Służb Granicznych Państw Regionu Morza Bałtyckiego oraz Konsultacji Szefów Służb Granicznych Państw Grupy Wyszehradzkiej. Rozwijana jest również dwustronna współpraca ze służbami granicznymi państw członkowskich UE. Polska formacja graniczna uczestniczy również w roli *aktywnego obserwatora* w pracach stałych grup roboczych, komitetów i innych gremiów zajmujących się zagadnieniami ochrony granic, takich jak: Strategiczny Komitet ds. Imigracji, Granic i Azylu (SCIFA+), Wspólna Jednostka Praktyków ds. Granic (CU) oraz pracach Centrów: ds. Granic Lądowych, (CLB), ds. Analiz Ryzyka (RAC) w Finlandii, jak też ds. Szkoleń Służb Granicznych (AC) w Austrii.
13. W celu zapewnienia odpowiedniego zaplecza informacyjnego, we wszystkich granicznych placówkach kontrolnych oraz wybranych przejściach granicznych funkcjonuje oprogramowanie – Zintegrowany System Ewidencji (ZSE), który umożliwia automatyczną aktualizację baz danych. W marcu 2004 r. zakończono prace umożliwiając wszystkim jednostkom SG na dostęp do rozległej sieci oraz bezpośredni lub pośredni dostęp do wszystkich wewnętrznych i zewnętrznych baz danych, jakimi Straż Graniczna dysponuje.

14. Od kilku już lat realizowana jest w Straży Granicznej stała wymiana i modernizacja sprzętu. Program ten obejmuje m.in. nowoczesny sprzęt transportowy, sprzęt łączności i informatyczny, uzbrojenie, technikę specjalną i specjalistyczny sprzęt służący do kontroli osób i towarów, wykrywania fałszerstw dokumentów oraz do ochrony granicy, m.in. samochody z termowizją, przenośne kamery termowizyjne, techniczne środki obserwacji, nowoczesne statki powietrzne, jednostki pływające i poduszki.
15. Planuje się kolejne przedsięwzięcia służące poprawie skuteczności ochrony zewnętrznej granicy (odcinków lądowych) UE poprzez budowę odcinków technicznego zabezpieczenia szczególnie zagrożonych odcinków granicy, składających się z systemów obserwacji termowizyjnej oraz barier perymetrycznych oraz włączenie do sieci teleinformatycznej. Przedsięwzięcia na odcinku morskim zewnętrznej granicy UE traktuje kolejny podrozdział.

Jednym z najistotniejszych wymogów stawianych państwom kandydującym do Układu z Schengen, jest spełnianie unijnych standardów w zakresie ochrony granic, czyli posiadanie wyspecjalizowanej, profesjonalnej, jednolitej, zawodowej i samodzielnej, o charakterze policyjnym, formacji do ochrony granic. Polska ten wymóg w przeważającej mierze już spełnia.

Wyzwania przed jakimi stoi dziś Straż Graniczna, w tym i Morski Oddział Straży Granicznej, to całkowite wdrożenie dorobku Schengen, to wymóg odpowiedniej organizacji kontroli granicznej w przejściach granicznych, zapewnienia warunków skutecznej kontroli wjazdowej cudzoziemców spoza Unii Europejskiej, sprawnej kontroli ruchu towarowego, efektywnej współpracy policyjnej ze służbami granicznymi i celnymi państw sąsiednich oraz regionu Morza Bałtyckiego. *Przygotowania w odniesieniu do przepisów Schengen – czytamy w raporcie ekspertów Misji Monitorującej – dotyczące przystąpienia są nadal szeroko satysfakcjonujące*²⁴.

To również zdolność do koncentracji działań kontrolnych w przejściach granicznych na głównych kierunkach zagrożenia, takich jak: nielegalna migracja, terroryzm, przemyt narkotyków, materiałów radioaktywnych, broni i innych materiałów niebezpiecznych, towarów objętych podatkiem akcyzowym, samochodów pochodzących z kradzieży, fałszerstwa dokumentów uprawniających do przekroczenia granicy państwowej, przekraczanie granicy przez osoby poszukiwane i niepożądane, przemyt dzieł sztuki, czy

²⁴ Kompleksowy Raport Monitorujący w sprawie przygotowań Polski do członkostwa z 5 listopada 2003 r. (maszynopis w posiadaniu autora).

nielegalny transfer środków płatniczych. Szczególnie po 11 września 2001 r. zagrożenia te nabrały wyrazistości.

Sumując, dotychczasowa realizacja zadań polskiej Straży Granicznej wynikających z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i dążenia do członkostwa w Układzie Schengen, (których nie sposób tu wszystkich omówić) daje podstawy do twierdzenia, że formacja ta posiada nowoczesne instrumenty prawne, pozwalające skutecznie zwalczać przestępczość graniczną. Dodatkowo, jej policyjny charakter sprawia, że profesjonalnie zwalcza przestępczość transgraniczną. Dokonane zmiany w strukturach wewnętrznych Straży Granicznej skutecznie eliminują również wszelkie wynaturzenia we własnych szeregach, takie jak: korupcję oraz przypadki przestępstw popełnionych w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych.

Morski Oddział Straży Granicznej osiąga standardy oraz oczekiwania Unii Europejskiej. Z powodzeniem realizuje już wiele zadań zapewniających obywatelom 25 państw Unii Europejskiej bezpieczeństwo. Sukcesywnie uzupełnia on stan wyposażenia technicznego służącego do ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu osobowego i towarowego. Planowo realizuje program uzawodowienia formacji. MOSG wypracował sprawnie funkcjonujący system współpracy, szczególnie z Policją, administracją rządową ABW, Marynarką Wojenną, służbą celną, administracją morską, Morską Służbą Ratownictwa i Poszukiwań (SAR) oraz innymi działającymi na granicy służbami, jak również ze służbami granicznymi państw regionu Morza Bałtyckiego. Współpraca ta sprawia, że skuteczność ochrony powierzonego MOSG odcinka morskiego granicy państwowej wzrasta.

Konradm. Konrad WIŚNIEWSKI

WSPÓŁPRACA MOSG, POLICJI I URZĘDÓW CELNYCH W ZWALCZANIU PRZESTĘPCZOŚCI NARKOTYKOWEJ

Ochrona granicy państwowej jest ściśle związana z suwerennością państwa oraz z zabezpieczeniem podstawowych interesów polityczno-ekonomicznych. Powołana do życia na podstawie ustawy z 12 października 1990 r. (z późniejszymi zmianami) Straż Graniczna chroni granice Rzeczypospolitej Polski w okresie pokoju oraz zwalcza przestępczość graniczną i zapobiega jej rozwojowi.

Morski Oddział Straży Granicznej jest specyficznym oddziałem ze względu na obecny charakter chronionej granicy państwowej oraz przyszłą jej ochronę w ramach Unii Europejskiej. Ochronia on bowiem 524 km brzegu morskiego oraz prowadzi intensywną kontrolę Polskiej Wyłącznej Strefy Ekonomicznej i wód terytorialnych. Rzutuje to na sposób wykonywania zadań w ochronie granicy państwowej, która jest głównie morską granicą państwa.

Bezpieczeństwo polskiego wybrzeża jest jednym z zasadniczych celów, do których dąży w codziennej działalności Morski Oddział Straży Granicznej. Wynika ono z sumowania ustawowych zadań Straży Granicznej. Zakres obowiązków naszego oddziału, oprócz typowych, związanych z ochroną granicy państwowej i kontrolą ruchu granicznego, obejmuje również przedsięwzięcia związane z przeciwdziałaniem przestępczości oraz zabezpieczaniem bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Ciągle doskonalimy system ochrony wybrzeża oraz struktury organizacyjne oddziału. Efektem tego jest bardzo wysoka skuteczność w realizacji zadań. W ostatnich latach przeprowadzono reorganizację Morskiego Oddziału Straży Granicznej, a graniczne jednostki organizacyjne wyposażono w nowy sprzęt. Zmiany te umożliwiły lepszy podział zadań i kompetencji. Zwiększyły również możliwości poszczególnych granicznych jednostek organizacyjnych w zakresie manewru siłami i środkami.

Realizując ustawowe zadania, Morski Oddział prowadzi współdziałanie z innymi instytucjami działającymi na rzecz bezpieczeństwa na polskim wybrzeżu, m.in. z: Policją, Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, administracją celną (izbami i Urzędami Celnymi), Marynarką Wojenną, Siłami Powietrznymi, Urzędami Morskimi, Wojskowymi Służbami Informacyjnymi, Żandarmerią Wojskową. Umożliwia to szybkie wykrycie zagrożeń oraz

skierowanie do działań odpowiednich sił i środków. Bezpośrednia współpraca w czasie patroli i działań granicznych skraca czas przesyłania informacji i podejmowania decyzji. Korzystając z informacji uzyskanych od organów współdziałających możemy nie tylko odpowiednio zorganizować służbę graniczną, ale również uzyskać znaczne oszczędności. Działania połączone z Policją, Urzędami Celnymi, Urzędami Morskimi czy Okręgowymi Inspektoratami Rybołówstwa Morskiego przynoszą znacznie lepsze efekty niż działania samodzielne. Pozwalają ponadto na wspólne wykorzystywanie posiadanego sprzętu.

Jak już wspomniałem, współdziałamy również ze służbami ochrony granic innych państw. Nie ograniczamy się wyłącznie do szkoleń. W ramach współpracy państw nadbałtyckich prowadzimy zintegrowane operacje przeciwko zorganizowanej przestępczości. Wspólne ćwiczenia przygotowują formacje graniczne poszczególnych państw do kolektywnego podejmowania działań oraz umożliwiają przekazywanie doświadczeń i wiedzy. Koordynacją współpracy zajmuje się Międzynarodowe Centrum Koordynacyjne, do którego napływają informacje z Narodowych Centrów Koordynacyjnych, jak również za jego pośrednictwem następuje przekazywanie informacji.

Na podstawie prowadzonych analiz oceniamy, że do głównych zagrożeń występujących na granicy morskiej należy m.in. zaliczyć:

- zorganizowany, o charakterze międzynarodowym, przemyt narkotyków do Polski oraz przez Polskę do Europy Zachodniej i Północnej;
- przemyt w polskich portach i przystaniach oraz na statkach i innych jednostkach pływających, w szczególności następujących towarów:
 - środków psychotropowych,
 - środków promieniotwórczych oraz broni,
 - kradzionych jachtów, łodzi motorowych oraz samochodów,
 - pokładowego sprzętu elektronicznego,
 - towarów objętych podatkiem akcyzowym (alkohol i papierosy).

Narkotyki, oprócz broni i materiałów promieniotwórczych, to najgroźniejszy towar w przemytniczym asortymencie. Dziś już dla nikogo nie jest tajemnicą, że trasy przerzutu narkotyków nie omijają naszych granic. Załamanie się po wojnie w Jugosławii szlaku bałkańskiego, rozwijająca się w Polsce produkcja amfetaminy, poszukiwanie nowych kanałów przerzutowych przez kolumbijskie kartele narkotykowe, to przesłanki, z którymi należy się liczyć w ocenie tego zagrożenia.

Przeprowadzone analizy wskazują, że działalność polskich grup przestępczych, często przy współpracy z grupami międzynarodowymi, skupia się przede wszystkim na:

- przemyśle narkotyków do Polski;
- pomocnictwie i pośrednictwie w przemyśle międzynarodowym;
- produkcji narkotyków.

Wśród ujawnionych przez polskie służby narkotyków, najczęściej ich stanowią środki odurzające ze źródeł zagranicznych, dostarczane przebiegającymi przez Polskę szlakami przemytniczymi. Wykrywanie tych przestępstw drogą rutynowej kontroli granicznej, zwłaszcza wobec masowej skali ruchu granicznego, dokonywane jest prawie wyłącznie poprzez stosowanie ofensywnych, złożonych metod operacyjnych oraz dzięki międzynarodowej współpracy policyjnej.

Niezależnie od powyższego, z uwagi na poprawiającą się współpracę policyjną w Europie i większe ryzyko utraty dużych partii narkotyków, rozszerza się w Polsce drobny (tzw. mrówczy) przemysł narkotykowy, realizowany na dużą skalę, wynikającą z użycia znacznej liczby kurierów. Dotyczy to w szczególności ruchu przygranicznego, o najłabszej kontroli, obejmującej jednorazowo do 1 kg środków odurzających.

Głównym szlakiem przemytu heroiny jest tzw. „szlak bałkański” – droga lądowa, prowadząca z Turcji przez Bułgarię, Węgry, Słowację, Czechy i Polskę do Niemiec, a dalej do Holandii. Jedna z nitek tego szlaku, ze względu na wojnę w Jugosławii, przesunęła się nieco na północ i prowadzi z Turcji przez Bułgarię, Rumunię oraz Polskę do Niemiec i Skandynawii.

Do Polski przez Indie, kraje należące do WNP i państwa afrykańskie przemycana jest także heroina produkowana w krajach „złotego trójkąta” (Tajlandia, Birma, Laos) i „złotego półksiężyca” (Afganistan, Pakistan, Iran). Marihuana i haszysz trafiają do Polski drogą morską i lotniczą z państw rejonu „złotego półksiężyca” oraz z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej.

Z Kolumbii, gdzie produkuje się ponad 70% kokainy, transportuje się ją do Polski zwykle drogą morską, zwłaszcza do portu w Gdyni, skąd dalsza, lądowa trasa przemytu wiedzie głównie do Niemiec, Czech i Austrii. Coraz częściej ujawniane są także przypadki przemytu kokainy przez podróżnych przylatujących do portu lotniczego Warszawa – Okęcie. Popularnymi metodami są tu połykanie narkotyku w specjalnych kapsułkach, ukrycie w odpowiednio spreparowanym bagażu oraz nasączenie materiałów roztworem kokainy.

Przemysł drogą morską dotyczy również amfetaminy i realizowany jest przez kurierów podróżujących liniowymi połączeniami promowymi do Szwecji i Norwegii. Stosowane w

tych przypadkach metody to m.in.: wykorzystywanie specjalnie spreparowanych schowków w samochodach, m.in. nad bakiem paliwa, specjalnie spreparowane puszki metalowe z etykietami konserw mięsnych, połykanie wykonanych kapsułek z amfetaminą, przymocowanie do ciała kuriera zaspawanych rurek metalowych zawierających narkotyki.

Wspólne działania

W ocenie Komendy Głównej Straży Granicznej tranzyt przez terytorium Polski będzie miał tendencję wzrostową przy jednoczesnym powiększaniu się odbiorców w kraju. Pomimo podejmowania coraz większych wysiłków służących zlikwidowaniu produkcji i przemytu, korzyści ekonomiczne, które można osiągnąć w handlu narkotykami zapewniają, że proceder ten nadal pozostanie głównym zagrożeniem. Podstawą współpracy MOSG i Policji jest porozumienie nr 3 Komendanta Głównego Straży Granicznej i Komendanta Głównego Policji z 15 czerwca 1998 r. o współdziałaniu Straży Granicznej i Policji. Określa ono zakres wspólnych przedsięwzięć służących ochronie porządku publicznego, a zwłaszcza działań:

- prewencyjno-porządkowych;
- operacyjno-rozpoznawczych;
- dochodzeniowo-śledczych;
- oraz wzajemnej wymiany informacji.

Reguluje ponadto zakres udzielonej pomocy w wykorzystaniu posiadanych sił i środków oraz organizowanie wspólnych szkoleń.

Współpraca MOSG z Urzędem Celnym realizowana jest na podstawie porozumienia między Komendantem Głównym Straży Granicznej a Prezesem Głównego Urzędu Cei w sprawie współdziałania Straży Granicznej i Służby Celnej z 21 marca 2000 r. Opiera się głównie na:

- wymianie informacji;
- wspólnych działaniach kontrolno-prewencyjnych na giełdach samochodowych;
- współdziałaniu kontrolerów GPK (obecnie PSG) z funkcjonariuszami celnymi w zakresie organizacji i przeprowadzania kontroli graniczno-celnych;
- współdziałaniu funkcjonariuszy SG z funkcjonariuszami UC w zakresie wspólnej kontroli kontenerów i środków transportu na bazie promowej (organizowane jest doraźnie na bazie wspólnie prowadzonych analiz dokumentów przewozowych, w wyniku czego następuje typowanie obiektów do przeszukania).

Jak wskazuje praktyka, robocza współpraca wszystkich służb kontynuowana jest na wielu płaszczyznach. Istotnym elementem współpracy jest przekonanie, iż nieważne jest, gdzie grupa (czy też narkotyki) zostanie zatrzymana, ważnym jest jej zlikwidowanie pozwalające na wyeliminowanie jednego ogniwa zorganizowanej międzynarodowej struktury przestępczej.

Przykładem tego są działania z lat poprzednich:

- **Styczeń 1994 r.** Na statku m/s „Lublin” **GPK Gdynia** we współdziałaniu z Delegaturą UOP w Gdańsku oraz Działem Operacyjnym Urzędu Celnego w Gdyni ujawniła 517,8 kg brutto (446,69 netto) kokainy, która była ukryta w kontenerach chłodniczych zawierających banany przeznaczone dla prywatnego importera.
- **Maj 1995 r. GPK Gdańsk** wspólnie z Policją na statku CARAIBE ban. greckiej ujawniła 219 175 kg kokainy oraz 03.06.1995 r. 2,355 kg kokainy. Przemyt ten został wykryty w Gdańskiej Stoczni Remontowej, gdzie statek wpłynął bezpośrednio z morza i ustawiony został w suchym doku. Kokaina ukryta była w sześciu brezentowych workach umieszczonych w kingstonach statku. Łączna waga netto ujawnionej kokainy pakowanej w woreczki foliowe wynosi 187,873 kg.
- **Lipiec 1996 r.** W porcie lotniczym funkcjonariusze **GPK Gdańsk Rębiechowo** podczas realizacji zastrzeżeń Wydz. Krym. KWP Gdańsk ujawnili przemyt amfetaminy w ilości 1127 gram w 19 woreczkach o wymiarach 5 X 15 cm ukrytych, na ciele Polki.
- **Marzec 1998 r.** Funkcjonariusze **GPK Gdańsk**, realizując czynności udaremnili próbę przemytu do Szwecji promem m/f „Rogalin” 5,230 kg amfetaminy.
- **Listopad 1998 r.** W wyniku realizacji czynności operacyjnych funkcjonariusze **GPK Gdynia** ujawnili przemyt narkotyków na podległym przejściu granicznym. Na statku m/s „Żeromski”, przybyłym z Ameryki Południowej przemycano 3,5 kg kokainy. Narkotyki ukryte były w kabinie zajmowanej przez obywatela Chile i obywatela Argentyny, odbywających rejs turystyczny z portu Buenos Aires do Gdyni. Ujawnienia przemytu dokonano w ramach częściowej realizacji spraw operacyjnych.
- **Wrzesień 1999 r.** Funkcjonariusze **GPK Gdańsk** w ramach realizacji sprawy operacyjnej, we współdziałaniu z funkcjonariuszami Biura do Walki z Przestępczością Zorganizowaną KGP, w rejonie Bazy Promowej w Gdańsku zatrzymali Polaka, w samochodzie którego ujawnili 4602,17 gramów amfetaminy oraz 253,20 gramów kokainy.

- **Lipiec 2000 r.** Funkcjonariusze **GPK Gdańsk**, w ramach częściowej realizacji sprawy operacyjnej, w trakcie odprawy granicznej na wyjazd z RP do Szwecji zatrzymali Polaka podróżującego samochodem marki mercedes. W pojeździe ujawniono i zabezpieczono 4,2 kg amfetaminy. Zatrzymanie nastąpiło na podstawie informacji Policji uzyskanej w wyniku prowadzonego współdziałania w ramach realizowanych spraw operacyjnych przez GPK i Wydział XV CBS KGP w Lublinie.
- **26/27 marca 2003 r.** Ponad kilogram kokainy zajęli funkcjonariusze **GPK Gdańsk** na statku „Kopalnia Borynia” bandery maltańskiej, który wpłynął do Stoczni Gdańskiej na remont. Sprasowana paczka formatu A5 i grubości 3,5 cm znajdowała się w brezentowym plecaku wraz z odzieżą osobistą. Plecak ukryty był wewnątrz komina statku na znacznej jego wysokości. Waga ujawnionej paczki wynosi 1143 gramy. Szczegółowe oględziny miejsca wykazały, że była to najprawdopodobniej skrytka blind – pasażera, nielegalnego emigranta usiłującego przedostać się z Jamajki do USA, lub do któregoś z państw Europy Zachodniej.
- **9 grudnia 2004 r.** W Gdańsku, na Bazie Promowej PŻB, funkcjonariusze **GPK w Gdańsku** zatrzymali 29-letniego Polaka usiłującego przemyścić prawie kilogram amfetaminy z Polski do Szwecji, a kolejne dwie osoby związane z tą sprawą zatrzymano dnia następnego.
- **23 czerwca 2005 r.** Funkcjonariusze z **GPK w Kołobrzegu** zatrzymali w Podczelu trzech dwudziestolatków – Niemca i dwóch Polaków, zajmujących się rozprowadzaniem narkotyków wśród młodzieży szkolnej Kołobrzegu. Zostali oni zatrzymani w trakcie podziału marihuany. Podczas wyjaśnień obywatel Niemiec podał, że narkotyki te zakupił w Niemczech i przemycił je do Polski.
- **19/20 maja 2005 r.** Podczas wspólnych działań funkcjonariuszy **GPK w Gdańsku**, Policji, Urzędu Celnego, Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz Państwowej Straży Pożarnej, ujawniono narkotyki oraz zatrzymano trzech Polaków w jednej z gdańskich agencji towarzyskich. Wskazał je pies służbowy Straży Granicznej. Przy 30-letniej Marioli K., osobie odpowiedzialnej za lokal, ujawniono 4 opakowania zawierające amfetaminę. Także w pomieszczeniu mieszkalnym, zajmowanym przez tą osobę, wykryto jeszcze 3 woreczki z tym narkotykiem. W pokoju zajmowanym przez 22-letnią Marzenę Ł. pies wskazał, że pod materacem łóżka są narkotyki. Wykryto tam haszysz i marihuane. Ponadto w lokalu ujawniono ukryte jeszcze dwa woreczki, w których znajdowały się amfetamina i marihuana. Mariola K. i Marzena Ł. zostały

zatrzymane. W związku z podejrzeniem o posiadanie i rozprowadzanie narkotyków, zatrzymany został również Damian W., 21-letni gdańszczanin.

- **24 marca 2006 r.** W Kołobrzegu, działający wspólnie funkcjonariusze tamtejszej **Placówki SG** oraz policjanci Komendy Powiatowej Policji zatrzymali 29-letniego Arkadiusza I., mieszkańca tego miasta, zajmującego się rozprowadzaniem narkotyków. W czasie przeszukania przydomowego ogródka przez funkcjonariuszy MOSG i KPP, pies służbowy Straży Granicznej „Baks” zaznaczył miejsce w kompostowniku. Były tam ukryte w foliowej torbie narkotyki (1080,57 gramów marihuany i 1334 tabletki extasy) oraz opakowania do ich konfekcjonowania.

Podane przykłady dotyczą przemytu narkotyków przez morską granicę RP. W bieżącej ochronie granicy państwowej Straż Graniczna, we współdziałaniu z Policją, podejmuje coraz większe wysiłki służące likwidacji miejsc produkcji narkotyków, jak również zatrzymania osób zajmujących się organizacją produkcji, przemytu oraz rozprowadzaniem.

Oto niektóre przykłady naszych działań:

- **Lipiec 1999 r.** – funkcjonariusze MOSG i Pomorskiego OSG wraz z policjantami Wydziału V do Walki z Przestępczością Narkotykową KGP w Gdańsku, na podstawie postanowienia prokuratora Prokuratury Okręgowej w Szczecinie z Wydziału ds. Przestępczości Zorganizowanej, zatrzymali w miejscu zamieszkania (w Gdańsku) Polaka podejrzanego o popełnienie przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. W wyniku przeszukania lokalu mieszkalnego oraz dwóch firm należących do zatrzymanego ujawniono i zabezpieczono do sprawy samochód jeep grand cherokee (szacunkowej wartości 100 000 zł.), około 150 kg. mrówczanu amonu (służącego do produkcji amfetaminy) oraz dokumenty i zapiski.
- **Kwiecień 2000 r.** – funkcjonariusze **GPK Kołobrzeg**, w ramach częściowej realizacji sprawy operacyjnej wspólnie z Wydziałem XXI CBS KGP, na terenie Kołobrzegu zatrzymali do dyspozycji Policji trzech Polaków. Ujęto ich w trakcie przygotowań do produkcji amfetaminy. Podczas prowadzonych działań zajęli sprzęt laboratoryjny i komponenty służące do produkcji narkotyków. Kolejną, częściową realizację sprawy operacyjnej przeprowadzono 18.04.2000 r. Zatrzymano wówczas, do dyspozycji Prokuratury w Szczecinie, wspólnie z XXI Wydziałem z Centralnego Biura Śledczego KGP w Szczecinie, mieszkańca Kołobrzegu.
- **Listopad 2000 r.**, funkcjonariusze GPK w Kołobrzegu i XXI Wydziału CBS KGP w Szczecinie zlikwidowali w Kołobrzegu, Kolonia Zieleniewo, fabrykę produkcji BMK

(Benzyno - Metylo - Keton) w trakcie produkcji. Na gorącym uczynku, do dyspozycji policji, zatrzymano 3 Polaków. Ujawniono: 32 pojemniki po 25 litrów kwasu octowego, 400 litrów chlorku, w tym 200 litrów w beczce oraz pozostałe 200 litrów w produkcji, 12 litrów BMK oraz pełną linię produkcyjną BMK. Z powyżej ujawnionych chemikaliów można było wyprodukować ok. 260 litrów BMK, z których można uzyskać ok. 240 kg amfetaminy.

- **Listopad 2000 r.**, funkcjonariusze **GPK Kołobrzeg** wspólnie z funkcjonariuszami KWP w Szczecinie i KPP Wałcz zatrzymali w Wałczu dwóch Polaków podróżujących samochodem osobowym marki Opel Kadet. W pojeździe, w przednich drzwiach, pod tapicerką ujawniono ok. 1 kg marihuany.
- **20 marca 2001 r.**, na podstawie informacji przekazanych przez funkcjonariuszy Morskiego Oddziału Straży Granicznej, szwedzkie służby graniczne zatrzymały przemyt 10,2 kg amfetaminy oraz 40 000 paczek papierosów.
- **22 kwietnia 2002 r.**, na podstawie informacji MOSG i CBS KGP holenderscy policjanci na polskim jachcie Ewelina ujawnili 1,2 mln tabletek extasy.
- **23 stycznia 2004 r.**, funkcjonariusze GPK Gdańsk wspólnie z policjantami Zarządu XI Centralnego Biura Śledczego KGP ujawnili na statku bandery brytyjskiej „Green Freezer” około 8 kg kokainy. Podczas kontroli granicznej, po zawinięciu tego statku do portu w Gdańsku z ładunkiem bananów, w jednym z pomieszczeń nadbudówki wykryto i zabezpieczono 11 różnej wielkości opakowań, w których znajdowała się biała sprasowana substancja. Jej waga netto wynosi 7908 gramów. Statek „Green Freezer” przyplął do Polski z Ekwadoru. Ujawnione narkotyki były kolejnym etapem realizowanych wspólnie przez Straż Graniczną i Centralne Biuro Śledcze KGP czynności w zwalczaniu przemytu do Polski narkotyków drogą morską. Ta akcja wskazuje na dobre rozpoznanie tras przerzutowych narkotyków do Polski.
- **22 października 2005 r.**, próbę przemytu około 5 kilogramów kokainy udaremnili działający wspólnie: funkcjonariusze Placówki SG w Gdyni, policjanci Zarządu XI Centralnego Biura Śledczego KGP oraz celnicy gdyńskiej Izby Celnej na statku „Ivory Tirupati” bandery liberyjskiej, który z Ekwadoru do Gdyni zawinął z ładunkiem bananów.

Pomimo likwidacji kanałów przerzutowych narkotyków i miejsc ich produkcji, na morskim odcinku powstają wciąż nowe. Aktualnie w ramach prowadzonych czynności operacyjnych pogłębiajmy stan wiedzy o możliwościach przemytu narkotyków przy

wykorzystaniu:

- kontenerów;
- jednostek pływających (jachtów, kutrów rybackich);
- lekkich środków pływających (zrzutki narkotyku do wody i ich podjęcie przez te jednostki).

Jak wspomniałem na wstępie, Morski Oddział Straży Granicznej realizując ustawowe zadania w ochronie granicy państwowej RP współpracuje z jednostkami Policji. Szczególne wymierne efekty przynosi współpraca z wydziałami: XI Centralnego Biura Śledczego Komendy Głównej Policji w Gdańsku i XXI Centralnego Biura Śledczego Komendy Głównej Policji w Szczecinie oraz z Centralnym Biurem Śledczym Komendy Głównej Policji w Warszawie.

W toku tej współpracy odbywają się szkolenia prowadzone przez funkcjonariuszy CBS, w których uczestniczą funkcjonariusze MOSG. Ich tematyka, to szkolenie w zakresie rozpoznawania, zwalczania i przeciwdziałania przestępczości narkotykowej. W ubiegłym i bieżącym roku odbyły się dwa takie szkolenia (w Krynicy Morskiej i Łebie).

Współpracując z KGP w Warszawie, funkcjonariusze naszego oddziału współdziałają w ramach międzynarodowej grupy roboczej „SIGISMUND”. Głównym celem operacji jest zwalczanie przemytu narkotyków na kierunku skandynawskim (Szwecja). Jednym z wymiernych efektów tej operacji było zatrzymanie 20.03.2001 r. w Jonkoping (Szwecja) Polaka z Gdańska, który odbierał w Szwecji od innego obywatela RP, mieszkańca Gdyni (również zatrzymanego) 10,2 kg amfetaminy. Wyprzedzające informacje przekazały stronie szwedzkiej 18.03.2001 r. nasze służby operacyjne.

Dla zobrazowania skali rosnącego zagrożenia przemytem narkotyków należy wykazać, że: w 1998 r. na naszym odcinku zabezpieczono narkotyki o łącznej wartości 764 250 zł.; w 1999 r. 500 050 zł., a w 2000 r. 1 121 213 zł.

O ile w 2000 r. na naszym odcinku za przestępstwa związane z narkotykami zatrzymano 23 osoby (22 obywateli RP i 1 obywatel Portugalii), to w roku następnym, wspólnie z jednostkami Policji, funkcjonariusze MOSG prowadzili 32 wspólne akcje przeciwko przestępczości narkotykowej. W ich wyniku zatrzymano 45 Polaków (wzrost osób zatrzymanych o ok. 100%) oraz zabezpieczono:

- 881,6 g haszyszu;
- 140 g kokainy;
- 2714,04 g amfetaminy;

- 323,5 g marihuany;
- 1097 tabletek ekstazy.

Ponadto wspólnie z funkcjonariuszami Policji zlikwidowano 4 uprawy konopi indyjskich, zabezpieczono łącznie 4,87 kg roślin, z których po wysuszeniu można było uzyskać 5000 porcji. Dla porównania, ilość wykrytych narkotyków przez Straż Graniczną w analogicznym okresie wyniosła:

- amfetamina – 4 kg 820,742 g;
- kokaina – 4 kg 264,000 g;
- marihuana – 2 kg 190,588 g;
- haszysz – 913,800 g;
- konopie – 221,000 g;
- heroina – 19,690 g;
- słoma makowa – 15 kg;
- ekstaza – 1.154,5 szt.

Graniczne jednostki organizacyjne MOSG w 2000 r., w ramach współpracy z Urzędem Celnym, odbyły 14 spotkań okresowych z przedstawicielami Oddziałów Celnych oraz 61 spotkań roboczych, podczas których poruszano aktualne problemy związane z prawidłowym funkcjonowaniem przejść granicznych.

Wspólnie z Działem Operacyjnym UC w Gdyni skontrolowano 8 kontenerów. We wszystkich przypadkach użyto urządzenia typu JONOSCAN, będącego na wyposażeniu UC, badającego próbki i wykrywającego ślady narkotyków.

W 2001 r. graniczne jednostki organizacyjne MOSG odbyły 17 spotkań okresowych oraz 68 spotkań roboczych z przedstawicielami Oddziałów Celnych. Na podstawie rozpoznania funkcjonariuszy GPK w Rębiechowie przekazano UC 1 wniosek o przeprowadzenie kontroli bagażu załogi oraz środka transportu (samolot rejsowy), w wyniku której UC ujawnił w bagażu członka załogi 16 litrów alkoholu różnego gatunku.

Z Urzędów Celnych uzyskano łącznie 68 informacji. W ramach współdziałania przeprowadzono wspólne szkolenia. Ich tematyka dotyczyła przepisów celno - dewizowych oraz zasad przeprowadzania dozoru celnego przez funkcjonariuszy Straży Granicznej. Ponadto funkcjonariusze MOSG przeprowadzili jedno szkolenie dla UC na temat sposobu przeprowadzania kontroli przewożonych przez granicę państwową odpadów, szkodliwych substancji chemicznych, materiałów jądrowych i substancji psychotropowych oraz broni,

amunicji i materiałów wybuchowych, zgodnie z Zarządzeniem Nr 31 Komendanta Głównego SG z dnia 18.08.1997 r.

Podobnie i w latach następnych (2003-2005) współpraca MOSG z Policją i administracją celną ukierunkowana na zwalczanie przestępczości narkotykowej zacieśniała się, przyniosła wiele pozytywnych efektów. 15-16.09.2004 r., w siedzibie Komendy Głównej Policji w Warszawie odbyło się spotkanie dotyczące zakończenia antynarkotykowej *polsko-szwedzkiej operacji pod kryptonimem SIGISMUND*, realizowanej w okresie od września 2000 r do września 2004 r. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele policji i urzędu celnego Szwecji, funkcjonariusze Centralnego Biura Śledczego oraz Straży Granicznej biorący udział w operacji. Założeniem operacji było zwalczanie szeroko rozumianej przestępczości narkotykowej o zorganizowanym, międzynarodowym charakterze. Pierwotnie była ona ukierunkowana na rozpoznanie grup przestępczych, zajmujących się produkcją oraz przemytem amfetaminy do krajów skandynawskich, głównie Szwecji. Na potrzeby operacji wydziały techniki operacyjnej Policji w Warszawie, Gdańsku i Szczecinie zostały wyposażone w dodatkowy sprzęt komputerowy. Stworzona została centralna baza danych, która funkcjonowała w Wydziale XI CBS w Gdańsku. W bazie gromadzone były informacje o wytypowanych osobach i grupach przestępczych trudniących się przemytem amfetaminy do Skandynawii. Informacje te na bieżąco poddawane były analizie kryminalnej w oparciu o systemy przetwarzania danych. Kluczową rolę w analizie miała praca analityków szwedzkich i polskich oraz wzajemna wymiana informacji pomiędzy poszczególnymi współpracującymi funkcjonariuszami, która odbywała się w dużej części na telefon z pominięciem standardowych procedur. Pozwalało to na zdecydowane przyspieszenie działań. Operacja podzielona była na poszczególne etapy: gromadzenie informacji, analiza kryminalna, rozpracowanie grup przestępczych i czynności dynamiczne w ramach prowadzonych spraw. W późniejszym okresie poszerzono działania o rozpoznanie przemytu innych narkotyków poza amfetaminą.

W ramach prowadzonej operacji uzyskano następujące efekty:

- zrealizowano 65 spraw operacyjnych;
- rozpoznano 14 kanałów przerzutowych;
- zlikwidowano 1 laboratorium produkcji amfetaminy;
- zatrzymano 153 osoby.

Ujawniono przemyt:

- 256 kg amfetaminy;

- 30 kg haszyszu;
- 2,5 kg kokainy;
- 12 150 szt. extasy;
- 400 000 papierosów;
- 6500 l spirytusu;
- 5 szt. broni palnej.

W ramach operacji prowadzone były czynności symulacyjne polegające na obserwacji figuranta, trasy przejazdu z Polski do Szwecji przy wykorzystaniu połączeń promowych.

Łącznie zorganizowano 14 spotkań roboczych w których:

- dokonano analizy informacji zawartych w bazie danych;
- ustalano możliwości operacyjno-techniczne, co do przedsięwzięć wobec osób podejrzanych;
- omawiano nowe sprawy i problemy do realizacji;
- odbyto spotkania z prokuraturą w Gdańsku, na których omawiano tryb postępowania z osobami zatrzymanymi.

Oprócz tych szeroko zakrojonych działań realizowanych wspólnie, prowadzimy działania na terenie strefy nadgranicznej w ramach ogólnopojętego bezpieczeństwa i przeciwdziałania przestępczości narkotykowej. W czterech ostatnich latach (2002-2005) wzrosła liczba wykrywanych każdego roku przez naszych funkcjonariuszy przypadków posiadania narkotyków oraz zatrzymanych osób za przestępstwa związane z narkotykami. Bilans tych działań jest spory, gdyż funkcjonariusze MOSG ujawnili 174 przypadki i zatrzymali 224 osoby.

Sumując wysiłki i efekty Morskiego Oddziału Straży Granicznej w zwalczaniu nielegalnego przemytu narkotyków i środków psychotropowych mogę stwierdzić, że były możliwe między innymi dzięki dobremu współdziałaniu z Policją, Urzędem Celnym, a także odpowiednimi służbami innych państw. Prowadzone przez funkcjonariuszy MOSG rozpoznanie w pełni potwierdza kierunki i sposoby przemytu narkotyków przez Polskę do Europy Zachodniej oraz amfetaminy do Niemiec i Skandynawii. Procederem przemytu, produkcją i dystrybucją narkotyków zajmują się międzynarodowe grupy przestępcze o dużym stopniu zorganizowania. Narkotyki przemywane są różnymi sposobami. Przewożone są m.in. w odzieży, w bagażach, w skrytkach konstrukcyjnych wagonów i samochodów (bagażnikach, kołach zapasowych, pod tapicerką, w zbiorniku na paliwo). Ukrywane są w różnych

przewożonych towarach. Spore ilości narkotyków ujawniono i zabezpieczono podczas przeszukiwania pomieszczeń mieszkalnych Polaków, mieszkańców strefy nadgranicznej.

Z analiz rozpoznania tego rodzaju przestępczości wynika, że w nadchodzących latach problem narkotykowy będzie miał nadal tendencje wzrostowe.

Wykrywanie tych przestępstw w praktyce dokonywane jest wyłącznie poprzez stosowanie ofensywnych, złożonych metod operacyjnych przez Straż Graniczną, Policję i ABW, a także dzięki międzynarodowej współpracy wszystkich służb.

Kmdr mgr Marek ILNICKI

Por. mgr Izabela ZWIĄZEK

DZIAŁANIA MOSG W ZAKRESIE ZAPOBIEGANIA WYWOZOWI ZABYTKÓW PRZEZ GRANICĘ PAŃSTWOWĄ RP

W związku z występującym na granicy państwowej zagrożeniem niezgodnego z prawem wywozu zabytków z terytorium RP, terenowe organy Straży Granicznej, tj. Komendant Morskiego Oddziału SG oraz Komendanci Placówek MOSG podejmują szereg działań mających na celu zapobieganie temu zjawisku, należą do nich:

- wnikliwa kontrola graniczna wywozu przedmiotów zabytkowych pod kątem jego zgodności z obowiązującymi przepisami prawa;
- szkolenie personelu placówek SG z zakresu znajomości obowiązującego w tej materii stanu prawnego oraz najnowszego modus operandi, stosowanego przez przemytników dóbr kultury;
- udział funkcjonariuszy MOSG w krajowych i międzynarodowych konferencjach o przedmiotowej tematyce;
- współdziałanie z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Gdańsku, Wojewódzkim Komendantem Policji w Gdańsku i Dyrektorem Izby Celnej w Gdyni, a także bezpośrednio na szczeblu wykonawczym wymienionych organów.

Legitymacja prawna Straży Granicznej do zapobiegania nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę

Straż Graniczna RP to instytucja administracji publicznej, której głównymi zadaniami są ochrona granicy państwowej RP oraz organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego (art. 1 ust. 1 Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej). Przeciwdziałanie niezgodnemu z prawem wywozowi zabytków za granicę jest zadaniem realizowanym przez SG dodatkowo. Art. 1 ust. 2 pkt 4 ppkt c Ustawy o SG zawiera upoważnienie do rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń pozostających w związku z przemieszczaniem przez granicę państwową określonych towarów, w tym także dóbr kultury oraz ściganie sprawców przestępstw.

Podstawy prawne ochrony zabytków przed ich nielegalnym wywozem z kraju

Po przystąpieniu przez Polskę do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r., zagadnienia związane z ochroną zabytków i ich wywozem poza granice kraju regulowane są zarówno przez prawo krajowe, jak i europejskie. Tematykę ochrony zabytków i ich wywozu za granicę RP regulują następujące akty prawne:

- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz. U. Nr 84, poz. 789);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 124, poz. 1305);
- Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2002r., Nr 171, poz. 1396), która reguluje zagadnienia związane z wywozem za granicę materiałów archiwalnych, stanowiących narodowy zasób archiwalny.

Na gruncie prawa europejskiego wywóz dóbr kultury poza obszar Unii regulują:

- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 3911/92 z dnia 9 grudnia 1992 r. w sprawie wywozu dóbr kultury;
- Rozporządzenie Komisji (EWG) nr 752/93 z dnia 30 marca 1993 r. ustanawiające przepisy w celu wykonania rozporządzenia Rady (EWG) nr 3911/92 z dnia 9 grudnia 1992 r. w sprawie wywozu dóbr kultury (zmienione rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1526/98 z 16.07.1998 r. i Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 656/2004 z 07.04.2004 r.
- Dyrektywa 93/7 – dotycząca restytucji dóbr kultury.

Pojęcie „zabytek”

W rozumieniu ustawy o zabytkach i opiece nad zabytkami, pojęcie to oznacza *...nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia,*

których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ustawa rozróżnia 3 kategorie zabytków: nieruchomy, ruchomy i archeologiczny.

Wśród zabytków podlegających ochronie sprawowanej przez władze polskie wyróżnić należy dwie kategorie specjalne: materiały biblioteczne oraz materiały archiwalne wchodzące w skład narodowego zasobu archiwalnego. **Materiały biblioteczne** podlegają ochronie przed ich nielegalnym wywozem na gruncie ustawy o zabytkach i opiece nad zabytkami, natomiast **materiały archiwalne**, zgodnie z postanowieniami ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Według art. 1 tejże ustawy są to *...wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, korespondencja, dokumentacja finansowa, techniczna i statystyczna, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe oraz inna dokumentacja.... mająca znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej o działalności Państwa Polskiego, jego poszczególnych organów, ...jego stosunkach z innymi państwami, o rozwoju życia społecznego i gospodarczego*” itp.

W ustawodawstwie europejskim używany jest termin „dobro kultury”. Brak definicji legalnej utrudnia jednoznaczne określenie, jaki jest jego zakres. Czy dany przedmiot jest dobrem kultury stwierdzić można dopiero w drodze lektury dokumentów wykonawczych.

Nadmienić należy, że ustawa polska nie ogranicza zakresu swojego zastosowania do zabytków pochodzenia polskiego, a dotyczy ochrony zabytków tworzących dziedzictwo narodowe w ogólności. Traktuje raczej o przedmiotach uznanych na gruncie właściwych przepisów za zabytki i znajdujące się na terytorium RP legalnie.

Wywóz zabytków z Polski do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej

Wywozowi zabytków za granicę RP poświęcony został rozdział 5 ustawy. Przepisy tego rozdziału odnoszą się do zabytków ruchomych (ewentualnie do części zabytków nieruchomych). Przewidziany tu tryb postępowania dotyczy wywozu zabytków z terytorium RP i zawiera regulacje mające na celu przeciwdziałanie ich nielegalnemu charakterowi, a nie wywozowi w ogóle. Niektóre z zabytków są przecież jednocześnie dziełami sztuki i jako takie mogą być przedmiotem transakcji handlowej. Jednakże, ze względu na swój szczególny charakter, dzieła sztuki będące zabytkami należą do grupy towarów podlegającej ścisłej reglamentacji.

Kolejne przepisy zamieszczone w Rozporządzeniu Ministra Kultury w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę, odnoszą się do wywozu dóbr kultury z terytorium Polski na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Rozporządzenie normuje szczegółowy tryb składania wniosków i wydawania pozwoleń na wywóz zabytków za granicę. Analogiczne rozwiązania, odnoszące się do wywozu dóbr kultury poza terytorium Unii Europejskiej, zawiera Rozporządzenie nr 752/93, którego celem jest ujednoczenie procedur we wszystkich krajach członkowskich.

Rodzaje zezwoleń i organy uprawnione do ich wydawania

Zabytki mogą być wywożone z terytorium RP na stałe, bądź czasowo, na podstawie jednej z czterech kategorii zezwoleń:

- jednorazowego pozwolenia na stały wywóz zabytku za granicę;
- jednorazowego pozwolenia na czasowy wywóz zabytku za granicę;
- wielokrotnego pozwolenia indywidualnego na czasowy wywóz zabytku za granicę;
- wielokrotnego pozwolenia ogólnego na czasowy wywóz zabytków za granicę.

Pozwolenia na stały wywóz zabytków za granicę wydaje Minister Kultury. Pozostałe rodzaje pozwoleń wydaje wojewódzki konserwator zabytków. W dwóch przypadkach są to inne organy:

- na wywóz za granicę materiałów bibliotecznych pozwolenie wydaje dyrektor Biblioteki Narodowej;
- na czasowy wywóz za granicę materiałów archiwalnych pozwolenie wydaje naczelny dyrektor Archiwów Państwowych. Wywóz na stałe za granicę materiałów wchodzących w skład narodowego zasobu archiwalnego jest zabroniony.

Pozwolenia wydawane przez polskie organy odpowiadają treścią i formą pozwoleńm wydawanym w innych państwach członkowskich UE. Jest to wymóg nałożony rozporządzeniem nr 3911/92. Rozporządzenie nr 752/93, określające tryb wydawania pozwoleń, przewiduje ich trzy rodzaje:

- pozwolenie standardowe (odpowiadające jednorazowemu pozwoleńm na wywóz zabytku za granicę);

- szczególne pozwolenie otwarte (odpowiadające wielokrotnemu pozwoleniu indywidualnemu na czasowy wywóz zabytku za granicę);
- ogólne pozwolenie otwarte (odpowiadające wielokrotnemu pozwoleniu ogólnemu na czasowy wywóz zabytków za granicę).

Pozwolenia wydają właściwe organy państw członkowskich na zasadach podobnych do zawartych w polskiej ustawie.

Przedmioty nie wymagające uzyskiwania pozwolenia na wywóz

Przedmioty nie wymagające uzyskiwania pozwolenia na wywóz (wymienione w art. 59 ust. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) to:

- zabytki nie wpisane do rejestru, mające nie więcej niż 55 lat;
- zabytki, będące obiektami techniki, nie wpisane do rejestru, mające nie więcej niż 25 lat;
- zabytki przywiezione z zagranicy, które są objęte procedurą odprawy czasowej w rozumieniu art. 137 Wspólnotowego Kodeksu Celnego;
- zabytki przywiezione z zagranicy przez osoby korzystające z przywilejów lub immunitetów dyplomatycznych, w tym przywiezione w celu urzędzenia wewnątrz przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych;
- dzieła twórców żyjących;
- materiały biblioteczne powstałe po 31 grudnia 1948 r.;
- inne przedmioty o cechach zabytków, nie będące zabytkami.

Przepis ten nie ma zastosowania do zabytków, które wpisane zostały do inwentarza muzeum lub wchodzi w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Nie są one bowiem zamieszczane w rejestrze zabytków i nie podlegają ochronie z tym związanej. Wywóz tego rodzaju zabytków każdorazowo wymaga uzyskiwania zezwolenia.

W przypadku, gdy osoba (instytucja) zamierza wywieźć za granicę zabytek, który nie podlega obowiązkowi uzyskiwania pozwolenia, czy też przedmiot o cechach zabytku, powinna uzyskać zaświadczenie wojewódzkiego konserwatora zabytków stwierdzające, że przedmiot ten nie wymaga zezwolenia na wywóz za granicę. Przepis ten wychodzi naprzeciw potrzebom organów granicznych i ma na celu ułatwienie im pracy.

Zaświadczenia takiego nie wymagają jedynie materiały biblioteczne powstałe po 31 grudnia 1948 r., jeżeli nie ma wątpliwości co do czasu ich powstania.

Obowiązki wywoźącego zabytek za granicę

Aby zabytek mógł być wywieziony za granicę musi na to pozwalać jego stan zachowania. Na osobie, bądź instytucji ubiegającej się o wydanie pozwolenia, ciąży następujące obowiązki:

- udzielenie rękojmi, że zabytek nie ulegnie zniszczeniu lub uszkodzeniu i zostanie przywieziony do kraju przed upływem terminu ważności pozwolenia;
- zawiadomienie w przeciągu 14 dni właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o przywiezieniu zabytku do kraju;
- na wezwanie organu wydającego pozwolenie, udostępnienie zabytku w celu dokonania oględzin.

Organ wydający pozwolenie może je cofnąć w przypadku, gdy stan zachowania zabytku uległ pogorszeniu lub wyszły na jaw nowe fakty i okoliczności świadczące, że wnioskodawca nie daje należytej rękojmi.

Odpowiedzialność karna za niezgodny z prawem wywóz zabytku za granicę

Zgodnie z postanowieniami art. 109 ustawy, odpowiedzialności karnej podlega osoba, która bez pozwolenia wywozi zabytek za granicę, lub po wywiezieniu go za granicę nie sprowadza do kraju w okresie ważności pozwolenia.

Wobec sprawcy można orzec karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Ponadto, w pierwszym przypadku sąd orzeka, a w drugim może orzec nawiązkę na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami. Sąd może także orzec przepadek zabytku, chociażby nie stanowił on własności sprawcy.

Obowiązki organów służb granicznych w zakresie wywozu zabytków i dóbr kultury

Do obowiązków ciężących na organach celnych w zakresie wywozu zabytków i dóbr kultury należą:

- przyjęcie zgłoszenia wywozowego od osoby (instytucji) przewożącej zabytek i sprawdzenie, czy informacje podane na zgłoszeniu odpowiadają podanym w pozwoleniu na wywóz oraz podjęcie odpowiednich środków celem identyfikacji zabytku;
- poświadczenie dokonania zgłoszenia celnego na odwrocie pozwolenia na wywóz albo uzyskanie zaświadczenia, że zabytek lub przedmiot o cechach zabytków nie wymaga pozwolenia;
- niezwłoczne powiadomienie wojewódzkiego konserwatora zabytków o fakcie nie przywiezienia zabytku do kraju w okresie ważności pozwolenia.

Ostatni z obowiązków jest aktualny również w przypadku SG.

Współpraca międzynarodowa w zakresie zwalczania przemytu zabytków

W związku z faktem, że przestępczość w zakresie zabytków ma często zorganizowany, międzynarodowy charakter, niezbędna staje się międzynarodowa współpraca państw.

W dniach 3-5 listopada 2004 r. w Szczytnie odbyła się międzynarodowa konferencja służb policyjnych i granicznych poświęcona zwalczaniu przestępczości w zakresie zabytków. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele 19 państw, także przedstawiciel Morskiego Oddziału Straży Granicznej.

Z danych Interpolu¹ za rok 2004 wynika, że dobra kultury najczęściej kradzione są w następujących państwach (dane pochodzą z oficjalnych statystyk krajowych):

- Francja – 9135;
- Niemcy – 2508;
- Rosja – 1687;
- Włochy 1559;
- Polska – 946;
- Węgry – 869;
- Czechy – 620.

Na szczególną uwagę zasługuje tu wysokie, piąte miejsce zajmowane przez nasz kraj. Skupiający 80 państw Interpol wypracował narzędzia proponowane państwom borykającym się z problemem przestępczości przeciwko zabytkom. Należą do nich:

¹ Dane przedstawione przez przedstawiciela Interpolu na konferencji.

- sieć telekomunikacyjna zawierająca zdjęcia skradzionych dzieł sztuki z całego świata;
- folder zawierający najbardziej poszukiwane dzieła sztuki, publikowany przez Interpol;
- komputerowa baza danych przeznaczona dla policjantów i służb granicznych;
- komputerowy program EASY FORM, dający możliwość kierowania zapytań w konkretnych przypadkach oraz przesyłania fotografii;
- witryna internetowa obsługiwana przez Sekretariat Generalny Interpolu (www.interpol.int/public)

Polska jest również stroną kilku porozumień międzynarodowych dotyczących ochrony zabytków, w tym konwencji paryskiej dotyczącej środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury z 17 listopada 1970 r.², która zawiera rozwiązania zastosowane w większości przez Francję.

Przeciwdziałanie niezgodnemu z prawem wywozowi zabytków podejmowane przez organy SG, w tym przez komendanta MOSG

W celu przeciwdziałania niezgodnemu z prawem wywozowi zabytków za granicę komendant główny Straży Granicznej współdziała z innymi organami administracji publicznej stopnia krajowego, a komendanci oddziałów Straży Granicznej z wojewódzkimi przedstawicielami tych organów.

Wynikiem współdziałania na szczeblu krajowym jest podpisane 03.11.2004 r. porozumienie pomiędzy Ministrem Finansów, Ministrem Kultury, Komendantem Głównym Policji i Komendantem Głównym Straży Granicznej. Jego odpowiednikiem na szczeblu wojewódzkim jest podpisane 07.02.2005 r. porozumienie między Dyrektorem Izby Celnej w Gdyni, Pomorskim Konserwatorem Zabytków w Gdańsku, Pomorskim Komendantem Wojewódzkim Policji w Gdańsku i Komendantem Morskiego Oddziału Straży Granicznej w sprawie zwalczania nielegalnego wywozu za granicę i przywozu z zagranicy zabytków.

Współpraca pomiędzy wymienionymi organami ma na celu udzielenie wzajemnej pomocy w zakresie czynności kontrolnych, wymiany informacji oraz szkolenia i wymiany doświadczeń. W praktyce ma ona polegać na udzielaniu przez przedstawiciela wojewódzkiego konserwatora zabytków konsultacji organom Straży Granicznej w przypadku ujawnienia nielegalnego wywozu i przywozu zabytków lub dokumentów, które budzą wątpliwości co do ich autentyczności, a także na udzieleniu pomocy w zakresie identyfikacji i

² Dz. U. z dnia 30 maja 1974 r. Nr 20, poz. 106.

oceny zatrzymanych zabytków. Natomiast Straż Graniczna ma przekazywać konserwatorowi wszelkie informacje nt. zabytków wywiezionych za granicę niezgodnie z przepisami.

Ponadto, w ramach współdziałania z innymi instytucjami, w 2005 r. przedstawiciele Morskiego Oddziału Straży Granicznej wzięli udział w:

- międzynarodowej konferencji pt. „Prawnokarna ochrona dziedzictwa kulturowego”, która odbyła się z inicjatywy Prokuratury Apelacyjnej w Gdańsku w dniach od 30 maja do 1 czerwca 2005 r.
- konferencji pt. „Bezpieczna Polska” w ramach Międzynarodowych Targów Gdańskich „Baltic Military Expo 2005”, która odbyła się w dniach 23-24 czerwca 2005 r.
- spotkaniach z wojewódzkim konserwatorem zabytków w Gdańsku, mających na celu skorelowanie zadań obu instytucji w przypadku ujawnienia próby przemytu zabytku przez granicę RP.

W wyniku realizacji wyżej wymienionych zadań w zakresie zapobiegania niezgodnemu z prawem wywozowi zabytków za granicę, w 2005 r. w placówkach MOSG odnotowano 8 przypadków usiłowania niezgodnego z prawem wywozu zabytku za granicę. Siedem prób miało miejsce w przejściu granicznym Gdańsk - Rębiechowo, jedna na bazie promowej w Gdyni. Cztery przypadki dotyczyły zabytkowych ikon, dwa skrzypiec, pozostałe zabytkowych biblii, broni oraz banknotu i monet. Wszystkie zabytkowe przedmioty ujawniono na lotnisku podczas kontroli bezpieczeństwa bagażu podręcznego bądź głównego. Zabytkową biblię wykryto podczas kontroli samochodu podróżnego udającego się promem do Szwecji.

Przypadki te pozwalają zatem na stwierdzenie, że zagrożenie niezgodnego z prawem wywozu zabytków za granicę jest realne w strefie służbowej odpowiedzialności Morskiego Oddziału Straży Granicznej.

Kmdr por. dr Grzegorz GORYŃSKI

PODUSZKOWCE DO OCHRONY MORSKIEJ GRANICY RP

Do Morskiego Oddziału Straży Granicznej im. płk. Karola Bacza w Gdańsku 3 i 17 marca 2006 r. dostarczono dwa poduszkowce projektu GRIFFON 2000 TD, zbudowane przez firmę Griffon Hovercraft Limited z Wielkiej Brytanii. Są to pierwsze tego typu jednostki w Polsce. Po przeszkoleniu załóg, trafią one do służby na Zalew Wiślany i Zatokę Gdańską.

Poduszkowce projektu GRIFFON 2000 TD o numerach burtowych SG - 411 i SG - 412 przeznaczone są do działań patrolowo-interwencyjnych Straży Granicznej, akcji poszukiwawczo-ratowniczych na morskich wodach wewnętrznych i morzu terytorialnym oraz do transportu funkcjonariuszy.

Umowę na budowę dwóch takich jednostek podpisali 13 lipca 2005 r. kontradmirał Konrad Wiśniowski, komendant MOSG i Graham Gifford z Griffon Hovercraft Limited w Wielkiej Brytanii. Zakończenie budowy i dostarczenie do MOSG przewidziano w czasie 12 miesięcy od podpisania umowy.

Budowa tych nowoczesnych jednostek wynika z przyjętej do realizacji w czerwcu 1999 r. przez kierownictwo Straży Granicznej „Koncepcji ochrony morskiego odcinka granicy państwowej i sprawowania nadzoru nad polskimi obszarami morskimi”. Przewiduje ona wieloletnie zamierzenia inwestycyjne, m.in. budowę zintegrowanego (zautomatyzowanego) systemu radarowego nadzoru polskich obszarów morskich, zakup statków powietrznych i nowych jednostek pływających.

Poduszkowce, które po raz pierwszy w historii polskich formacji granicznych weszły do eksploatacji, działały będą przez cały kalendarzowy rok: w warunkach zimowych na lodzie stałym i pokruszonym, w okresie letnim na płytkiej wodzie, a także w rejonach porośniętych sitowiem i w terenie bagnisto-podmokłym. Ich eksploatacja jest możliwa w porze dziennonocnej (przy ograniczonej widoczności), w przedziale temperatur powietrza od minus 35°C do plus 35°C, na akwenach w odległości do 20 mil morskich od brzegu.

Ponadto poduszkowce przystosowane są do holowania innego środka pływającego o masie całkowitej do 2,5 t oraz do podejmowania ludzi z wody, jak również wprowadzania i transportu dwóch pojazdów jednośladowych z lądu i na ląd. Będą one także bardzo ważnym

elementem uzupełniającym system ratownictwa i poszukiwań, szczególnie w przypadkach powodzi i podtopień terenów depresyjnych.

Poduszkowiec GRIFFON 2000 TD Mk III ma następujące parametry:

- długość całkowita – 12,7 m (kadłub sztywny 11,9 m);
- szerokość całkowita – 6,10 m (kadłub sztywny 4,76 m);
- wysokość całkowita – 3,93 m;
- maksymalna prędkość całkowita na lądzie – 15 w;
- maksymalna prędkość całkowita na wodzie przy pełnym obciążeniu – 30 w;
- autonomiczność – 10 godzin;
- maks. wysokość przeszkód pokonywanych przez poduszkowiec – 0,73 m;
- maksymalny ciężar poduszkowca (załadowany) – 7500 kg;
- maksymalna ładowność – 2000 kg;
- autonomiczność – 10 godz;
- liczba załogi – 3 osoby;
- liczba pasażerów – 12 osób;
- dop. siła wiatru w których poduszkowiec może być eksploatowany – 7^oB;
- zużycie paliwa przy prędkości marszowej – 45 kg/mtg.

Kadłub – konstrukcja poduszkowca składa się z kadłuba głównego, który jest uformowany w postaci krypy (łodzi płaskodennej) i wykonany z płaskich arkuszy blachy ze stopu aluminium klasy morskiej. Kadłub podzielony jest (poprzecznymi grodziami przednimi i tylnymi) na trzy oddzielne przedziały:

- 1) przedział pasażerski (ładunkowy) połączony;
- 2) przedział wentylatora (dmuchawy);
- 3) przedział silnikowy.

W części dziobowej i rufowej kadłuba zamocowane są zbiorniki paliwa (dziobowy i rufowy). Kadłub posiada cztery punkty przystosowane do podnoszenia poduszkowca przy pomocy dźwigu, przy czym pary tych punktów unoszenia stanowią zarazem punkty podnośnikowe. Do kadłuba przymocowane są cztery knagi (2 dziobowe i 2 rufowe) przeznaczone do cumowania lub holowania. Jednostka posiada demontowane boczne pokłady, co pozwala zmniejszyć jej szerokość podczas transportu kołowego na specjalnej przyczepie .

Fartuch – część zewnętrzna fartucha gumowego wykonana jest z nylonu pokrytego neoprenem, natomiast pod fartuchem zewnętrznym znajdują się specjalnie skonstruowane segmenty z nylonu pokrytego naturalną gumą. Wszystkie elementy składowe fartucha są wymienne bez potrzeby podnoszenia jednostki. Materiał użyty do produkcji fartucha jest wynikiem lat rozwoju i jest najlepszym materiałem odpornym na zużycie i niską temperaturę.

Kabiny: sterówka i kabina pasażersko-towarowa. W kabinie sterówki jest dobra widoczność w każdym kierunku. Okna wykonane są ze szkła klejonego i wyposażone w elektryczny system ogrzewania przedniej szyby i dwóch okien bocznych. Wyposażone są też w wycieraczki i system splukujący. Przed sternikiem znajduje się ergonomicznie zamontowany pulpit sterowniczy. Tu również umieszczono awaryjne wyłączniki paliwa i prądu. W sterówce dla załogi przewidziano trzy amortyzowane fotele kubełkowe posiadające trzypunktowe pasy bezpieczeństwa. Sterówka wyposażona jest także w system klimatyzacyjny AC7 zainstalowany na dachu oraz w wydzielone miejsce do przechowywania pirotechniki, wyposażenia ratunkowego, lojki i przyrządów nawigacyjnych. Na dachu kabiny zamontowany jest składany maszt do zawieszania flag nawigacyjnych. W kabinie pasażerskiej znajduje się 12 skierowanych do środka demontowalnych siedzeń z dwupunktowymi pasami. W kabinie po wymontowaniu siedzeń można załadować do 2 ton ładunku. Zamontowane duże okna poliwęglanowe dają doskonałą widoczność pasażerom. Umieszczono tu również zamykane szafki do przechowywania wyposażenia ratunkowego dla pasażerów. Podłoga pokryta jest warstwą antypoślizgową. Kabina ma zdejmowaną sekcję. Wyjścia oznakowane zgodnie z przepisami IMO A760. Tylne okno kabiny typu „wypychane” umożliwi ewakuację w razie niebezpieczeństwa.

Na poduszkowcu znajdują się też dwa niezależne systemy ogrzewania kabiny, jeden pobiera ciepło z systemu chłodzenia silnika, drugi – niezależny od pracy silnika – ogrzewany jest systemem Ebespacher – diesla. Na końcu sekcji kabiny znajduje się miejsce zewnętrzne na przechowanie dwóch rowerów lub jednego motocykla. Poduszkowiec posiada specjalną rampę na wyprowadzanie motocykla. Kabina z każdej strony wyposażona jest w drzwi na zawiasach, unoszone do góry, typu „skrzydło mewy”. Panele sufitowe i tylne są izolowane celem redukcji hałasu wewnętrznego i temperatury otoczenia urządzeń.

Silnik – poduszkowiec jest wyposażony w silnik marki Deutz BFM1015CP V6. Jest to 6-cylindrowy silnik Diesla z bezpośrednim wtryskiem, chłodzony wodą, z turbodoładowaniem o mocy 440 KM (330 kW) przy prędkości obrotowej 2100 obr./min. Silnik, układ napędowy i wentylator (dmuchawa) unoszenia zamontowane są na ramie pomocniczej, która może zostać wymontowana jako jeden zespół, lub też sam silnik można wymontować, pozostawiając ramę

w jednostce. Moc potrzebną do układów unoszenia pobiera się z przedniej części wału korbowego silnika. Wentylator (dmuchawa) unoszenia jest zamontowany w taki sposób, iż jego wał jest poziomy i jest on napędzany przez pas zębaty. Napęd pędnika pobierany jest z tylnej części silnika poprzez element odbiorczy napędu znajdujący się w obudowie dzwonowej. Napęd przenoszony jest zębatym pasem napędowym na pędnik przez poziomy wałek ułożyskowany.

Wentylator i śmigło – Poduszkowiec posiada wentylator wznosu, typu odśrodkowego o średnicy 1 m, wykonany z aluminium klasy morskiej oraz hydrauliczne czteropłatowe drewniane śmigło napędu Hoffmanna o średnicy 2 m, o zmiennym skoku, znajdujące się w kanale, napędzane z silnika przez pasy transmisyjne. Zmiana skoku jest dokonywana hydraulicznie, a położenie sterowane jest za pomocą kabli Teleflex. Kanał pędnika jest wykonany z kompozytu GRP z kevlarem i zbrojony włóknem węglowym. Na poduszkowcu zamontowana jest siatka ochronna zabezpieczająca przed kontaktem ze śmigłem.

System elektryczny – Na poduszkowcu znajduje się 24V instalacja elektryczna prądu stałego, zasilana z alternatora o napięciu 24V 140A, który ładuje 2 pary akumulatorów 12V 95A, znajdujących się w 2 oddzielnych przedziałach akumulatorów GRP z tyłu kabiny, w skrzynkach zabezpieczonych przed korozją. Oba te zespoły są połączone dając napięcie 24V. W kabinie sterówki znajduje się akumulator 24V 20A zapewniający zasilanie awaryjne przez 4 godziny radia VHF oraz oświetlenia nawigacyjnego i awaryjnego. Na poduszkowcu zainstalowano wyłącznik zabezpieczający do odłączania silnika rozrusznika i odłączający doprowadzanie prądu z akumulatora do głównych odbiorników elektryczności.

System przeciwpożarowy – W komorze silnika znajduje się elektrycznie uruchamiany system gaszenia silnika z zastosowaniem gaśnic Pyrogenu. Oprócz tego w wyposażeniu silnika znajduje się ręczny sprzęt gaśniczy (6 gaśnic proszkowych 2 kg i 2 gaśnice proszkowe 6 kg). Nad silnikiem zamontowano nastawny detektor ciepła z lampką sygnalizacyjną (ostrzegawczą), umieszczoną przed dowodzącym. W kabinie są ręczne gaśnice: 2 suche proszkowe 4 kg i 1 gaśnica CO₂ 2 kg.

System osuszania zęz – Woda zęzowa z przedziału silnikowego odprowadzana jest za pomocą 2 pomp elektrycznych, wybieranych przez 2 wyłączniki elektryczne zainstalowane na tablicy przyrządów. Wyłącznik pływakowy włącza kontrolkę alarmową na panelu sterowania w przypadku wysokiego poziomu wody w zęzie i automatycznie włącza jedną z pomp zęzowych. Z kabiny pasażerskiej pompą zęzową ręczną znajdującą się na prawej burcie tylnej kabiny. Komory wypornościowe mają luki inspekcyjne umożliwiające dostęp i odpływ wody.

Dodatkowo poduszkowiec jest wyposażony w:

- kompas magnetyczny typu Silva 70 dla jednostek szybkich;
- kompas elektroniczny KVH zintegrowany z radarem;
- radar nawigacyjny typu Simrad RA83/P łącznie z procesorem RP100A, panel sterowania ROP100A z 6kW podstawą, KPM20 ekranem i z zamontowaną 122 cm anteną;
- radar typu Simrad CE44 ze zintegrowaną echosondą oraz GPS navigator z anteną i ploterem; echosonda działa tylko w przypadku, gdy poduszkowiec jest w ruchu;
- odbiornik DGPS typu Simrad 12 jest zainstalowany łącznie z interfejsem do radaru i plotera ekranu nawigacyjnego;
- mapa elektroniczna C-map NT cartridge polskiego wybrzeża;
- odbiornik radiowy UKF Motorola do podłączenia do częstotliwości Straży Granicznej;
- radio Sailor RT4822 z DSC w komplecie z zestawem mocującym do pulpitu, N420 konwentor zasilania, antena i głośnik;
- dwa przenośne radioodbiorniki typu Jotron TR20 GMDSS VHF;
- radiopława awaryjna typu Jotron EPIRB Tron 40S/FB5;
- cyfrowy automatyczny system nagrywający Communica dla wszystkich rozmów;
- 5-kierunkowy system interkomu Communica Seatalk z 5 stanowiskami łącznie z zestawami na głowy, podłączone do radia VHF i radia SG;
- 2 obrotowe reflektory-szperacze (mały i duży);
- komplet świateł nawigacyjnych;
- 2 kotwice – główna i zapasowa, łańcuch i lina nylonowa;
- przenośna toaleta;
- tratwa ratunkowa RFD Surviva na 16 osób z zestawem ratunkowym typu B-Pack, zamocowana na bocznym pokładzie;
- system podejmowania rozbitków z wody typu „drabinka Jacobs”

Budowa przebiegała pod nadzorem Polskiego Rejestru Statków. Konstrukcja poduszkowca zbudowana jest zgodnie ze standardami Lloyds Register of Shipping Special Service Draft Rulet (przepisy dla specjalnych jednostek pływających).

Koszt budowy poduszkowców wyniósł 1,9 mln euro i został sfinansowany ze środków funduszu Schengen.

Warto dodać, że poduszkowce tego projektu eksploatowane są przez służby graniczne Łotwy, Estonii, Finlandii i Szwecji. Użytkowane są także przez siły zbrojne Wielkiej Brytanii w Iraku. Potwierdziły one swoją niezawodność techniczną i zyskały wysoką ocenę przydatności do działań.

Kpt. mgr Bartosz RUTKIEWICZ

**KONCEPCJA WYKORZYSTANIA PODUSZKOWCÓW
W OCHRONIE GRANICY PAŃSTWOWEJ
(WYBRANE PROBLEMY)**

Jednostki interwencyjno-patrołowe typu poduszkowiec będą przeznaczone do działań interwencyjno-patrołowych, transportowych oraz ratowniczych na morskich wodach wewnętrznych, morzu terytorialnym oraz na terenach do nich przyległych, w rejonach porośniętych sitowiem, w terenie bagnistym oraz na akwenach płytkowodnych, a w warunkach zimowych także na lodzie. Będą one wykorzystywane przez okres cały rok, w dzień i w nocy, a także w warunkach ograniczonej widoczności.

Miejsce bazowania

W wyniku przeprowadzonej analizy przez zespół ds. opracowania koncepcji wykorzystania poduszkowca w ochronie granicy państwowej¹ (zwany dalej zespołem) uznano, że ze względu na wielkość rejonu Zalewu Wiślanego, nieekonomicznym byłoby operowanie na nim dwóch poduszkowców. Przyjęto, że jeden z nich będzie realizował zadania głównie w rejonie Zatoki Gdańskiej, drugi natomiast w rejonie Zalewu Wiślanego. Wskazane założenie stanowiło podstawę do określenia miejsc bazowania poduszkowców. Docelowym miejscem bazowania poduszkowca operującego w rejonie Zalewu Wiślanego będzie port w miejscowości Piaski. Głównym czynnikiem przemawiających za tą lokalizacją jest bezpośrednia bliskość granicy państwowej, co umożliwi odpowiednio szybkie podjęcie działań interwencyjnych. W bazie konieczne jest stworzenie zaplecza socjalno-biurowego oraz technicznego (odpowiedni slip, hala do garażowania jednostki, zaplecze warsztatowe itp.), w celu utrzymania właściwego stanu gotowości do prowadzenia działań granicznych.

Poduszkowiec operujący w rejonie Zatoki Gdańskiej będzie bazował docelowo w porcie Gdańsk, za czym przemawia możliwość utworzenia odpowiedniego zaplecza logistycznego

¹ Koncepcja została opracowana przez zespół oficerów MOSG w listopadzie 2005 r. na podst. Decyzji Komendanta MOSG Nr 191 z 03.11.2005 r. w sprawie powołania w MOSG zespołu do opracowania koncepcji wykorzystania poduszkowców w ochronie granicy państwowej.

na terenie Kaszubskiego Dywizjonu SG, w oparciu o częściowo już istniejąca infrastrukturę. Ponadto można wykorzystać funkcjonujące zabezpieczenie fizyczne ochrony obiektów KdSG.

Należy podkreślić, że infrastruktura oraz wyposażenie miejsc bazowania poduszkowców powinny podlegać konsultacji z producentem jednostek, między innymi w celu zachowania warunków gwarancji, bądź też uzyskania porad praktycznych pod kątem realizacji przedsięwzięcia. W związku z powyższym, wskazane byłoby rozważenie możliwości przeprowadzenia konsultacji z producentem pod kątem uzyskania akceptacji dla budowanych miejsc bazowania.

Zadania

Przedstawione poniżej zdania zostały opracowane z uwzględnieniem docelowych miejsc bazowania jednostek typu poduszkowiec. Do czasu zakończenia prac nad bazami docelowymi, jedna z jednostek bazujących w KdSG będzie mogła realizować zadania w rejonie Zalewu Wiślanego w formie patrolowania, przebazowując się uwzględniając śródlądowe drogi wodne łączące port w Gdańsku z Zalewem Wiślanym.

Docelowo, służba graniczna z wykorzystaniem poduszkowców będzie pełniona przez załogi w formie dyżurów całodobowych, przez cały rok. Jednostki typu poduszkowiec będą stacjonowały we wskazanych powyżej miejscach bazowania razem z jednostkami hybrydowymi, a użycie danego typu jednostki przez załogę dyżurną uwarunkowane będzie charakterem zdarzenia wymagającego interwencji. Grupy kontrolne składały się będą z dwóch lub więcej funkcjonariuszy PSG, a w razie potrzeby Samodzielnej Kompanii Odwodowej (SKO). Stosownie do potrzeb, w skład grupy kontrolnej mogą wchodzić funkcjonariusze SKO lub innych współpracujących służb. Wykorzystanie poduszkowca wymagać będzie ścisłej współpracy pomiędzy granicznymi jednostkami organizacyjnymi.

Zaplanowanie do służby na Zalewie Wiślanym jednostki interwencyjno-patrolowej typu poduszkowiec, zakładające przede wszystkim pełnienie służby granicznej i prowadzenie działań w warunkach zalodzenia, ma na celu uzupełnienie wyposażenia funkcjonariuszy MOSG w tym rejonie. Wprowadzenie do służby w roku 2005 pojazdu obserwacyjnego oraz włączenie do systemu ochrony granicy państwowej Zautomatyzowanego systemu radarowego nadzoru polskich obszarów morskich (ZSRN), wyposażonego w urządzenia optoelektroniczne (światło dzienne i termowizyjne) oraz wykorzystywanie statku powietrznego SG umożliwia prowadzenie skutecznej obserwacji obszaru Zalewu Wiślanego. Włączenie poduszkowców do

służby pozwoli na podejmowanie interwencji bezpośrednio na Zalewie Wiślanym przez cały rok. Dotyczy to nie tylko okresu zimowego i prowadzenia działań granicznych na lodzie, ale również pozostałych pór roku, w tym szczególnie rejonów niedostępnych dla dotychczas eksploatowanych jednostek pływających (np. porośniętych sitowiem i terenów bagnistych).

Głównym zadaniem poduszkowców będzie podejmowanie działań w wypadkach usiłowania lub dokonania przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom, a także podejmowanie interwencji w sytuacjach naruszania obowiązujących przepisów prawa. Oprócz realizacji funkcji prewencyjnej, załoga prowadzić będzie rozpoznanie graniczne, na bieżąco współdziałając ze służbami dyżurnymi g.j.o., operatorami ZSRN oraz statkiem powietrznym SG.

Do zadań interwencyjno-patrolowych realizowanych z wykorzystaniem jednostek typu poduszkowiec należy zaliczyć w szczególności prowadzenie działań granicznych samodzielnie lub we współdziałaniu z innymi jednostkami, poprzez:

- patrolowanie polskich obszarów morskich wraz z terenami przyległymi, a także innych miejsc, zgodnie z wyznaczonym rejonem realizacji zadań oraz prowadzenie ich rozpoznania, w celu:
 - zapewnienia nienaruszalności granicy państwowej, w szczególności przeciwdziałania nielegalnej migracji, przemytowi środków psychotropowych, materiałów niebezpiecznych, broni i towarów objętych podatkiem akcyzowym;
 - wykrywania, rozpoznawania i określania charakteru działań jednostek pływających, innych środków transportu oraz osób;
 - sprawowania nadzoru nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przepisów obowiązujących na tych obszarach, w zakresie określonym odrębnymi przepisami;
 - identyfikowania celów wykrytych samodzielnie, przez statek powietrzny SG, jednostki pływające SG, system ZSRN, pojazd obserwacyjny lub w inny sposób;
- kontrolę jednostek pływających, innych środków transportu i osób na polskich obszarach morskich, terenach do nich przyległych, a także w innych miejscach, zgodnie z wyznaczonym rejonem realizacji zadań;
- przyjmowanie na pokład i transport zatrzymanych osób i rzeczy;
- prowadzenie pościgu za jednostkami pływającymi, innymi środkami transportu i osobami, na polskich obszarach morskich, a także terenach przyległych;
- eskortowanie i asystowanie statków i innych środków transportu;

- udział w akcjach poszukiwania i ratowania życia ludzkiego.

Gotowość do działań

W związku z nowatorskim charakterem realizowanego przedsięwzięcia, co związane jest przede wszystkim z brakiem doświadczeń w zakresie wykorzystywania w służbie jednostek typu poduszkowiec oraz specyfiką operacji wprowadzania i wyprowadzania poduszkowca do bazy i z bazy, charakteryzującą się między innymi potrzebą użycia wyciągarek, niemożliwe jest obecnie dokładne wskazanie czasu gotowości poduszkowca. Zostanie on precyzyjnie określony po przeprowadzeniu pierwszych prób i zdobyciu pierwszych doświadczeń praktycznych z oddanymi do użytku jednostkami. Należy dążyć do wyznaczenia jak najkrótszego czasu gotowości.

Rejon działania

Przedstawione poniżej rejon wykorzystania jednostek typu poduszkowiec zostały opracowane z uwzględnieniem docelowych miejsc bazowania w portach Gdańsk i Piaski.

Poduszkowiec bazujący w porcie Gdańsk będzie wykorzystywany w rejonie:

- morza terytorialnego (12 Mm);
- morskich wód wewnętrznych, a w szczególności trudnodostępnych miejsc Zatoki Puckiej, Zatoki Gdańskiej, red portów Gdańsk i Gdynia, kanałów portowych i kotwicowisk;
- terenów przyległych do morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego, w tym np. brzegu morskiego, rzek i ich ujść, trzcinowisk, płycizn, terenów podmokłych i bagnistych.

Poduszkowiec bazujący w porcie Piaski będzie wykorzystywany w rejonie:

- morskich wód wewnętrznych, tj. na polskiej części Zalewu Wiślanego, a w szczególności w trudnodostępnych miejscach Zalewu, w tym trzcinowiskach, płyciznach, w rejonach podmokłych i bagnistych;
- terenów przyległych do Zalewu, a w tym jego brzegu, rzek i ich ujść.

Ponadto, poduszkowce będą wykorzystywane w rejonie śródlądowych dróg wodnych łączących Zalew Wiślany z portem Gdańsk. W przypadku zaistnienia takiej potrzeby,

poduszkowce będzie można wykorzystywać poza wskazanym powyżej rejonem działania, zgodnie z ich możliwościami.

Załoga

Uzgodniono, że poduszkowce zostaną sklasyfikowane jako jednostki pływające III kategorii typu poduszkowiec. Poduszkowce wraz z załogami zostaną włączone w strukturę organizacyjną Kaszubskiego Dywizjonu SG. Jednostka typu poduszkowiec będzie obsługiwana przez 3-osobową załogę: dowódca, zastępca dowódcy (nawigator z umiejętnością manewrowania jednostką) oraz mechanik (wszystkie etaty chorążego). W wyniku ustaleń z Urzędem Morskim w Gdyni uzyskano informację, że w przypadku podjęcia decyzji o wydaniu karty bezpieczeństwa przez administrację morską, członkowie załogi muszą posiadać przynajmniej następujące specjalistyczne kwalifikacje morskie:

- dowódca – morski sternik motorowodny (na morzu terytorialnym) lub starszy sternik motorowodny (na morskich wodach wewnętrznych);
- zastępca dowódcy – sternik motorowodny;
- mechanik – mechanik motorowodny.

Ze względu na wyposażenie poduszkowców w sprzęt GMDSS i radar nawigacyjny, dowódcy winni być przeszkoleni na kursie operatora łączności bliskiego zasięgu oraz wykorzystania radaru/ ARPA na poziomie operacyjnym.

Przewiduje się pełnienie służby z wykorzystaniem poduszkowców w systemie zmianowym, przez całą dobę i cały rok. Założenie to wskazuje na potrzebę wyznaczenia docelowo kilka składów załogowych na jeden poduszkowiec. Dana załoga dyżurna będzie wykorzystywała do realizacji zadań, w miarę możliwości i stosownie do posiadanych uprawnień, poduszkowiec lub też jednostkę hybrydową, odpowiednio do warunków hydrometeorologicznych (z uwzględnieniem warunków zalodzenia), rejonu prowadzenia działań, charakteru zaistniałego zdarzenia, które wymaga interwencji.

Przeglądy okresowe, doraźne oraz codzienna obsługa techniczna poduszkowców będą realizowane zgodnie z zaleceniami producenta. Koszty eksploatacji będą wynikały z norm eksploatacyjnych określonych przez producenta.

Kmdr por. dr Grzegorz Goryński

„SKYTRUCK” DO OCHRONY GRANICY RP NA BAŁTYKU

Od marca tego roku pojawił się na niebie kolejny samolot noszący oznakowanie Straży Granicznej RP. Jest to samolot patrolowy PZL M28 05 „Skytruck” zbudowany dla Morskiego Oddziału Straży Granicznej im. płk. Karola Bacza przez Polskie Zakłady Lotnicze w Mielcu i przeznaczony jest do ochrony morskiego odcinka granicy morskiej, nadzoru nad polskimi obszarami morskimi oraz do zadań poszukiwawczo-ratowniczych, patrolowo-rozpoznawczych i transportowych. Otrzymał on numer rejestracyjny SN – 60YG.

Kadłub

Jest to całkowicie metalowy, zastrzałowy jednopłat (w układzie górnopłata) z podwójnym usterzeniem pionowym i stałym podwoziem trójkołowym z przednim kołem sterowanym. Wyposażony został w dwa silniki turbośmigłowe (ze swobodną turbiną) T6A-65B (firmy PRATT & WHITNEY CANADA) o mocy maks. 1100 SHP (moc użytkowa) i pięciopłatowe śmigła HC-B5MP-3D (firmy HARTZELL PROPELLER INC. USA) przestawiane w chorągiewkę i rewers. Posiada własne źródła zasilania w postaci dwóch zabudowanych akumulatorów umożliwiających rozruch silników niezależnie od zasilania naziemnego. Skrzydło samolotu jest dzielone, dwudźwigarowe, składające się z centroplata i dwóch skrzydeł doczepnych. Wyposażone w bogatą mechanizację: dwie sekcje slotów, spoilery, lotki i klapy.

W przedniej części kadłuba znajduje się kabina dla dwóch pilotów, oddzielona od kabiny pasażerskiej przegrodą. W kabinie pilotów prawe okno stanowi jednocześnie awaryjny luk umożliwiający opuszczenie kabiny. Kabina pasażerska (maks. dla 19 pasażerów) znajduje się w środkowej części kadłuba i kończy lukiem wyjściowym, którego dwa wzdłużne skrzydła otwierają się do wewnątrz. W niej umieszczono pojedyncze i podwójne fotele, które można zdemontować lub złożyć wzdłuż ścianek kabiny. Wejście i wyjście z samolotu umożliwiają schodki wychylane na zewnątrz po otwarciu luku wejściowego. W przedniej części kadłuba, z lewej strony zamontowano drzwi boczne służące załodze, będące jednocześnie lukiem awaryjnego opuszczania samolotu. Ponadto między wręgami 17 i 19 umieszczone są awaryjne wyjścia z kabiny pasażerskiej samolotu. Samolot wyposażony jest w instalacje

ogrzewania i wentylacji kabin, instalację przeciwooblodzeniową wlotów powietrza do silników, łopat śmigieł szyb przednich i odbiorników ciśnienia powietrza. Wyposażony jest także w urządzenia pilotażowe i radiowo - nawigacyjne, umożliwiające loty w warunkach VFR (przepisy wykonywania lotów z widocznością ziemi) i IFR (przepisy wykonywania lotów według wskazań przyrządów) w dzień i w nocy.

Dane samolotu PZL M28 05 „S”:

- długość – 13,10 m;
- wysokość – 4,90 m;
- szerokość skrzydła – 22,06 m;
- średnica śmigła – 2,820;

Podstawowe dane i osiągi:

- dopuszczalna masa – 7500 kg;
- maks. prędkość lotu – 355 km/h;
- długotrwałość lotu – 6 godz.;
- maks. zasięg – 1450 km;
- załoga – 4 funkcjonariuszy.

Wyposażenie specjalne służące do ochrony granicy morskiej:

- radar ARS 400 M;
- system FLIR;
- skaner IR/UV (promieniowanie podczerwone i ultrafioletowe);
- reflektor poszukiwawczy SX – 16 Nightsun;
- pasywny noktowizor lotniczy PNL – 3;
- radioboja TRON30S MKII/MB3;
- system poszukiwania i detekcji rozbitków CHELTON;
- radiotelefon GM 360;
- radiostacja awaryjna 503 -18;
- tratwa ratownicza AREOLITE 6;
- 3 tratwy ratownicze SARF7R.

W odróżnieniu od samolotów PZL M28 05 „standardowych”, budowanych z przeznaczeniem do przewozu pasażerów lub ładunków, samolot PZL M28 05 - „SG” dla Straży Granicznej przeznaczony jest przede wszystkim do patrolu morskiego. Jego wyposażenie specjalne, służące do rozpoznania morskiego, pozwala na wykonanie misji w zakresie:

- ochrony morskiego odcinka granicy RP i wybrzeża;
- patrolowania polskich obszarów morskich, szczególnie Wyłącznej Strefy Ekonomicznej, ochrony stref gospodarczych i łowisk;
- działań poszukiwawczych i ratowniczych;
- wykrywania zanieczyszczeń i plam oleju.

Główne składniki Systemu Rozpoznania Morskiego:

1. Systemy wykrywające:

- radar ARS – 400M współpracujący ze skanerem IR/UV, kamerą TV i aparatem fotograficznym;
- system obserwacji lotniczej (FLIR) z kamerą termowizyjną do obserwacji nocnej;
- system poszukiwania rozbitka Chelton,
- system komunikacji.

2. System dowodzenia, sterowania i komunikacji:

- stanowisko operatora radaru i kamery termowizyjnej;
- system komunikacji.

Radar ARS 400M służy do:

- wykrywania obiektów na powierzchni morza i na ziemi;
- wykrywania plam zanieczyszczeń na powierzchni morza oraz zjawisk pogodowych;
- wykrywania linii brzegowej.

System FLIR służy do prowadzenia misji rozpoznawczo-poszukiwawczych i ratowniczych. Umożliwia wykrywanie i śledzenie celów w warunkach ograniczonej widoczności (noc lub trudne warunki pogodowe). Zawiera w sobie:

- czujniki podczerwieni o wysokiej rozdzielczości i czułości, umożliwiające rozpoznawanie w nocy: statków, pojazdów i ludzi;
- system automatycznego przeszukiwania obrazu i śledzenia celów;
- kolorową kamerę TV z płynną zmianą powiększenia (zoom) do obserwacji dziennych;
- możliwość ciągłego zapisu wysokiej jakości obrazu (magnetowid JVC SR – L910E).

Skaner IR/UV przeznaczony jest do mapowania rozlanych plam ropy naftowej lub innych zanieczyszczeń na powierzchni morza. Posiada możliwość obserwacji różnicy temperatur na powierzchni wody, a otrzymane obrazy są wysokiej rozdzielczości. Skaner IR/UV działa w

zakresie promieniowania podczerwonego (IR) i ultrafioletowego (UV). Dane z obserwacji prezentowane są na monitorze radaru w czasie rzeczywistym, jako przesuwająca się mapa. Wymiary obrazów są automatycznie korygowane w zależności od wysokości. Obróbka cyfrowa wykonywana jest przez centralny procesor.

Ponadto na wyposażeniu samolotu znajduje się aparat fotograficzny do wykonywania zdjęć wysokiej rozdzielczości. Środki na sfinansowanie budowy i wyposażenia tego samolotu pochodzą z funduszy Schengen.

Załoga samolotu PZL M28 05 „Skytruck”, realizując zadania patrolowo-obszernacyjne na polskich obszarach morskich i strefie wybrzeża, współpracowała będzie m.in. z: funkcjonariuszami granicznych jednostek organizacyjnych MOSG, jednostek pływających i statków powietrznych Straży Granicznej oraz z innymi instytucjami zapewniającymi bezpieczeństwo oraz praworządność na tych obszarach.

Tadeusz GRUCHALLA

**15 LAT STRAŻY GRANICZNEJ
KALENDARIUM MORSKIEGO ODDZIAŁU SG**

1991

16 maja. Powołana zostaje Komenda Główna Straży Granicznej oraz trzynaście oddziałów, w tym Kaszubski Oddział SG. Nowa formacja ma policyjny charakter i jest jednocześnie częścią administracji państwowej typu specjalnego. Komendantem oddziału zostaje ppłk Tadeusz Kaczyński. Formacja zostaje podporządkowana resortowi spraw wewnętrznych.

18 czerwca. Na mocy porozumienia ministrów: obrony narodowej oraz spraw wewnętrznych następuje przyjęcie sił i środków z Morskiej Brygady Okrętów Pogranicza. Marynarka Wojenna przekazuje 35 jednostek pływających wraz z wyposażeniem oraz 70% stanu etatowego marynarzy służby zasadniczej.

1 sierpnia. Na terenie Kaszubskiego Dywizjonu Straży Granicznej w Gdańsku Westerplatte kmdr dypl. Ludwik Siwek melduje zakończenie działalności Morskiej Brygady Okrętów Pogranicza, a kmdr dypl. Stanisław Lisak rozpoczęcie funkcjonowania Morskiego Oddziału Straży Granicznej.

1992

3 kwietnia. Na gdyńskim Skwerze Kościuszki zostaje uroczyście wcielony do służby SG-312 eks. „Kaper 2”, jednostka zbudowana na zamówienie gdyńskiego Urzędu Morskiego. Łącznie urzędy te przekazały MOSG pięć jednostek.

2 czerwca. MOSG funkcjonuje w całkowicie zmienionej strukturze organizacyjnej. Odtąd na wybrzeżu morskim powstaje jednolita konstrukcja SG, w jej efekcie – nowoczesny system ochrony morskiej granicy.

17-19 czerwca. W ramach współpracy międzynarodowej przebywa w MOSG delegacja US Coast Guard z admirałem Williamem Kimem na czele z dowódcą Straży Przybrzeżnej USA.

1993

12 marca. Funkcjonariusze MOSG z SG-312 i SG-323 używają na Bałtyku uzbrojenia pokładowego. Duński kuter KR-180 bez wymaganej zgody poławia ryby w polskiej Wyłącznej Strefie Ekonomicznej. Załoga nie reaguje na sygnały wzywające do zatrzymania. Dopiero użycie uzbrojenia pokładowego powstrzymuje Duńczyków przed próbą ucieczki. W

ładowni znajduje się ok. 5 ton świeżych dorszy. Kuter zostaje aresztowany i doprowadzony do portu w Ustce.

17 czerwca. Po raz pierwszy w historii MOSG do Gdańska zawija okręt Straży Przybrzeżnej USA „Gallatin” pod dowództwem kmdr. Paula Reagana. Załoga uczestniczy na Westerplatte w uroczystości nadania i poświęcenia sztandaru MOSG.

15 lipca. Statek bandery cypryjskiej „TRAWE NOMAD” zanieczyszcza wody Bałtyku. Do działań skierowana zostaje jednostka SG-150. Statek usiłuje uciec. Skutkuje dopiero ostrzeżenie o użyciu broni. Zostaje aresztowany i przekazany inspekcji morskiej UM w Gdyni.

1 września. Pierwszym duszpasterzem MOSG zostaje wiceoficjał Gdańskiego Trybunału metropolitalnego ks. Ryszard Preuss. Nowy Ośrodek Duszpasterski MOSG tymczasowo przydzielony zostaje do Dekanatu Marynarki Wojennej.

1994

18 stycznia. W gdyńskim terminalu kontenerowym funkcjonariusze MOSG, wspólnie z UOP i UC, ujawniają na statku „Lublin II” 517,8 kg kokainy.

17 lutego. Komendant główny Straży Granicznej podpisuje porozumienie o współpracy z dowódcą Marynarki Wojennej. Sankcjonuje ono szczegółową organizację i sposób współdziałania w zakresie ochrony granicy państwowej na morzu. Wykonawcą jest MOSG.

1-16 czerwca. Funkcjonariusze jednostek pływających MOSG biorą udział w polsko-amerykańskim szkoleniu. Wykładowcami są byli oficerowie z Mobilnej Grupy Szkoleniowej Obrony Wybrzeża USA.

1 lipca. Powstaje Dekanat Straży Granicznej. Jego dziekanem jest ks. kpt. dr Kazimierz Tuszyński, proboszcz parafii personalnej SG w Kętrzynie. W struktury Dekanatu Straży Granicznej włączony zostaje Ośrodek Duszpasterski MOSG.

20-22 listopada. Na zaproszenie komendanta MOSG w Gdańsku przebywa delegacja policji szwedzkiej okręgu Blekinge. Przewodniczy jej Kjell Magnusson, szef policji wojewódzkiej w Karlskronie.

1995

22 marca. Delegacja Straży Granicznej Węgier przebywa w ramach współpracy międzynarodowej w MOSG. Przewodniczy jej gen. bryg. Balans Novaky.

23 maja. Funkcjonariusze Pomorskiego Oddziału Straży Granicznej w Świnoujściu na polskim kutrze GDA-21 wykrywają 9162 kg haszyszu.

25 maja. Załoga SG-311 zatrzymuje na Bałtyku litewski kuter rybacki LBB-6950 nielegalnie połowiący w polskiej Wyłącznej Strefie Ekonomicznej. W jego ładowni funkcjonariusze ujawniają blisko 5,5 tony dorszy i ponad pół tony wątroby dorszowej. Kuter zostaje aresztowany.

28 maja. Z kinstonów statku „Caraipe”, który wpłynął do gdańskiego portu, funkcjonariusze MOSG wydobywają 221 kg kokainy.

15 września. Jednostka pływająca SG-311 opuszcza gdański port i udaje się do Bałtijska. Została zaproszona do złożenia wizyty w Federacji Rosyjskiej przez dowódcę morskich sił kaliningradzkiej Grupy Wojsk Ochrony Pogranicza, kapitana I rangi Olega Iwanowicza Furkało.

1996

8 lutego. Delegacje policji Królestwa Szwecji goszczą na terenie MOSG. Obserwuje się odąd proces powolnej, ale systematycznej wymiany informacji.

3-4 maja. W Visby trwa Konferencja Szełów Rządów Państw Regionu Morza Bałtyckiego. Powód – narastające zagrożenie przestępczością transgraniczną w regionie Bałtyku. Przyjęta zostaje deklaracja z Visy. Dokument zawiera ogólne założenia rozwoju współpracy pomiędzy Strażą Graniczną, policją, urzędami migracyjnymi i Strażą Ochrony Wybrzeża.

24 maja. Na zaproszenie komendanta MOSG do Gdańska przybywają przedstawiciele służb granicznych: Niemiec, Danii, Szwecji, Litwy i Rosji.

25 maja. Z udziałem wicepremiera Grzegorza Kołodki, wiceministra spraw wewnętrznych i administracji Andrzeja Ankiewicza, komendanta głównego SG Jana Wojcieszczuka i wojewody elbląskiego Zdzisława Olszewskiego, w Elblągu odbywa się uroczyste otwarcie nowej Granicznej Placówki Kontrolnej.

5 sierpnia. W Kaszubskim Dywizjonie SG następuje uroczyste przekazanie policji granicznej Republiki Litwy dziewięciu kutrów pościgowych typu „Szkwał”.

2 września. Kmdr ppor. Jacek Światowski zostaje komendantem Kaszubskiego Dywizjonu SG.

27 września. Komendant MOSG podpisuje porozumienie o wzajemnej współpracy z Polskim Ratownictwem Okrętowym.

1997

3 maja. Kmdr Stanisław Lisak otrzymuje z rąk prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego nominację na stopień kontradmirała.

12 sierpnia. Ostatni funkcjonariusze MOSG powracają z południa kraju, gdzie podczas akcji przeciwpowodziowej ewakuowali setki powodzian i chorych oraz dostarczali zaopatrzenie w leki.

22-23 października. W komendzie MOSG przebywa 33 funkcjonariuszy Straży Przybrzeżnej Szwecji. Współpraca międzynarodowa ma już charakter intensywnych roboczych spotkań.

13-24 października. Instruktorzy US Coast Guard z centrum szkolenia w Yorktown w stanie Wirginia szkolą funkcjonariuszy MOSG w Gdańsku.

15-19 października. W kościele p.w. św. Jadwigi w Gdańsku Nowym Porcie odbywają się rekolekcje połączone z wizytą obrazu Matki Bożej Częstochowskiej - Hetmanki Żołnierza Polskiego.

5 listopada. Do MOSG po raz pierwszy przybywa grupa ekspertów Komisji Europejskiej do spraw zabezpieczenia granic.

17 listopada. Wicepremier, minister spraw wewnętrznych i administracji Janusz Tomaszewski spotyka się w Gdańsku z kierownictwem MOSG.

25 listopada. O powstaniu i aktywizacji morskiego przejścia granicznego w gminie portowej, procedurach oraz uwarunkowaniach jego działalności dyskutują przedstawiciele nadmorskich samorządów terytorialnych z oficerami MOSG.

Listopad. Podczas spotkania Grupy Ekspertów w Finlandii (Espoo) z udziałem komendanta MOSG zaprezentowany zostaje program organizacji współpracy i kontroli granicznej w regionie Morza Bałtyckiego. Podjęta zostaje decyzja o utworzeniu Międzynarodowego Centrum Koordynacyjnego. Państwo obejmujące na rok przewodnictwo staje się MCK.

1998

2 marca. Delegacja Bundesgrenschutzu (Straży Granicznej RFN) na czele z Joachimem Felberem i policji RFN pod przewodnictwem Jerka Hansena rozpoczyna czterodniową wizytę roboczą w MOSG.

18 marca. Kierownictwo MOSG uczestniczy w Neustadt w spotkaniu przedstawicieli służb granicznych. Przyjęta zostaje propozycja Finlandii dotycząca przeprowadzenia międzynarodowego ćwiczenia pod kryptonimem „Monitor”. Polegać ma na skrytej obserwacji wytypowanych czterech statków.

13-18 maja. Funkcjonariusze MOSG na Bałtyku uczestniczą w operacji pod kryptonimem „Baltic Guard 98”. Operacja wykazuje brak spektakularnych wyników, ale wzbogaca o nowe doświadczenia.

22 maja. Dwóch tonących żeglarzy z jachtu „Orion” ratuje załoga SG-003 patrolująca w Górkach Zachodnich – ujście Wisły Śmiałej.

18 czerwca. Funkcjonariusze MOSG na Bałtyku używają broni pokładowej. Duński statek handlowy West, nie poddając się odprawie granicznej, wyszedł z portu. Nie skutkują flaga LIMA i wystrzelone zielone naboje sygnałowe. Oddanych zostaje 5 strzałów ostrzegawczych. Skutkują.

24 czerwca. Załoga SG-003 ratuje życie w Górkach Zachodnich tonącemu 14-letniemu chłopcu, który wypadł z małej łodzi żaglowej do morza.

8 sierpnia. Javier Solana, sekretarz generalny NATO, przebywa na terenie KdSG w Gdańsku Westerplatte. Odwiedza m.in. jednostkę pływającą SG-311.

1 września. Premier Jerzy Buzek przyjeżdża do KdSG. Komendant MOSG kontradm. Stanisław Lisak zapoznaje szefa rządu z zadaniami MOSG.

21 października. Minister spraw wewnętrznych i administracji Janusz Tomaszewski odwołuje ze stanowiska komendanta MOSG kontradm. Stanisława Lisaka. Na to stanowisko powołuje kmdr. por. Konrada Wiśniowskiego, komendanta PdSG w Świnoujściu.

1999

22 stycznia. Kontradm. Stanisław Lisak, komendant MOSG żegna się z mundurem.

23 marca. W Gdyni funkcjonariusze MOSG udaremniają przemyt 17 292 litrów spirytusu o wartości 1 mln 200 tys. zł. Kontrabanda zawinęła na pokładzie statku Lauren.

17 kwietnia. W MOSG przebywa wicepremier, minister spraw wewnętrznych i administracji Janusz Tomaszewski. W KdSG spotyka się z kadrą kierowniczą. Kmdr por. Konrad Wiśniowski, komendant MOSG, omawia realizację zadań, przedstawia organizację MOSG.

25 czerwca. Komendant główny SG Marek Bieńkowski akceptuje wypracowaną przez zespół oficerów SG „Koncepcję ochrony morskiego odcinka granicy państwowej i sprawowania nadzoru nad polskimi obszarami morskimi”.

29 czerwca. W MOSG odbywa się polsko-szwedzka konferencja na temat działań policyjnych w przypadkach katastrof i morskich akcji ratowniczych.

31 grudnia. Następuje przekazanie GPK SG w Elblągu z MOSG do Warmińsko-Mazurskiego Oddziału SG.

2000

1 stycznia. Zniesione zostają cztery Graniczne Placówki Kontrolne w: Dziwnowie, Darłowie, Łebie i Helu oraz Bałtycki Dywizjon SG w Kołobrzegu. Utworzone zostają trzy nowe

strażnice SG w: Rewalu, Darłowie i w Gdańsku. Siły i środki Bałtyckiego Dywizjonu przejmuje Pomorski Dywizjon SG.

29 kwietnia. MOSG przyjmuje pierwszą jednostkę typu SAR-1500. Otrzymuje numer burtowy SG-211 i nazwę „Strażnik 1”.

6 czerwca. Rada Ministrów przyjmuje inicjatywę SG o konieczności wybudowania wspólnego dla służb systemu obserwacji polskich obszarów morskich.

9 lipca. MOSG otrzymuje drugą jednostkę typu SAR-1500. Dostaje numer burtowy SG-212 i nazwę „Strażnik 2”.

4 października. W mieszkaniu na gdańskiej Zaspie funkcjonariusze MOSG ujawniają 1 246 300 doskonale podrobionych dolarów amerykańskich oraz 13 231 sztuk fałszywych banknotów o nominale 20 zł. Zatrzymują 28-letniego mieszkańca Gdańska.

20-22 listopada. Funkcjonariusze MOSG przebywają w Karlskronie na drugim międzynarodowym seminarium technicznym. Prezentowane są morskie systemy dozoru radiolokacyjnego.

16 listopada. Naczelnny Inspektor Lotnictwa Służb Porządku Publicznego wydaje zgodę na rozpoczęcie działalności lotniczej Wydziału Lotniczego MOSG w Gdańsku.

21 grudnia. Minister spraw wewnętrznych i administracji oraz komendant główny Straży Granicznej przekazują komendantowi MOSG samolot Mewa M-20.

2001

15 lutego. Samolot MOSG PZL M-20 Mewa odbywa pierwszy lot operacyjny w ochronie morskiej granicy Polski.

27 lutego. Trzydniową wizytę w MOSG rozpoczynają eksperci Komisji Europejskiej w ramach Misji Horyzontalnej.

19-20 czerwca. Pod kryptonimem „Zatoka Pomorska 2001” odbywa się pierwsze w historii lądowo-morskie ćwiczenie polskich i niemieckich służb granicznych.

22 czerwca. W centrum Helu uroczyste odsłonięta zostaje tablica upamiętniająca bohaterską obronę Półwyspu Helskiego przez żołnierzy IV batalionu Korpusu Ochrony Pogranicza „Hel” i funkcjonariuszy Straży Granicznej komisariatów „Hel” i „Goszczyno”.

9 lipca. Komendant MOSG kieruje grupę 50 funkcjonariuszy wraz z samochodami do zwalczania skutków powodzi w Pruszczu Gdańskim i Gdańsku.

2 sierpnia. Funkcjonariusze MOSG wspólnie z celnikami zatrzymują samolot typu Piper PA-28R-20AT noszący amerykańską rejestrację cywilną. Jego wartość wynosi 100 tys. USD. Został sprowadzony bez opłat celnych.

23-25 sierpnia. Mewa bierze udział w obchodach Święta Lotnictwa „Swedish Coast Guard”, które odbywają się na lotnisku Skavsta pod Sztokholmem i w Nykopping.

8 września. Załoga SG-005 z KdSG uczestniczy w akcji ratowniczej na Zalewie Wiślanym. Odnaleziony zostaje wycieńczony członek załogi jachtu „Dzika Mrówka”. Przewieziony do Strażnicy SG w Krynicy Morskiej otrzymuje pomoc.

1 grudnia. Zgodnie z ustawą o bezpieczeństwie morskim powołana zostaje Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa, zwana służbą SAR. Komendant MOSG, kmdr Konrad Wiśniowski, wchodzi w skład Rady SAR.

2002

31 stycznia. Kmdr Włodzimierz Gryz, zastępca komendanta MOSG, kończy służbę w Gdańsku. Minister spraw wewnętrznych i administracji Krzysztof Janik mianuje go na stanowisko komendanta Podlaskiego Oddziału SG w Białymstoku.

23 maja. Kmdr Konrad Wiśniowski, komendant MOSG, otrzymuje z rąk prezydenta RP nominację na stopień kontradmirała.

24 maja. Z trzydniową wizytą do Gdańska przypluwa niemiecka jednostka Bredstedt (BG 21). To druga wizyta jednostki niemieckiej SG w MOSG.

25 maja. W Gdańsku odbywają się centralne obchody Święta Straży Granicznej. Obowiązki gospodarza pełni komendant MOSG, kontradm. Konrad Wiśniowski.

14 czerwca. Polska Straż Graniczna przejmuje po Estonii przewodnictwo w ramach konferencji szefów służb granicznych, stając się Międzynarodowym Centrum Koordynacyjnym. Centrum zostaje utworzone w komendzie MOSG.

15 października. Strażnica SG i Graniczna Placówka Kontrolna we Władysławowie zostają połączone w jeden organ Straży Granicznej pod nazwą Graniczna Placówka Kontrolna we Władysławowie.

Grudzień. Funkcjonariusze MOSG uczestniczą na Bałtyku w międzynarodowym ćwiczeniu sztabowym pod kryptonimem „Baltic Challenge 2002”.

2003

2 stycznia. Następuje połączenie podległych MOSG wybranych strażnic z granicznymi placówkami kontrolnymi w jeden organ SG. Powstają w Kołobrzegu, Ustce, Gdańsku, Darłowie i Łebie.

8 lutego. Pod Myśliborzem funkcjonariusze MOSG z kołobrzesckiej GPK wspólnie z policjantami wykrywają w pomieszczeniach piwnicznych 189 200 paczek papierosów bez polskich znaków skarbowych akcyzy o wartości ok. 1 miliona złotych.

25 lutego. W ramach współdziałania z Marynarką Wojenną komendant MOSG zawiera porozumienie z szefem Ośrodka Zabezpieczenia Hydrometeorologicznego Centrum Operacji Morskich Marynarki Wojennej.

30 maja. Ministrowie: spraw wewnętrznych i administracji, infrastruktury oraz obrony narodowej podpisują porozumienie w sprawie współpracy w opracowaniu koncepcji oraz tworzeniu Zintegrowanego Zautomatyzowanego Systemu Radiolokacyjnego Nadzoru Polskich Obszarów Morskich.

25 i 26 czerwca. Po raz pierwszy w Polsce (w Gdańsku) odbywają się obrady Konferencji Szefów Służb Granicznych Państw Regionu Morza Bałtyckiego. Następuje podsumowanie polskiej prezydencji. Szefowie decydują o przyszłości systemu wymiany informacji.

29 i 30 lipca. Kilkunastu funkcjonariuszy MOSG uczestniczy na Bałtyku w kursie zwalczania terroryzmu morskiego.

15-17 sierpnia. Trwa niemiecko-polska operacja lądowo-morska w zakresie przeciwdziałania przerzutowi nielegalnych imigrantów przy pomocy jednostek sportowo-żeglarskich, kutrów rybackich oraz barek.

30 września. W MOSG przebywa komisja ds. europejskich Parlamentu Krajowego Wolnego Miasta Hanzeatyckiego Hamburga. Zapoznaje się z systemem zarządzania ochroną granicy.

1 października. Ppor. Ewa Zamorowska zostaje naczelnikiem Wydziału Finansów. Po raz pierwszy w historii MOSG stanowisko naczelnika wydziału powierzone zostaje kobiecie.

Październik. Ukazuje się 10 numer „Przeglądu Morskiego”, miesięcznika wydawanego przez dowództwo MW, w całości poświęcony problematyce MOSG.

6-7 listopada. W Gdańsku przebywają ministrowie spraw wewnętrznych Polski, Litwy, Łotwy, Estonii, Słowacji i Węgier. Omawiają możliwości ścisłej współpracy w działaniach zmierzających do dostosowania ochrony przyszłych zewnętrznych granic Unii Europejskiej do wymogów Układu z Schengen.

8-10 grudnia. Narodowe Centrum Koordynacyjne Polski uczestniczy w międzynarodowym morskim ćwiczeniu sztabowym pod kryptonimem „Baltic Star 2003”.

2004

1 stycznia. Ministerialne rozporządzenie zmienia terytorialny zasięg działania MOSG. W skład MOSG włączone zostają dwie GPK: w Elblągu i w Świnoujściu.

14 lutego. Podpisana zostaje umowa na budowę pilotażowego odcinka ZSRN.

18 marca. 7 rybaków z kutra KOŁ-71 zostaje uratowanych na Bałtyku w wyniku sprawnej akcji poszukiwawczo-ratowniczej przeprowadzonej przez Morską Służbę Poszukiwawczą i

Ratownictwa, Morski Oddział Straży Granicznej, Marynarkę Wojenną oraz kutry rybackie DAR-49 i DAR-25.

1 maja. Polska wstępuje do Unii Europejskiej. Morski Oddział SG zaczyna pełnić istotną rolę w skutecznej ochronie polskiej i zarazem zewnętrznej granicy UE.

12 maja. „Nowe granice – nowe wyzwania” – to nazwa międzynarodowej konferencji, która odbywa się w Sopocie z udziałem komendanta MOSG, kontradm. Konrada Wiśniewskiego.

23-25 czerwca. MOSG prezentuje się na VII Bałtyckich Targach Militarnych „BALT MILITARY EXPO 2004” oraz Targach Ratownictwa i Bezpieczeństwa „SAFETY 2004”.

13 lipca. Do portu w Świnoujściu, na zaproszenie komendanta MOSG, przybywa delegacja przedstawicieli Niemieckiej Policji Granicznej. Przewodzi jej prezydent Policji Granicznej Prezydium Północ, gen. Rainer Ohlsen. Zaprezentowane zostają formy współpracy obu służb w ochronie polsko-niemieckiej granicy państwowej.

22 października. MOSG otrzymuje cztery łodzie projektu SŁP-3100. Będą wykorzystywane do przewozu grup kontrolnych z jednostek patrolowych na kontrolowane statki.

5 listopada. Morski Oddział SG otrzymuje imię pułkownika Karola Bacza, żołnierza Legionów Polskich, oficera odrodzonego Wojska Polskiego, Korpusu Ochrony Pogranicza, Straży Granicznej i Wojsk Ochrony Pogranicza. Akt nadania imienia podpisał minister spraw wewnętrznych i administracji Ryszard Kalisz. W Komendzie MOSG odbywa się z tej okazji uroczysty apel z udziałem komendanta głównego SG gen. dywizji Józefa Klimowicza, wojewody pomorskiego Cezarego Dąbrowskiego, biskupa gdańskiego Zygmunta Pawłowicza, szefa sztabu Marynarki Wojennej kontradm. Henryka Sołkiewicza i najbliższej rodziny płk. Karola Bacza. Odsłonięta zostaje tablica pamiątkowa przed budynkiem komendy.

19 listopada. W Gdańsku zostaje podpisany protokół uzgodnień pomiędzy Policją, MOSG, Żandarmerią Wojskową, Strażą Ochrony Kolei o współdziałaniu służb na rzecz poprawy bezpieczeństwa na obszarach kolejowych.

2005

4 kwietnia. Na Zalewie Wiślanym funkcjonariusze KdSG ratują życie dwom rozbitkom, obywatelom Federacji Rosyjskiej.

11 kwietnia. Kontradm. Konrad Wiśniowski, komendant MOSG, uroczyście promuje 121 funkcjonariuszy MOSG, absolwentów 8-miesięcznego szkolenia w Centralnym Ośrodku Szkolenia SG w Koszalinie.

13 lipca. Kontradmirał Konrad Wiśniowski, komendant MOSG i Graham GIFFORD z Griffon Hovercraft Limited (Wielka Brytania) podpisują umowę na wykonanie dwóch

poduszkowców projektu GRIFFON 2000TD. Jednostki przeznaczone mają być do działań patrolowo-interwencyjnych Straży Granicznej, akcji poszukiwawczo-ratowniczych oraz transportowych.

28-30 września. Pod dowództwem kmdr. por. Jacka Grzesiaka, na zaproszenie kierownika Morskiego Urzędu Bundespolizei (BPOL) Kaya Frommholza, w Neustadt przebywa z roboczą wizytą załoga SG-312.

25 listopada. Grupa 92 funkcjonariuszy służby kandydackiej kończy pełnienie służby w MOSG i odchodzi do rezerwy. To ostatnia grupa zwalnianych funkcjonariuszy służby kandydackiej. Od jutra Straż Graniczna staje się formacją wyłącznie zawodową.

2006

17-18 stycznia. Na zaproszenie komendanta, kontradm. Konrada Wiśniowskiego, z dwudniową roboczą wizytą przybywa w MOSG prezydent Prezydium Północ Policji Federalnej Niemiec Joachim Franklin. Towarzyszy mu kierownik Morskiego Urzędu Policji Federalnej w Neustadt Frank Goerke. Celem jest podsumowanie dwustronnej współpracy między MOSG i BPOL w 2005 r. oraz ustalenie wspólnych przedsięwzięć na ochranianym odcinku polsko-niemieckiej granicy.

3 marca. Do MOSG dostarczony zostaje pierwszy z dwu zamówionych poduszkowców zbudowanych przez firmę Griffon Hovercraft Limited z Wielkiej Brytanii. To pierwsza tego typu jednostka w Polsce. Zakup finansuje Unia Europejska.

17 marca. Do MOSG trafia drugi poduszkowiec. Ćwiczenia na nowych jednostkach kontynuują funkcjonariusze MOSG.

27-30 marca. Do Gdańska przylatuje samolot PZL M28 05 „Skytruck”, przeznaczony do zadań patrolowo-rozpoznawczych i ratowniczych morskiego odcinka granicy państwowej i nadzoru nad polskimi obszarami morskimi. Maszynę testują piloci producenta. Trwa testowanie systemów wykrywczych. Samolot ma trafić do Wydziału Lotniczego MOSG.

5-8 kwietnia. Do MOSG przyjeżdżają eksperci Unii Europejskiej. Dokonują misji ewaluacyjnej Schengen – „Granice Morskie”. Oceniana jest ochrona przez MOSG morskiego odcinka granicy państwowej.

**MARITIME DIVISION OF THE BORDER GUARD (MOSG)
named after COL KAROL BACZ**

RADM Konrad WIŚNIEWSKI

Introduction

CDR dr Grzegorz GORYŃSKI

Col. Karol Baczk Maritime Division of the Border Guard in the security system of the Republic of Poland

CDR dr Grzegorz GORYŃSKI

LCDR Wojciech HENINBORCH (MA)

LT JG Anna LEWCZYK (MA)

The Schengen Treaty. New challenges for the personnel of the MOSG

RADM Konrad WIŚNIEWSKI

The cooperation between the Border Guard, the Customs Service and the Police in fighting narcotic crime with in the Polish maritime border.

CAPT Marek ILNICKI (MA)

LT JG Izabela ZWIĄZEK (MA)

Antics smuggling prevention

CDR dr Grzegorz GORYŃSKI

Air cushion craft protecting the Polish maritime border

LT Bartosz RUTKIEWICZ (MA)

Use of air cushion craft in protection of national border

CDR dr Grzegorz GORYŃSKI

„Skytruck” securing the Polish border on the Baltic

LCDR Adam KRYSIEWICZ

Translation to English

ARTICLES SUMMARIES

CDR dr Grzegorz GORYŃSKI

Col. Karol Bacz Maritime Division of the Border Guard in the security system of the Republic of Poland

The author have presented the main tasks and authority of the Border Guard, its organizational structure, the most frequent threats experienced by its personnel and their successes in preventing illegal migration and smuggle. Also presented was the important, for the security of Poland, matter of cooperation between the MOSG and other services and institutions within the frames of the system.

CDR dr Grzegorz GORYŃSKI

LCDR Wojciech HENINBORCH (MA)

LT JG Anna LEWCZYK (MA)

The Schengen Treaty. New challenges for the personnel of the MOSG

The authors have presented the general concept of the Schengen Treaty and what it dictates in the matter of personal control on the outer borders of the Area. They have also discussed the legal gains of the Treaty. The last part of the article comprises the scope of preparations of the Polish Border Guard, and within that – the Col. Karol Bacz Maritime Division of the Border Guard, to join the Schengen Treaty.

RADM Konrad WIŚNIEWSKI

The cooperation between the Border Guard, the Customs Service and the Police in fighting narcotic crime with in the Polish maritime border.

The security is one of the key objectives of the Maritime Division of the Border Guard's activities. It is derived from the legislative tasks of the Border Guard. The MOSG, because of the characteristics of the protected national border and the future activities within the European Union, is an unique unit. The scope of its activities, besides the typical national border control and protection, envelopes also the crime prevention. The organizational

changes within the MOSG have allowed for better distribution of tasks and authorities. It has also increased the capabilities of single units to use their means.

Examining the up to date efforts of the MOSG personnel and their successes in fighting illegal drugs trafficking – which is shown in the article – we can see that it was possible only thank to good cooperation with the Police, the Customs Service, and respective services of other countries. Their observations have fully verified the routes and means of illegal drugs traffic through Poland to Western Europe and Scandinavia.

CAPT Marek ILNICKI (MA)

LT JG Izabela ZWIĄZEK (MA)

Preventing the antics smuggling outside Poland

The field agencies of the Border Guard, that is: Commandant of the MOSG and commandants of the MOSG posts, because of the antics smuggling threat, carry out series of activities to prevent the crime.

In 2005, the posts of the MOSG have registered 8 incidents of antics smuggling attempts. Seven incidents were registered at the border checkpoint at the Gdańsk-Rębiechowo airport, and one incident at the ferry landing in Gdynia. Four of them were historical religious icons, two – fiddles, the remaining were – historical bibles, weapons, money and coins. All the historical items found at the airport were detected during the baggage security control. The historical bible was detected during a control of a car traveling by ferry to Sweden.

CDR dr Grzegorz GORYŃSKI

Air cushion craft protecting the Polish maritime border

The article contains information and technical data on the first two air cushion craft Griffon 2000TD in Poland, built by Griffon Hovercraft Limited (UK) for the MOSG. Their mission is patrol and intervention, SAR and transport activities. The construction of the crafts was a result of the approved by the Leaders of the Border Guard “Protection of the national maritime border and surveillance of the Polish maritime zones concept”. The concept plans for long term investments, among others – construction of an integrated (automated) radar system for surveillance of the Polish maritime zones, purchase of aircraft and new vessels.

LT Bartosz RUTKIEWICZ (MA)

Use of air cushion craft in protection of national border

The Griffon 2000TD craft entered MOSG in March this year. Their main mission is patrol and intervention, transport and SAR activities in the internal and territorial waters, as well as in the swampy and shallow water areas, also in the winter time on ice. They will be used throughout the year, both at night and during a day, and also in decreased visibility. The author describes tasks, operation areas and crew completion.

CDR dr Grzegorz GORYŃSKI

„Skytruck” securing the Polish border on the Baltic

The PZL M28 05 “Skytruck” patrol aircraft, which entered the MOSG service this year will be used for surveillance and control of the Polish maritime zones, as well as SAR. Its acquisition was financed from the Schengen funds. In the article we find aircraft capabilities and characteristics of the onboard equipment, which will be used during patrol missions over the Baltic.